

فنی و حرفه‌ای و ماردانش

فصلنامه آموزشی، تحلیلی و اطلاع‌رسانی | برای معلمان، مدرسان و دانشجویان
دوره نوزدهم | شماره ۲ | زمستان ۱۳۹۵ | ۶۲ صفحه | ۱۳۰۰۰ ریال | پیاک: ۳۰۰۸۹۹۵۹۸
www.roshtdmag.ir

- گذر از برنامه‌ی تدریسی سنتی به برنامه‌ی تدریسی مبتنی بر شایستگی
- در جست‌وجوی کشف استعدادها
- ریشه‌های اضطراب در هنرستان
- آموزش همراه با تولید و فروش
- الگوهای تدریس و یادگیری در آموزش فنی و حرفه‌ای

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی

مدیر مسئول: محمد ناصری
سر دبیر: دکتر بتول عطاران
مدیر داخلی: علی محمد بخشوده
هیئت تحریریه:
احمد رضا دوراندیش
بتول عطاران
بهناز مرجانی
علی محمد بخشوده
محسن جعفرآبادی
غلامحسین حسین زاده یوسفی
نصرالله دادار

سید محمد حسین حسینی
ویراستار: بهروز راستانی
طراح گرافیک: علیرضا جوادی
نشانی دفتر مجله:
تهران ایران شهر شمالی، پلاک ۲۶۶
صندوق پستی ۶۵۸۵-۱۵۸۷۵
تلفن دفتر مجله:
۰۲۱-۵۸۶۲۰۸۸۳۰
وبگاه: www.roshdmag.ir
پیام‌نگار:
faniherfevakarodanesh@roshdmag.ir
پيامک: ۰۸۹۹۵۹۸
roshdmag: @
تلفن پیام‌گیر نشریات رشد:
۸۸۳۰۱۴۸۲ و ۸۸۸۳۹۲۳۲
چاپ: شرکت افست
شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه
چاپ: شرکت افست (سهامی عام)

چگونگی مهارت و شایستگی / دکتر بتول عطاران / ۲

گذر از برنامه درسی سنتی به برنامه درسی مبتنی بر شایستگی / دکتر بهناز مرجانی / ۴

گزارشی از چهاردهمین دوره مسابقات علمی-کاربردی هنرجویان شاخه کار دانش / نصرالله دادار / ۱۴
رفتار هوشمندانه در محیط آموزشی پیوند بین نظریه و عمل آموزشی /

پاتریک جی ام کاستلو / مترجمان: احمد شریفان، سیده ربابه ریاضی و شهربانو سرداری / ۲۰

در جست و جوی کشف استعدادها / گزارشی از هفدهمین جشنواره هنرهای تجسمی هنرستان‌های

فنی و حرفه‌ای کشور در استان سمنان / علی محمد بخشوده / ۲۵

ریشه‌های اضطراب در هنرستان / میترا امینی، شمسی محمد کریمی، مریم محمد کریمی / ۳۰

گزارشی از دهمین دوره جشنواره مهارت‌های هنری هنرستان‌های کار دانش / سربه محمدنژاد / ۳۴

طب سنتی چه می‌گوید؟ / مرضیه صفری / ۴۰

آموزش همراه با تولید و فروش / نصرالله دادار / ۴۶

آکواپونیک (آب کشت)، انقلابی در کاهش مصرف آب و افزایش تولید / حسین رادنی / ۵۰

الگوهای تدریس و یادگیری در آموزش فنی و حرفه‌ای / رضا کاووسی / ۵۳

چگونه می‌توانیم کارگاه ایمن داشته باشیم؟ / حبیب‌الله عمارلو / ۵۸

قابل توجه نویسندگان و مترجمان:

● مقاله‌هایی که برای درج در مجله می‌فرستید، باید با اهداف و رویکردهای آموزشی تربیتی فرهنگی این مجله مرتبط باشند و نباید قبلاً در جای دیگری چاپ شده باشند. ● مقاله‌های ترجمه شده باید با متن اصلی همخوانی داشته باشد و متن اصلی نیز همراه آن باشد. چنانچه مقاله را خلاصه می‌کنید، این موضوع را قید بفرمایید. ● مقاله یک خط در میان، در یک روی کاغذ و با خط خوانا نوشته یا تایپ شود. مقاله‌ها می‌توانند با نرم‌افزار word و بر روی CD و یا از طریق رایانامه مجله ارسال شوند. ● نشر مقاله باید روان و از نظر دستور زبان فارسی درست باشد و در انتخاب واژه‌های علمی و فنی دقت لازم مبذول شود. ● محل قراردادن جدول‌ها، شکل‌ها و عکس‌ها در متن مشخص شود. ● مقاله باید دارای چکیده باشد و در آن هدف‌ها و پیام نوشتار در چند سطر تنظیم شود. ● کلمات حاوی مفاهیم نمایه (کلید واژه‌ها) از متن استخراج و روی صفحه‌ای جداگانه نوشته شوند. ● مقاله باید دارای تیتراژ اصلی، تیتراژ فرعی در متن و سوتیتراژ باشد. ● معرفی نامه کوتاهی از نویسنده یا مترجم همراه یک قطعه عکس، عناوین و آثار وی پیوست شود. ● مجله در رد قبول، ویرایش و تلخیص مقاله‌های رسیده مختار است. ● مقالات دریافتی بازگردانده نمی‌شود. ● آرای مندرج در مقاله ضرورتاً مبین رأی و نظر مسئولان مجله نیست.

چگونگی مهارت و شایستگی

کشورهایی مثل سنگاپور، چین، مالزی و... مقایسه کنید. ... مشکل کجاست؟

امروزه چرخ توسعه اقتصادی بر محور نوآوری می‌چرخد و از این بابت، اقتصاد به کارکنانی نیازمند است که دارای مهارت‌های گوناگون برپایه علم روز باشند. گرچه ثروت به‌عنوان یکی از عوامل سرمایه‌گذاری مطرح می‌شود، اما مهارت کارکنان می‌تواند آن را به سودآوری با بهره‌وری بالا برساند. مهارت‌های پایه در هرجویان، که شامل سواد ریاضی، سواد علمی، سواد فناوری اطلاعات، سواد عملی، سواد مدنی و فرهنگی است، اگر با مهارت‌های

نگرانی‌های فراوان مسئولان اقتصادی کشور از چگونگی نیروی کار و وضعیت فارغ‌التحصیلان مدارس، تأمل برانگیز است.

وزیر محترم کار در گزارش خود به مجلس دهم می‌گوید: «به صراحت می‌گوییم که این نیروها به شدت غیرماهر و فاقد استانداردهای لازم برای اقتصاد امروز دنیا هستند و توسعه آموزش به شکل فعلی، درمان مشکلات مهارت نیروی کار کشور نبوده است». همه کشورهای که رشد پایداری را تجربه کرده‌اند، نیروی کار ماهر پرورش داده‌اند. نیروی کار را در

مبتنی بر شایستگی، از قبیل همکاری، خلاقیت، حل مسئله، پشتکار، کنجکاوی و ابتکار عمل هماهنگ شود، قادر است هنر جو را به نیروی کار شایسته‌ای برای قرن بیست و یکم تبدیل کند.

آموزش چگونگی روبه‌رو شدن با چالش‌های پیچیده، مثل تفکر انتقادی - توانایی شناسایی و تجزیه و تحلیل و ارزیابی شرایط، ایده‌ها و اطلاعات به منظور پاسخ به مشکلات - توانایی تصور و طراحی و تدوین روش‌های نوآورانه تازه، پرداختن به مشکلات، و پاسخ به پرسش‌ها، باید از طریق کاربرد و تجزیه تحلیل دانش صورت گیرد. روبه‌رو شدن با چالش ارتباط و همکاری که شامل یادگیری کار با دیگران برای هماهنگی و انتقال اطلاعات به منظور مقابله با مشکلات می‌شود، شایستگی دیگری است که نیروی کار قرن بیست و یکم باید به آن مجهز باشد.

در تغییر سریع بازار کار، فرد فقط از طریق پشتکار، سازگاری و انعطاف‌پذیری قادر خواهد بود با عبور موفقیت‌آمیز از موانع، کنجکاوی و ابتکار عمل سبب کشف ایده‌های تازه شود.

در نمودار زیر مهارت‌های ضروری هنرجویان را در قرن بیست و یکم مشاهده می‌کنیم.

آموزش جهانی به واسطه فناوری‌های نوین برپایه مهارت‌های تازه‌ای شکل گرفته است. اما هنوز در اکثر کشورهای در حال توسعه، از جمله کشور ما، بسیاری از دانش‌آموزان دارای مهارت‌های مورد نیاز قرن بیست و یکم نیستند. از آنجا که هنرجویان به کسب مهارت‌های مورد نیاز بازار کار داخلی و جهانی احتیاج دارند، تغییر برنامه درسی و به‌کارگیری فناوری‌های نوین آموزشی در فرایند یادگیری، سبب کاهش فقر مهارتی هنرجویانی خواهد شد که نیروی کار آینده را می‌سازند.*

دانش آکادمیک دیروز کفایت نیازهای امروز را نمی‌کند. لذا تغییر رویکرد برنامه درسی همواره موردنظر محققان و پژوهشگران بود است.

برای اطلاع و درک مفهوم «شایستگی در تربیت حرفه‌ای و مهارت‌آموزی و اثر آن در الگوهای توسعه منابع انسانی»، نظر خوانندگان و همکاران را به مقاله سرکار خانم دکتر مرجانی (ص ۴) جلب کنم.

همچنین میزان تحقق این شایستگی‌ها را در هنرجویان می‌توانید در گزارش‌های صفحه‌های ۱۴، ۲۶ و ۳۴ همین شماره از مجله مطالعه کنید.

سردبیر

مهارت‌های ضروری نیروی کار در قرن ۲۱

* پی‌نوشت

* برای مطالعه بیشتر در مورد این بحث رجوع شود به: ویژه‌نامه رشد معلم، مهر ۱۳۹۵، ص ۹۲.

گذر از برنامه‌درسی سنتی به برنامه‌درسی مبتنی بر شایستگی

چکیده

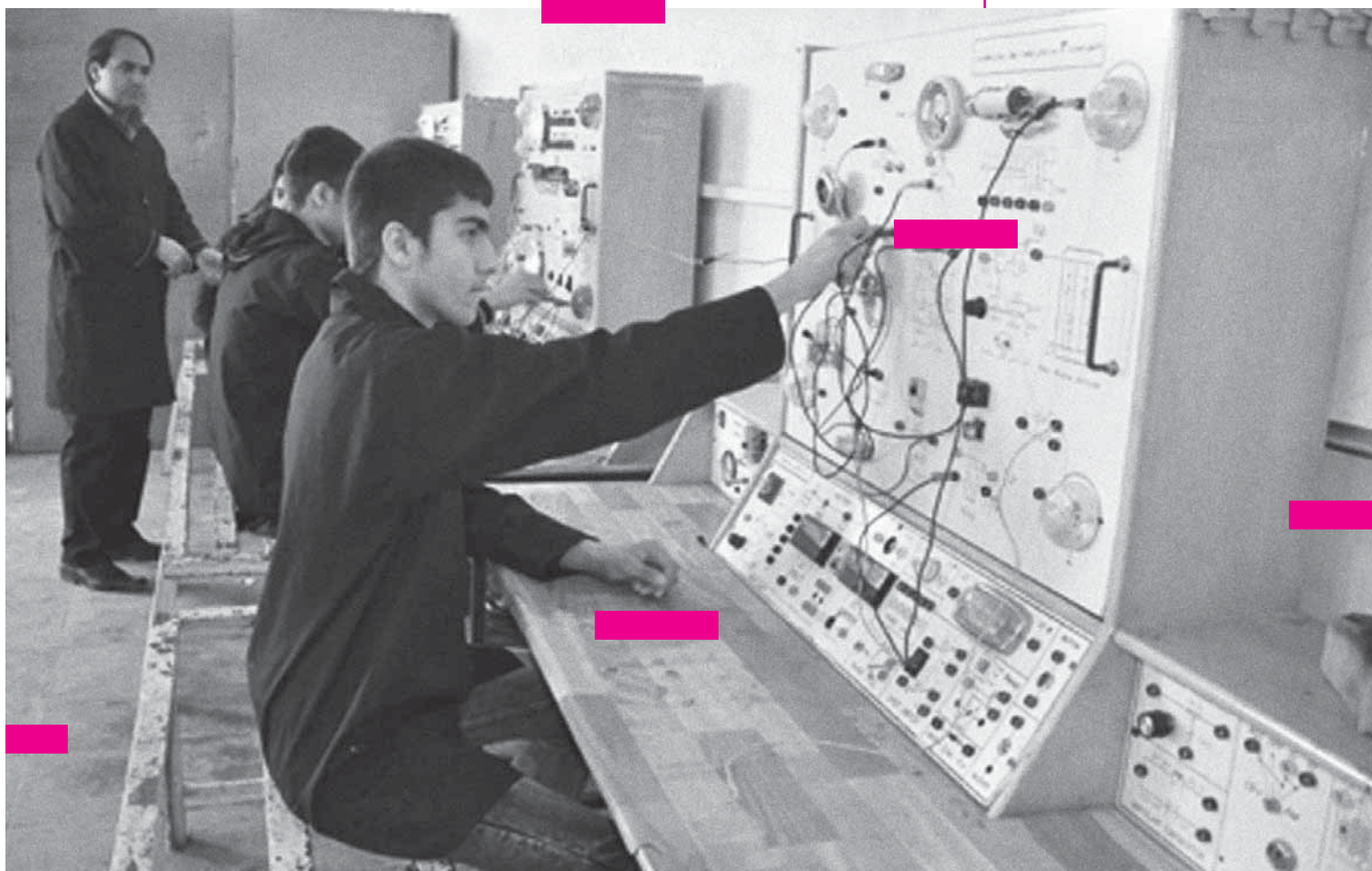
واقع شده و الگوهای توسعه منابع انسانی را تحت تأثیر قرار داده است.

مفهوم شایستگی مجموعه‌ای از دانش، مهارت، ارزش و نگرش‌ها را در بر می‌گیرد که براساس مبنای نظری موجود، تعاریف متفاوتی از آن ارائه شده است. نتایج این بررسی نشان می‌دهند که دو اندیشه اساسی در رویکرد شایستگی وجود دارد: تفکر جزءگرا یا رفتاری و تفکر کل‌گرا یا تلفیقی. هر یک از این دو نیز مبتنی بر معرفت‌شناسی خاصی است که این مبانی، عناصر برنامه و فرایند تهیه آن‌ها را نیز متأثر می‌سازد.

هدف مقاله حاضر شناخت رویکرد مبتنی بر شایستگی با توجه به مبانی معرفت‌شناختی و الزامات آن در برنامه‌های درسی است. به این منظور و برای پاسخ‌گویی به چگونگی حرکت در جهت استقرار رویکرد مبتنی بر شایستگی در برنامه‌ریزی درسی، روش تحلیلی-توصیفی مورد استفاده قرار گرفته است. براساس یافته‌های این مطالعه، توجه به شایستگی‌ها اگرچه سابقه‌ای طولانی دارد، اما طی دهه‌های اخیر در نظام‌های آموزشی و برنامه‌های درسی، به‌ویژه در حوزه تربیت حرفه‌ای و مهارت‌آموزی، مورد عنایت جدی

کلیدواژه‌ها:

شایستگی، مهارت‌آموزی، تربیت حرفه‌ای، معرفت‌شناسی، رفتارگرایی، ساختن‌گرایی.

مقدمه

تربیت حرفه‌ای و مهارت‌آموزی بخشی از نظام‌های آموزشی است که هدف آن تربیت افراد برای ورود به دنیای کار و اشتغال است. اما امروزه رقابت‌های شدید، تغییرات سریع و تحولات صنعتی و اقتصادی از سویی، و نیز عدم تطابق توانمندی‌های فارغ‌التحصیلان با نیازهای بازار کار از سوی دیگر، این نوع آموزش را با چالش جدی مواجه کرده، به نحوی که لزوم بازنگری در برنامه‌های درسی این حوزه را ضروری ساخته است. یکی از جهت‌گیری‌هایی که طی دهه‌های اخیر الگوی توسعه منابع انسانی را در بخش آموزش و صنعت تغییر داده، رویکرد «شایستگی‌محور» در آموزش و مهارت‌آموزی است؛ تا آنجا که برخی اواخر قرن بیستم را شاهد خاتمه یافتن عصر «محتوامحوری» در آموزش، و قرن بیست و یکم را عصر «شایستگی‌محوری» می‌دانند که در آن بر حوزه گسترده‌ای تأکید می‌شود؛ حوزه‌ای که علاوه بر محتوا، تمام عناصر دیگر را هم دربر می‌گیرد.

آموزش و مهارت‌آموزی مبتنی بر شایستگی، شیوه‌ای مبتنی بر پیامد است که به نظر می‌رسد با نیازهای در حال تغییر دانش‌آموزان، معلمان و جامعه سازگار باشد. به عبارت دیگر، برنامه‌ریزی و یادگیری مبتنی بر شایستگی در قلمرو شغلی، به معنای شناسایی شایستگی‌هایی است که ارتباط مستقیمی با عملکرد آینده فرد دارند و بنابراین می‌توانند اهداف برنامه‌های آموزشی را تشکیل دهند. بدون تردید، تدوین شایستگی‌هایی که بتوانند هم در عرصه آموزش و هم در حوزه کار مناسب باشند، امری دشوار و مستلزم هماهنگی کارفرمایان، برنامه‌ریزان و دست‌اندرکاران نظام آموزشی است. اما باید توجه داشت که آموزش و مهارت‌آموزی مبتنی بر شایستگی نیز جهت‌گیری‌هایی دارد که هر یک بر مبنای معرفتی خاص استوار است. بدیهی است بدون توجه به این مبانی تدوین برنامه‌های درسی با اهداف نظام‌های آموزشی، موقعیت‌های اقتصادی و نیز فناوری موجود جوامع تناسب نخواهد داشت و از کارایی لازم برخوردار نخواهد بود.

نوشتار حاضر تلاشی در جهت آشنایی با مفهوم شایستگی، مبانی معرفت‌شناسی آن و نیز چگونگی گذر از برنامه درسی سنتی به برنامه درسی مبتنی بر شایستگی در تربیت حرفه‌ای به شمار می‌رود که امید است بتواند گامی مؤثر در جهت شناخت بیشتر

این رویکرد و الزامات آن در طراحی برنامه‌های درسی تربیت حرفه‌ای کشور باشد. به این منظور نخست به تعریف مفهوم شایستگی می‌پردازیم.

مفهوم شایستگی و مؤلفه‌های آن

یکی از مفاهیمی که امروزه در قلمرو برنامه‌ریزی درسی و به‌ویژه در آموزش‌های حرفه‌ای و مهارت‌آموزی به کار می‌رود، مفهوم شایستگی است. از این مفهوم تاکنون تعریف واحدی ارائه نشده است. به بیان دیگر باید گفت براساس رویکردهایی که در این حیطه وجود دارند، تعاریف متفاوتی نیز توسط متخصصان مطرح شده‌اند که به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود:

اسپنسر^۱ (۱۹۹۳) در تعریفی از شایستگی، آن را ویژگی‌های زیربنایی فردی می‌داند که با اجرای مؤثر ملاک‌مدار یا اجرای برتر یک شغل یا موقعیت ارتباط دارد. (Guthrie, 2009:19) این تعریف همچنان که مشخص است بیشتر بر صفات فردی تأکید دارد.

کوچانسکی^۲ (۱۹۹۷) شایستگی‌ها را عبارت از مهارت‌ها، توانایی‌ها، دانش و ویژگی‌هایی می‌داند که درون یک نقش کاری یا طبقه شغلی، اجراکنندگان برجسته را از اجراکنندگان سطوح متوسط متمایز می‌سازد. او معتقد است، برخی نظام‌های مبتنی بر شایستگی به این دلیل موفق نیستند که شایستگی‌ها را هر آن چیزی تعریف می‌کنند که کارکنان در مشاغل خود انجام می‌دهند. (همان، ص ۴۲) بر این اساس کوچانسکی جایگاهی برتر برای شایستگی قائل است و آن را عملکردی فراتر از وظایف عادی کارکنان می‌داند.

کوپر و پالت^۳ (۲۰۰۱) نیز با تأکید بر اینکه مفهوم شایستگی در دامنه وسیعی به کار می‌رود که دلیل آن برداشت‌های متفاوت در کشورهاست، ریشه آن را در سیاست‌های آموزشی ملی مختلف یا ارتباط درونی بین تعلیم و تربیت و بازار کار می‌دانند. آن‌ها ضمن اشاره به این نکته که به لحاظ آموزشی نوع نگرش رفتارگرایان، شناخت‌گرایان و ساختارگرایان به شایستگی متفاوت است، شایستگی را نوعی توانایی در فرد (دانش‌آموز/کارگر) تعریف می‌کنند که وی را قادر می‌سازد، ضمن انجام شایسته وظایفش، راه‌حل‌هایی را بیابد و آن‌ها را در موقعیت‌های کاری مورد توجه قرار دهد. این دیدگاه با ضرورت توصیف شایستگی‌ها براساس نوع نگرش و نیز ارزیابی آن‌ها هماهنگ است.

کوچانسکی
شایستگی‌ها را
عبارت از مهارت‌ها،
توانایی‌ها، دانش
و ویژگی‌هایی
می‌داند که درون یک
نقش کاری یا طبقه
شغلی، اجراکنندگان
برجسته را از
اجراکنندگان سطوح
متوسط متمایز
می‌سازد

بعضی از محققان
مفهوم شایستگی
را در سیاست‌های
آموزش ملی و
ارتباط درونی بین
تعلیم و تربیت و بازار
می‌دانند

مفهوم شایستگی به‌طور کلی به مجموعه‌ای از دانش، مهارت‌ها، نگرش‌ها و توانایی‌هایی اشاره دارد که حاکی از تسلط فرد بر یک حیطه تخصصی و توان کاربرد آن در عمل و موقعیت کاری است

اگرچه برخی از ابعاد و مؤلفه‌های شایستگی ذاتی فرد هستند، اما بسیاری از مؤلفه‌های آن نیز اکتسابی هستند، که با برنامه‌ریزی‌های دقیق و آموزش مناسب و مفید می‌توان آن‌ها را ایجاد کرد یا ارتقا داد

همچنین، در تعریفی دیگر شایستگی گزاره‌ای تلقی می‌شود که به توصیف چگونگی تلفیق خوشه دانش، مهارت‌ها و نگرش‌های مرتبطی می‌پردازد که قابل مشاهده و سنجش‌اند و در انجام شغل مستقل و با سطح تخصصی معین ضروری محسوب می‌شوند. (Sudsom & Anmana Tarkul, 2007:37-38)

به نظر می‌رسد این تعریف به نگاه رفتارگرایانه نزدیک است که در ادامه این نوشتار به آن خواهیم پرداخت.

ایلرس^۴ (۲۰۰۹) هم در میان تعاریف متعددی که مطرح‌اند، تعریف **اورجنسن**^۵ (۱۹۹۹) را مناسب و کافی می‌داند. او معتقد است، مفهوم شایستگی به این معنا نیست که شخص بر یک حیطه تخصصی تسلط پیدا کند، بلکه به این معنی است که فرد می‌تواند این دانش تخصصی را به کار گیرد و علاوه بر آن، دانش را در ارتباط با پیش‌نیازهای ذاتی یک موقعیت که ممکن است غیرقطعی و غیرقابل پیش‌بینی باشد، مورد استفاده قرار دهد. به این ترتیب، شایستگی شامل ارزیابی‌ها و نگرش‌های فرد و توانایی او برای رسیدن به بخش قابل توجهی از صلاحیت‌های شخصی وی می‌شود (همان، ص ۸۴)

آنچه در این تعریف برجسته است، توان کاربرد دانش تخصصی در یک زمینه کاری ویژه یا به کارگیری آن در عمل است.

از بررسی و تحلیل تعاریف فوق می‌توان چنین نتیجه گرفت که مفهوم شایستگی به رغم متفاوت بودن، به‌طور کلی به مجموعه‌ای از دانش، مهارت، نگرش و توانایی‌هایی اشاره دارد که حاکی از تسلط فرد بر یک حیطه تخصصی و توان کاربرد آن در عمل و موقعیت کاری است.

اما در ارتباط با این موضوع که شایستگی‌ها ذاتی‌اند یا اکتسابی نیز دیدگاه‌های متفاوتی وجود دارند. کوپر و پالت (۲۰۰۱) شایستگی‌ها را شامل دو دسته مؤلفه می‌دانند: مؤلفه‌هایی که قابل آموزش‌اند (دانش و مهارت‌ها) و مؤلفه‌هایی که تغییر دادن آن‌ها دشوارتر است (نگرش‌ها و باورها). آن‌ها اشاره می‌کنند، به رغم آنکه اکثر مردم شایستگی‌ها را به عنوان ویژگی‌های فردی تعریف می‌کنند، برخی بر آموزش‌پذیر بودن (اکتسابی) آن‌ها تأکید دارند. بعضی از سازمان‌ها نیز شایستگی‌ها را به عنوان جنبه‌هایی از کل شخصیت تلقی می‌کنند که متشکل از موارد زیر است:

- استعداد (کلامی، عددی و مکانی)؛
- مهارت‌ها و توانایی‌ها (تفکر و رهبری)؛

- دانش (عمومی، ویژه تخصصی، ویژه شغل، ویژه سطح و ویژه سازمان)؛
- شایستگی جسمانی (بنیه و توان)؛
- سبک‌ها (رهبری، مدیر و کارمند)؛
- شخصیت (جهت‌گیری اجتماعی)؛
- اصول، ارزش‌ها، باورها، نگرش‌ها و معنویت (انصاف و عدالت)؛
- علاقه‌ها (معاشرت با مردم و سروکار داشتن با واقعیت‌ها).

با دقت در موارد فوق می‌توان گفت، اگرچه برخی از ابعاد و مؤلفه‌ها شایستگی ذاتی فرد هستند، اما بسیاری از مؤلفه‌های آن نیز اکتسابی هستند، که با برنامه‌ریزی‌های دقیق و آموزش مناسب و مفید می‌توان آن‌ها را ایجاد کرد یا ارتقا داد.

پیشینه رویکرد شایستگی

اگرچه مفهوم شایستگی و برنامه‌ریزی براساس آن در دهه‌های اخیر مورد توجه قرار گرفته است اما بررسی‌ها نشان می‌دهند که کاربرد این مفهوم در قلمرو تربیت و آموزش افراد از سابقه‌ای طولانی برخوردار است. **گروستید** معتقد است که رومی‌ها در تلاش برای دستیابی به صفات جزئی و تفصیلی سرباز خوب، از شایستگی استفاده می‌کردند (دیانتی و عرفانی، ۱۳۸۸). بر این اساس این مفهوم از گذشته‌های دور مورد توجه بوده است.

سابقه «برنامه درسی مبتنی بر شایستگی»^۶ (CBC) نیز به قرن نوزدهم و دهه ۱۸۶۰ باز می‌گردد. در آن زمان **ویکتور دلاوس** روش‌هایی برای تحلیل وظیفه در مسکو تدوین کرد. اما حدود یک قرن بعد این مفهوم با عنوان جنبش تربیت معلم مبتنی بر عملکرد مورد توجه آمریکایی‌ها قرار گرفت. (Wesselin, elal, 2005) به همین دلیل معمولاً ظهور این رویکرد را به دهه‌های آخر قرن بیستم نسبت می‌دهند و خاستگاه آن را نیز ایالات متحده می‌دانند.

بسیاری از تحلیلگران اتفاق نظر دارند که پرتاب فضاپیماي «اسپیتنیک» در سال ۱۹۵۷ توسط شوروی انگیزه اصلی تحولاتی بود که به پیدایش مهارت‌آموزی مبتنی بر شایستگی منجر شد. واکنش سریع ایالات متحده در این زمینه، توجه ویژه به پژوهش در زمینه نظام آموزشی و مهارت‌آموزی بود. به بیان دیگر، اسپتینیک موجب مشروعیت بخشیدن و عملیاتی کردن نقش دولت فدرال در

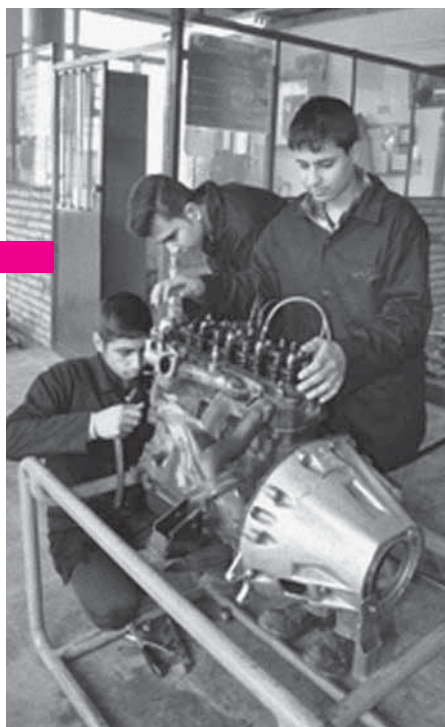
آموزش و پرورش شد.

نخستین اقدام رسمی تصویب قانون «آموزش دفاع ملی» در سال ۱۹۵۸ بود که دو دهه دخالت جدی دولت فدرال را در آموزش و پرورش به دنبال داشت و موجب حمایت اقتصادی از توسعه مهارت‌آموزی مبتنی بر شایستگی شد. محرک دیگر برای توجه به آموزش حرفه‌ای مبتنی بر شایستگی، نگرانی از ترک تحصیل دانش‌آموزان متوسطه و مشکلات فارغ‌التحصیلان در زمینه اشتغال در اوایل دهه ۱۹۶۰ بود که به تصویب قانون آموزش حرفه‌ای ۱۹۶۳ انجامید. این قانون موجب رشد بی‌سابقه آموزش حرفه‌ای و افزایش تقاضا برای معلمان آموزش دیده شد که در سال ۱۹۵۶ با تصویب قانون آموزش ابتدایی و متوسطه، زمینه برای تکامل مهارت‌آموزی مبتنی بر شایستگی فراهم آمد. (Hodge, 2007)

روش‌شناسی مبتنی بر شایستگی نیز در اواخر دهه ۱۹۶۰ و اوایل دهه ۱۹۷۰ توسط شرکت «های مک بر» و مؤسس آن **دیوید مک کللند**^{۱۰} مطرح شد. مک کللند، روان‌شناس دانشگاه هاروارد، در جست‌وجوی آزمون‌ها و ابزارهایی بود که بتواند عملکرد را پیش‌بینی کند. وی بر این اعتقاد بود که شایستگی باید به جای هوش اندازه‌گیری شود. کار او به ایجاد یک فرایند پژوهشی منجر شد که «روش ارزیابی شایستگی شغل»^{۱۱} (JCAM) نامیده می‌شود. این شیوه یک روش تجربی - تحلیلی برای تعیین شایستگی‌هاست که به همراه عناصر یک شغل، به منظور ایجاد یک مدل شایستگی برای شغل به کار می‌رود. (مؤمنی مهوئی، ۱۳۸۶)

در دهه (۱۹۹۰)، موج جدیدی در توجه به شایستگی در برنامه‌ها پدید آمد که از جمله آن‌ها، «نظام صلاحیت‌های حرفه‌ای ملی»^{۱۲} (NVQs) در انگلستان و ولز، «چارچوب صلاحیت‌های ملی»^{۱۳} نیوزلند، استانداردهای شایستگی مورد تأیید «هیئت مهارت‌آموزی ملی»^{۱۴} (NTB) استرالیا، و «کمیسیون دستیابی به مهارت‌های ضروری وزارتخانه»^{۱۵} (SCANS) و استانداردهای مهارت‌های ملی ابداعی در ایالات متحده است. ظاهراً این اقدامات به دلیل نتایج نویدبخش خود مورد توجه واقع شده‌اند و به سایر بخش‌های جهان، مانند کشورهای کارائیب و نیز کشورهای آمریکای لاتین گسترش یافته‌اند، به نحوی که آن‌ها هم به تدوین صلاحیت‌های حرفه‌ای مبتنی بر شایستگی مبادرت ورزیده‌اند.

مبانی معرفت‌شناختی رویکرد شایستگی

منابع موجود حاکی از آن است که برنامه‌های درسی تدوین شده با رویکرد شایستگی، همه بر یک مبنای معرفت‌شناختی استوار نبوده‌اند و کاربرد و جهت‌گیری آن‌ها نیز یکسان نیست. به همین دلیل در انتخاب و به کارگیری این رویکرد باید به مبانی نظری و معرفتی آن توجه ویژه داشت

معرفت‌شناسی بخشی از فلسفه است که به بررسی مسائل پیرامون دانش، یعنی ماهیت دانش، حدود و امکان کسب، و نیز ساختار و انواع آن می‌پردازد. از آنجا که چگونگی سازمان‌دهی فرصت‌های یادگیری و نیز شیوه‌های آموزشی، متأثر از معرفت‌شناسی‌اند، این حوزه از اهمیت خاصی در برنامه‌ریزی درسی برخوردار است. در این نوشتار نیز برآنیم که دیدگاه‌های موجود در رویکرد شایستگی را با توجه مبانی معرفت‌شناسی آن‌ها مورد بررسی قرار دهیم. منابع موجود حاکی از آن است که برنامه‌های درسی تدوین شده با رویکرد شایستگی، همه بر یک مبنای معرفت‌شناختی استوار نبوده‌اند و کاربرد و جهت‌گیری آن‌ها نیز یکسان نیست. به همین دلیل در انتخاب و به کارگیری این رویکرد باید به مبانی نظری و معرفتی آن توجه ویژه داشت. به طور کلی دو مبنای اساسی در این زمینه وجود دارد: جزءگرایی یا رفتارگرایی و کل‌گرا یا تلفیقی (Kerka, 1998; Wesselink, et al., 2005). در ادامه به مطالعه و تحلیل آن‌ها می‌پردازیم.

الف. مبنای جزءگرا یا رفتارگرایی

رویکرد شایستگی بر مبنای رفتارگرایی، رویکردی نسبتاً قدیمی است که در برنامه‌های درسی برخی

تیلور کمک بسیاری به مهارت آموزی مبتنی بر شایستگی کرد. وی ضمن ابداع تحلیل وظیفه، تفکر توصیف شفاف شغل را ترویج کرد

کشورها از جمله ایالات متحده بیشتر مورد استفاده قرار گرفته است. (Delamare Le Deist & Win- Terton, 2005) در مبنای جزءگرایی یا رفتارگرایی، مفهوم شایستگی موارد جزئی و بنیادی رفتار را در برمی گیرد. **کرکا** (۱۹۹۸) اشاره می کند که رفتارگرایی، به عنوان یکی از رویکردهای مبتنی بر شایستگی، بیش از همه رایج و مؤثر بوده و این تا حدی به دلیل آن است که مشخص کردن رفتارهای مبتنی بر وظیفه، ساده تر از شناسایی و تشریح ویژگی های زیربنایی است.

بنیاد معرفت شناسی رفتارگرایی ریشه در اندیشه فیلسوفان تجربه گرای قرن های هفدهم و هجدهم انگلیس، یعنی **لاک**، **برکلی** و **هیوم** دارد که بر شناخت حسی یا تجربه تأکید داشتند. هرچند **شوارتز**^{۱۶} (۱۹۸۹) متذکر می شود که پیش از این هم **گالیه** و **دکارت** به ادراک حسی و نقش آن در معرفت توجه کرده بودند (مرجانی، ۱۳۸۱، ۱۱۵-۱۱۴). پس از **ثورندایک**^{۱۷} نیز، از افرادی مانند **واتسن**^{۱۸} به عنوان نماینده رفتارگرایی کلاسیک، و **اسکینر**^{۱۹} به عنوان نماینده رفتارگرایی جدید یاد می شود. یکی از موضوع های مورد توجه رفتارگرایان، یادگیری است که آن را کسب رفتارها می دانند. به طور کلی، این دیدگاه برداشتی مکانیکی از تعلیم و تربیت دارد که آن را تا حد تشکیل عادت ها و پاسخ های مطلوب کاهش می دهد.

در رویکرد رفتارگرایی، شایستگی در قالب انجام وظایف مجزا طبقه بندی می شود که با تحلیل کارکردی نقش های کاری شناسایی می شوند. این تحلیل مبنایی برای گزاره ها یا استانداردهای شایستگی است.

مک کوآن (۱۹۹۸) در این زمینه می نویسد: **ثورندایک و تیلور**^{۲۰} مبنایی نظری برای مهارت آموزی مبتنی بر شایستگی در ایالات متحده ایجاد کردند. رفتارگرایی **ثورندایک** مبنایی روان شناختی برای تعلیم و تربیت و یادگیری فراهم آورد، در حالی که **تیلور** ساختاری روش شناختی برای مدیریت علمی در حوزه تجارت و صنعت تدوین کرد. **ثورندایک** برای جنبه کمی مهارت آموزی مبتنی بر شایستگی، چنین استدلال می کند: «هر چیزی که موجود است، مقداری دارد. اگر بخواهیم آن را دقیق تر بشناسیم، باید از کمیت و کیفیت آن اطلاع داشته باشیم. تعلیم و تربیت با تغییر در انسان ها سروکار دارد. هر تغییر عبارت است از تفاوت بین دو شرایط،

ما هر یک از این شرایط را تنها براساس نتایجی که تولید می کند، می شناسیم؛ یعنی چیزهایی ساخته شده، کلمات بیان شده، اعمال انجام شده و غیره. اندازه گیری هر یک از این نتایج به آن معناست که مقدار آن را به گونه ای تعیین کنیم که اشخاص ماهر، درجه اهمیت و قدر آن را بهتر از زمانی که اندازه گیری انجام نشده است، بشناسند.»

مک کوآن می افزاید: **ثورندایک** برای مهارت آموزی مبتنی بر شایستگی و اساساً در حوزه تعیین کمیت اندازه گیری فردی و ارزشیابی پیامد، مبنایی تدوین کرد. برداشت وی مبنی بر اینکه یادگیری مستلزم تقویت تداعی های آزمون و خطاست، سرآغازی برای جنبش تعلیم و تربیت مبتنی بر اهداف شد. تربیت مبتنی بر اهداف نیز به نوبه خود تأثیر عمده ای بر مهارت آموزی شایستگی محور گذاشت. این تأثیر اساساً در استفاده از اهداف رفتاری قابل اندازه گیری است که طبق یک سلسله مراتب منطقی مرتب شده تا برنامه ریزی درسی را سامان دهی و بر مبنای آن آزمون هایی تهیه کند. (ص ۱۳ و ۱۴)

اما **فردریک تیلور**، پدر مدیریت علمی، عقیده «کارایی عقلانی» خود را براساس تحقیقات حرکت زمان، و منفعت - هزینه بنیاد نهاد. او عبارت «تحلیل وظیفه» را وضع کرد که مبنایی برای برنامه های مهارت آموزی مبتنی بر شایستگی شد. وی تصریح کرد که مدیران باید اطلاعاتی در مورد کل فرایند تولید که در گذشته در اختیار کارگران ماهر بود، جمع آوری کنند. سپس این اطلاعات را دسته بندی کنند و تا حد مقررات و قوانین و طرز کارهای جزئی تقلیل دهند. **تیلور** مدعی بود که تحلیل وظیفه مهم ترین رکن مدیریت علمی است. او اعتقاد داشت که مدیران باید راهنمایی های کامل و منظمی در مورد جزئیات وظیفه ای که باید انجام شود، مانند اهداف تولید و روش های مورد استفاده برای رسیدن به اهداف مزبور، ارائه دهند. (McCowan, 1998: 16-17)

تیلور کمک بسیاری به مهارت آموزی مبتنی بر شایستگی کرد. وی ضمن ابداع تحلیل وظیفه، تفکر توصیف شفاف شغل را ترویج کرد. همچنین استانداردهای عملکرد و ارزیابی کارگران را بر مبنای شایستگی های مرتبط با شغل، به صورت کمی و با عدد نشان داد. شایستگی های مزبور با پیامدهای قابل اندازه گیری برنامه در ارتباط بود. در مجموع رفتارگرایی با تأکید بر نظریه یادگیری

نفوذ زیادی بر ایجاد و توسعه رویکرد کلی تربیت حرفه‌ای مبتنی بر شایستگی داشت. اما این رویکرد به رغم ساده بودن، مورد انتقاد بسیاری از صاحب‌نظران قرار گرفت. به نظر منتقدان، رویکرد رفتارگرایی بیش از حد تقلیل‌گرا، انعطاف‌پذیر و تجزیه شده است و به لحاظ تجربی و آموزشی غیرقابل اعتماد است. آن‌ها دلایل زیر را برای نقد دیدگاه رفتارگرایان مطرح می‌سازند:

- مواردی چون: روابط بین وظایف، خصوصیات کلی مبنای عملکرد واقع می‌شوند، معنا، قصد یا آمادگی انجام کار، بافت (زمینه) عملکرد و تأثیر جنبه‌های درون‌فردی و اخلاقی نادیده گرفته می‌شوند.
- به دلیل پیچیدگی و ماهیت نامعلوم موقعیت‌های واقعی کار، در مرحله عمل نمی‌توان به اهداف رفتاری آن‌چنان که در مرحله نظریه مطرح می‌شود، دست یافت.
- اعتبار فنون (تکنیک‌های) سنجش مرتبط با الگوی یادگیری رفتاری، به عنوان شاخص‌های یادگیری برجسته، نامعلوم و غیرقابل پیش‌بینی است. به‌ویژه رویکرد چک‌لیست که در آن مواردی مانند شایستگی قابل دستیابی هست/ نیست، یا شخص می‌تواند/ نمی‌تواند وظایف خاصی را انجام دهد، رویکردی ساده‌انگارانه و ناامیدکننده تلقی می‌شود و به جای آنکه معیاری برای برتری باشد، نشان‌دهنده حداقل عملکرد مورد قبول است. (Kerka, 1998)
- در تقابل با این دیدگاه و به منظور رفع مشکلات ناشی از نگرش رفتارگرایی، رویکرد شایستگی براساس مبنای کل‌گرا یا تلفیقی مورد توجه قرار گرفت که در آن به شایستگی از منظری وسیع‌تر نگریسته می‌شود.

ب. مبنای کل‌گرا یا ارتباطی

رویکرد شایستگی بر مبنای کل‌گرایی یا ارتباطی و یا تلفیقی که بیشتر در اروپا و به‌ویژه در کشورهای چون فرانسه و آلمان و نیز استرالیا مورد استفاده قرار می‌گیرد، (Delamare Le Deist & WinTerTon, 2005) شایستگی را ترکیب پیچیده‌ای از دانش، نگرش، مهارت و ارزش‌هایی می‌داند که در بافت (زمینه) اجرای وظیفه نشان داده می‌شوند. در این دیدگاه از چشم‌انداز «ساختن‌گرایی (سازه‌گرایی) اجتماعی»^{۲۱} به یادگیری توجه می‌شود. ساختن‌گرایی به رغم آنکه حوزه‌ای نوین، وسیع و پیچیده در روان‌شناسی و تعلیم و تربیت تلقی می‌شود،

اما از سابقه‌ای طولانی برخوردار است. تامپسون^{۲۲} (۲۰۰۱) به نقل از بروکز و بروکز^{۲۳} (۱۹۹۹) اظهار می‌دارد که شاید بتوان ریشه‌های ساختن‌گرایی را در سراسر طول تاریخ تا زمان **سقراط** ردیابی کرد؛ با این حال آن‌ها بنیان‌های این دیدگاه را از زمان **امانوئل کانت** دنبال می‌کنند. کانت به هر شیوه دانستن عینی و ذهنی توجه می‌کرد. در قرن بیستم هم از **ژان پیاژه**^{۲۴} به عنوان پیشگام تفکر ساختن‌گرا یاد می‌شود.

به‌طور کلی پیشینه رویکرد ساختن‌گرا را می‌توان در آثار اندیشمندانی مانند دیویی، پیاژه، **ویگوتسکی**^{۲۵}، **برونر**^{۲۶} و **بارتلت**^{۲۷} یافت. (یادگارزاده، ۱۳۸۷: ۷۳). ساختن‌گرایی طی قرن بیستم در محافل تربیتی مورد توجه واقع شد. در حقیقت طی سال‌های ۱۹۷۰ - ۱۹۶۰ اصول تعلیم و تربیت سنتی به‌طور جدی مورد تردید قرار گرفتند که این امر به تغییر خط‌مشی تعلیم و تربیت و توجه بیشتر به این رویکرد انجامید. به عبارت دیگر، ساختن‌گرایی پاسخی به ناکارآمدی رویکرد عینیت‌گرا و رفتاری به یادگیری بود. از نظر پیاژه، ساختن‌گرایی حاصل نارضایتی از نظریه‌های دانش در سنت فلسفه غرب بوده است. دانش باید معرف جهان واقعی باشد که وجود خارجی دارد و مستقل از فرد است. (Wesselink, et al, 2005) این دیدگاه امروزه در رشته‌های مشاوره، موسیقی درمانی، آموزش سلامت، مددکاری اجتماعی و آموزش پرستاری مورد استفاده قرار می‌گیرد.

ساختن‌گرایی به عنوان یک رویکرد روان‌شناختی - اجتماعی، بر این فرض استوار است که انسان‌ها واقعیت اجتماعی خود را در تعامل با دیگران می‌سازند. طبق معرفت‌شناسی ساختن‌گرا، دانش ساختاری انسانی دارد که در دو مرحله شکل می‌گیرد: در مرحله اول، انسان‌ها شروع به تشکیل الگوهای ذهنی در محیط خود می‌کنند و در مرحله دوم، تجربه جدیدی نسبت به الگوی ذهنی موجود، تفسیر و درک می‌شود.

در معرفت‌شناختی ساختن‌گرا، هر فرد حقیقت و دانش خاص خود را می‌سازد. در بسیاری از موارد ساخت دانش در زمینه‌ای اجتماعی صورت می‌گیرد. بنابراین گروهی از افراد حقیقت یا واقعیت اجتماعی ویژه خود را می‌سازند. در این رویکرد یادگیری دیگر از نوع پدیده محرک - پاسخ در نظر گرفته نمی‌شود، بلکه مستلزم خودگردانی و ایجاد

**در رویکرد
رفتارگرایانه معلمان
دانش انتخابی را
رواج می‌دهند،
در یافت منفعلانه
حقایق توسط
یادگیرندگان را
اندازه‌گیری می‌کنند
و بر کنترل رفتار و
اتمام وظیفه متمرکز
می‌شوند**

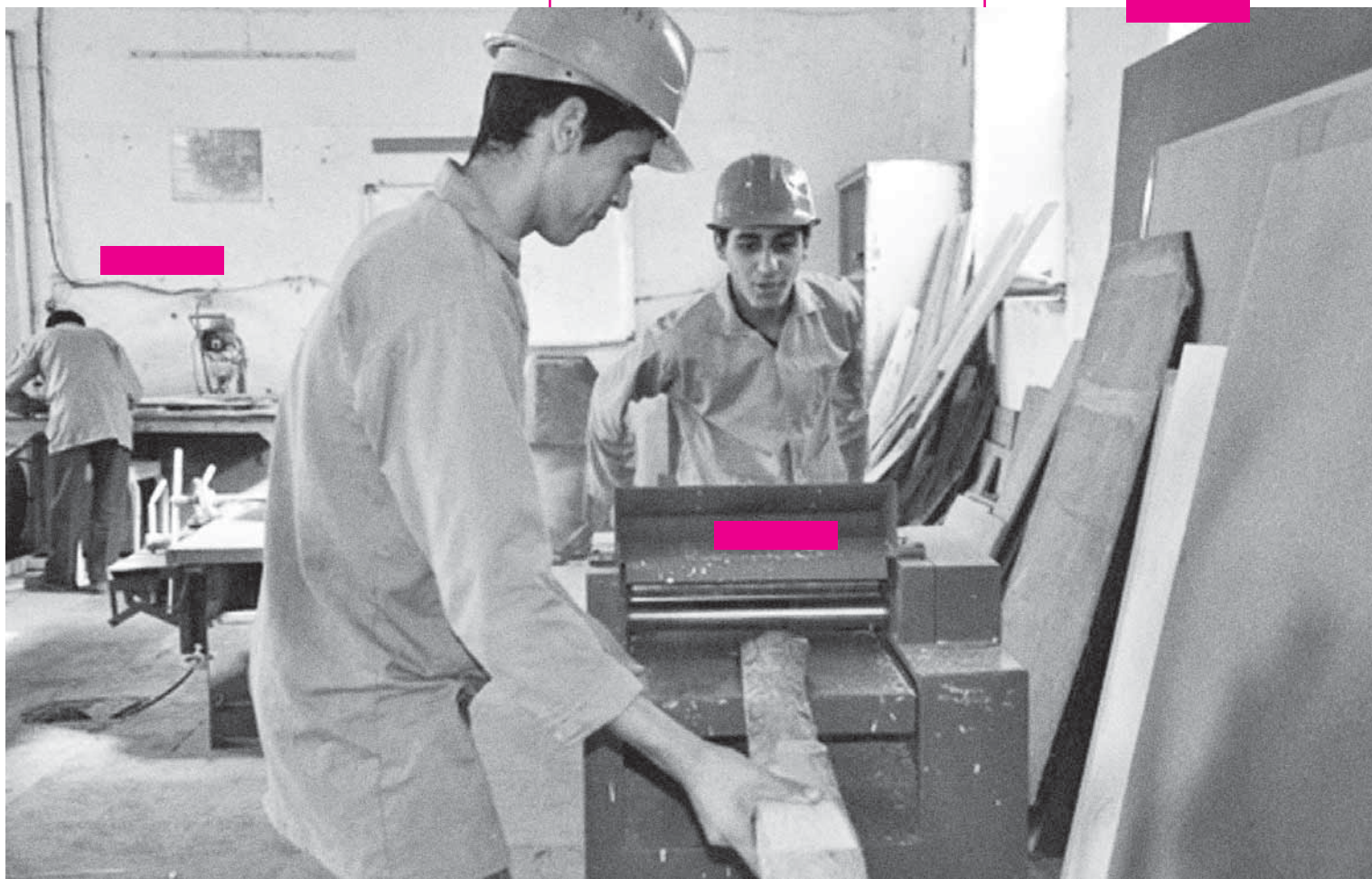
ساختارهای مفهومی از طریق تفکر و انتزاع است. دیدگاه ساختن‌گرا در زمینه یادگیری بر این امر تأکید دارد که افراد ضمن تعامل با موقعیت، به قضاوت، تجدیدنظر و تأمل می‌پردازند، رفتار را تغییر می‌دهند و به‌طور مستمر، دانش مناسب و مفید را بازسازی می‌کنند.

در مجموع، نظریه یادگیری ساختن‌گرا که از درون رشته تعلیم و تربیت بیرون آمده است، بر این امر دلالت دارد که یادگیرندگان با گردآوری آنچه تاکنون از تجارب زندگی قبلی شناخته‌اند، از اطلاعات جدید سر در می‌آورند. بنابراین تعلیم و تربیت ساختن‌گرا در صدد است از تجارب قبلی، چشم‌اندازهای متعدد و فرصت‌های یادگیرنده بهره‌برداری کند تا یادگیری را در بافت اجتماعی مرتبط جا بیندازد.

به عبارت دیگر، برخلاف رویکرد رفتارگرایانه که معلمان دانش انتخابی را رواج می‌دهند، دریافت منفعلانه حقایق توسط یادگیرندگان را اندازه‌گیری می‌کنند و بر کنترل رفتار و اتمام وظیفه متمرکز می‌شوند، در رویکرد ساختن‌گرا، معلمان یادگیری را تسهیل می‌کنند. به این ترتیب که تحقیق فعالانه را تشویق و یادگیرندگان را هدایت می‌کنند تا فرضیات ضمنی را مورد سؤال قرار دهند و در فرایند ساختن آن‌ها را تعلیم می‌دهند. زیرا رویکرد مذکور بر این

اندیشه استوار است که یک محرک فطری انسانی برای معنا بخشیدن به جهان وجود دارد. به جای جذب دانش عینی یا دریافت منفعلانه آن «که وجود خارجی دارد»، یادگیرندگان به‌طور فعالانه دانش را می‌سازند. به این صورت که اطلاعات و تجربیات جدید را در قالبی تلفیق می‌کنند که قبلاً آن را درک کرده‌اند، و نیز دانش قدیمی را مورد تجدیدنظر و تفسیر مجدد قرار می‌دهند تا آن را با دانش جدید وفق دهند (Kerka, 1992).

طبق تعریف فنسترماچر^{۲۸} (۱۹۸۶) دیگر نباید معلم را به‌عنوان شخصی تعریف کنیم که دارای محتوای C است و باید این محتوا را به یادگیرنده، یعنی کسی که اصولاً فاقد محتوای C است، انتقال دهد. زیرا معلم و یادگیرنده حداقل به یک میزان به محتوا و ارزشیابی دسترسی دارند. (Smith, 1999: 70). در این دیدگاه، فراگیرندگان از طریق گفت‌وگو و تفکر جمعی، ایده‌های قدیمی و جدید را جست‌وجو می‌کنند و از طریق مکالمه با یکدیگر و با معلم، معانی جدیدی را می‌سازند. در واقع فرایند هماهنگ کردن تفاوت‌ها، به توافق رسیدن در مورد معنی، و بازسازی مداوم تفکر، اصل اساسی ساختن‌گرایی است (Hunter, et al, 2010). به این ترتیب در محیط یادگیری شایستگی‌محور

بر مبنای تلفیقی، دانش آموز بخشی از مجموعه عمل است. در حقیقت او نه به عنوان دانش آموز یا کارآموز، بلکه به عنوان همکار سطح پایین تلقی می شود. بدیهی است معلمان هم کارشناسانی هستند که از طریق گفت و گوی محترمانه، در ساختن دانش فراگیرندگان نقش دارند. در این رویکرد، از آنجا که یادگیری متناسب با سرعت شخصی دانش آموزان صورت می گیرد، معلمان به جای انتقال دانش، فرصت های یادگیری را سازمان دهی می کنند.

با توجه به نظریه یادگیری ساختن گرایی باید این نکته را مدنظر داشت که در رویکرد تلفیقی، شایستگی موفقیتی قطعی تلقی نمی شود، بلکه سطوح متفاوتی برای آن در نظر می گیرند؛ سطوحی مانند مبتدی، با تجربه و متخصص. در واقع، شایستگی در این رویکرد تنها رفتاری نیست که آموزش داده شود، بلکه قابلیت های تفکری و فرایند تحولی را نیز دربرمی گیرد. رویکرد ارتباطی، بافت (زمینه) فرهنگ و رویه های اجتماعی مؤثر در اجرای شایسته را به رسمیت می شناسد و نشان می دهد که چگونه از ویژگی های شخصی برای دستیابی به پیامدهای شغلی واقع در روابط انسانی استفاده می شود که البته این روابط سازمانی در درون روابط گسترده تر با بازار کار و جامعه جای دارند.

در مجموع، تربیت و مهارت آموزی مبتنی بر شایستگی کل گرایانه که امروزه کاربرد بیشتری دارد، برخلاف شکل رفتارگرایانه آن، از تعابیر گسترده تری برخوردار است که با دیدگاه شناختی یادگیری هماهنگ است. البته به رغم استقبال گسترده از این رویکرد، نقدهایی را نیز بر آن وارد می دانند. از جمله این انتقادات، بی توجهی به ارزش ها، نگرش ها و تمایلات است. چنان که کرکا (۱۹۹۷) می نویسد: ساختارهای شناختی که یادگیرندگان می سازند، دربرگیرنده دانش «رویه ای»^{۲۹} و دانش «گزاره ای»^{۳۰} است. دانش رویه ای یعنی «چگونگی» که شامل فنون، مهارت ها و توانایی ها می شود و دانش گزاره ای که دربرگیرنده وقایع و مفاهیم و گزاره هاست. بنابراین آنچه مورد غفلت قرار می گیرد، تمایلات، نگرش ها، ارزش ها و علاقه هایی هستند که به یادگیرندگان کمک می کنند تا تصمیم بگیرند که آیا این موضوع ارزش انجام دادن دارد (یا خیر)؟ بدیهی است بدون تمایل به انجام دادن، دانستن چگونگی و دانستن وقایع و مفاهیم کفایت نمی کند.

علاوه بر این، برخی معتقدند که به رغم ساده بودن

تعریف ساختن گرایی، کاربرد آن در کلاس درس دشوار است. به عبارت دیگر، این دیدگاه نمی تواند مدلی برای کاربرد ارائه دهد (یادگارزاده، ۱۳۸۷: ۵). با وجود این، دیدگاه های کل گرا و ساختن گرای اجتماعی در زمینه یادگیری تأثیر عمده ای بر برنامه های درسی داشته اند.

گذر از برنامه درسی سنتی به برنامه درسی مبتنی بر شایستگی

در جوامع دانش محور هدف اصلی تحصیل دیگر انتقال دانش به عنوان محصولی ارزشمند و عینی از نسلی به نسل دیگر نیست، بلکه این جوامع به دانشی نیاز دارند که در چارچوب شایستگی، یعنی توانایی شناسایی و حل مشکلات آینده قرار داشته باشد. بدیهی است برنامه های درسی نیز باید این گونه تدوین شوند و تمرکز بیشتری بر شایستگی ها داشته باشند؛ شایستگی هایی مانند یادگیری چگونه یاد گرفتن، مهارت های تعاملی، مهارت های برقراری ارتباط، پردازش اطلاعات، حل مسئله و مهارت های تفکر. این مهارت ها در واقع پیش نیازی برای ورود به جامعه ای هستند که در آن کار فیزیکی و وظایف روزمره به تدریج جای خود را به اطلاعات و دانشی می دهند که مهم ترین فرایندهای دارای ارزش افزوده، تلقی می شوند.

به طور کلی یکی از مشکلات برنامه ریزان درسی، اعم از آموزش عمومی و حرفه ای، حرکت از برنامه درسی سنتی به سمت برنامه درسی مبتنی بر شایستگی است. این امر مستلزم درک تفاوتی است که بین این دو دیدگاه وجود دارد. برای گذر از برنامه درسی سنتی به برنامه درسی مبتنی بر شایستگی (به ویژه بر مبنای تلفیقی یا کل گرا) نخست باید دید در این رویکرد چه اهدافی را باید دنبال کنیم. مون^{۳۱} (۲۰۰۷) اهداف آموزش در الگوی مبتنی بر شایستگی را شناسایی و پرورش توانایی های منحصربه فرد عقلانی، عاطفی و جسمانی جوانان می داند که به آن ها کمک می کند تا با تحقق استعداد های خود، زندگی موفقتری را اداره کنند. وی با توجه به این اهداف معتقد است که هر الگوی آموزشی مبتنی بر شایستگی از ویژگی های زیر برخوردار است:

• تعلیم و تربیت مجموعه ای از فعالیت های تلقی می شود که برای پرورش استعداد های فردی دانش آموزان و باری رساندن به آن ها در این زمینه طراحی شده است. در چنین نظامی دانش آموزان،

**در رویکرد
ساختن گرا، معلمان
یادگیری را تسهیل
می کنند. به این
ترتیب که تحقیق
فعالانه را تشویق
و یادگیرندگان را
هدایت می کنند
تا فرضیات ضمنی
را مورد سؤال قرار
دهند**

معلمان و مدارس از استقلال بسیار زیادی برخوردار هستند.

● دانش‌آموزان فرصت‌های زیادی برای کسب تجرب گوناگون دارند و به ابراز خود برای پرورش استعدادهایشان می‌پردازند. البته باید توجه داشت که در این شیوه مطالعات موضوع‌محور مانع فعالیت‌های مربوط به پرورش استعدادها نشوند، بلکه به‌عنوان روشی برای کسب دانش پایه به‌کار روند.

● ساعات درسی به‌صورت هماهنگ و متوازن به فعالیت‌های کسب تجربه، ابراز وجود و فعالیت‌های موضوع‌محور اختصاص می‌یابند. در این روش تأکید زیاد بر فعالیت‌هایی است که زمینه لازم را برای کسب تجربه مستقیم دانش‌آموزان فراهم می‌آورند و همچنین ابراز وجود آن‌ها را به‌منظور فرایند خودآشنایی شخصی تشویق می‌کند.

● فرصت‌های آموزشی (مانند بورس تحصیلی، گذر به سطوح بالاتر تحصیلی، انتخاب رشته، پذیرش در دانشگاه و غیره) بر مبنای استعدادها، ذوق، تمایلات، علاقه‌ها و موفقیت‌های دانش‌آموزان (نه فقط براساس نمرات آزمون) توزیع می‌شوند و مقیاس‌های کمی عملکرد تنها به‌عنوان یکی از عوامل به حساب می‌آید.

● مدارس دانش‌آموزان را با یک معیار استاندارد شده، یعنی عملکرد آن‌ها در مطالعات موضوعی، ارزشیابی نمی‌کنند، بلکه از معیارهای متفاوتی مانند استعداد، ذوق و توانایی بهره می‌گیرند (ص ۳۳۹).

به اعتقاد **تیلما**^{۳۲} و همکارانش (۲۰۰۰) نیز هر پژوهشی در زمینه برنامه درسی شایستگی‌محور، بر این فرض استوار است که دانش مهارتی ذهنی است که کسی نمی‌تواند آن را انتقال دهد، بلکه باید مجدداً توسط هر فرد کسب شود. در حقیقت در یک برنامه درسی مبتنی بر شایستگی، محتوا موضوع اصلی نیست، بلکه موضوع اصلی و محوری ارزیابی مهارت‌های کسب شده است.

در زمینه تربیت حرفه‌ای نیز این جهت‌گیری، یعنی حرکت از برنامه درسی موضوع‌محور به برنامه درسی شایستگی‌محور، ضرورت به شمار می‌رود. در حقیقت، تغییرات پدید آمده در دنیای کار و اشتغال طی دهه‌های اخیر، لزوم بازنگری در برنامه‌های درسی تربیت حرفه‌ای را بیش از پیش آشکار ساخته است. به همین دلیل در قلمرو تربیت حرفه‌ای و مهارت‌آموزی نیز توجه برنامه‌ریزان به رویکرد شایستگی معطوف شده و بر این اساس نیز بازنگری

در برنامه‌های درسی را مورد توجه قرار داده‌اند. به‌طور کلی، تأکید این رویکرد در آموزش حرفه‌ای بر پیامدهای مهارت‌آموزی و فعالیت‌هایی است که فرد پس از پایان دوره آموزش می‌تواند در محیط کار انجام دهد. در واقع هدف مهارت‌آموزی و تربیت حرفه‌ای مبتنی بر شایستگی، تربیت افرادی است که از دانش و مهارت استاندارد شده و متناظر با محیط کار برخوردار باشند و در زمینه واقعیت‌های محیط کار به تأمل بپردازند. به عبارت دیگر این دیدگاه، یادگیری در محیط کار، و نیز کار در ضمن درس را مورد توجه قرار می‌دهد.

البته باید توجه داشت که استقرار نظام برنامه‌ریزی براساس شایستگی به سادگی امکان‌پذیر نیست و مستلزم اقداماتی اساسی است. در رویکرد شایستگی (به‌ویژه بر مبنای تلفیقی و کل‌گرا)، مدارس ناگزیر باید به سازمان‌دهی مجدد خود بپردازند. آن‌ها نباید تنها به ارائه مجموعه دانشی ثابت و استاندارد شده اکتفا کنند، بلکه باید با همکاری سازمان‌ها و کارفرمایان به برگزاری دوره‌های تخصصی بپردازند. تیلما و همکارانش (۲۰۰۰) معتقدند که مدارس حرفه‌ای برای رسیدن به شایستگی‌محوری باید حداقل پیش‌نیازهای زیر را تأمین کنند:

● هدایت و اداره آن‌ها به عهده دانش‌آموزان باشد که مستلزم انعطاف‌پذیری یعنی پودمانی کردن دوره‌هاست.

● برنامه‌های کارمحور یا شایستگی‌محور ایجاد و ارائه شوند.

● مدارس دوره‌های مجزایی برای گروه‌های هدف خاص در نظر بگیرند.

● بین مسیرهای یادگیری متفاوت در نظام تربیت حرفه‌ای نوعی انسجام برقرار شود.

● رویکرد آموزشی متمایزی برای ارزیابی و سنجش ایجاد شود.

بالاخره آخرین پیش‌نیاز می‌تواند ایجاد معیار مطمئنی برای موفقیت ارائه برنامه‌های درسی مبتنی بر شایستگی در آموزش حرفه‌ای باشد.

جدول ۱ حاصل مقایسه‌ای است که **سودسامیون**^{۳۳} (۲۰۰۷) بین برنامه درسی مبتنی بر موضوع درسی (سنتی) و برنامه درسی مبتنی بر شایستگی انجام داده است که توجه به آن می‌تواند برنامه‌ریزان را در حرکت به سوی برنامه درسی شایستگی‌محور یاری رساند.

بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که تربیت

جدول ۱- مقایسه دو نوع برنامه درسی

برنامه درسی مبتنی بر شایستگی	برنامه درسی مبتنی بر موضوع درسی
پیامدها	محتوا
شایستگی‌ها	اهداف
نمره (ارزشیابی) ملاک‌محور	نمره (ارزشیابی) هنجارمحور
ارزیابی عینی	ارزیابی ذهنی
دانش‌آموزمحور	معلم‌محور
یادگیری تلفیقی	یادگیری منفعل
آموزش بزرگ‌سالان ^{۲۵}	آموزش کودک ^{۲۴}
تدوین (فرمول‌بندی) تکوینی	ارزشیابی تراکمی
عملکرد یادگیرنده	ارائه (بیان) آموزشی
تمرکز بر مهارت‌ها/ عملکرد	تمرکز بر دانش/ نظریه
تمرکز بر پیامدها	تمرکز بر ساختار/ فرایند
ارزیابی براساس عملکرد	ارزیابی براساس شمارش
زمان و توالی براساس ارزیابی به دست می‌آید	قرار گرفتن در برابر محتوای خاص برای مدت‌زمان از پیش تعیین شده

حرفه‌ای و مهارت‌آموزی زمانی می‌تواند بر شایستگی مبتنی باشد که موارد زیر را مد نظر قرار دهد:

- بیشتر بر عملکرد نیروی کار تأکید کند تا بر محتوای درسی.
- پیامدهای آموزش را مورد توجه قرار دهد.
- از مرزبندی سنتی برنامه‌های علمی (نظری) اجتناب کند.
- زمینه یادگیری را متناسب با شرایط پیچیده محیط کار فراهم کند.
- امکان تلفیق محتوای مناسب را با کار فراهم سازد.
- استقلال افراد را تشویق و ترویج کند.
- نقش معلمان را به‌عنوان تسهیل‌کننده یادگیری در نظر گیرد.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

تربیت و آموزش مبتنی بر شایستگی یکی از نوآوری‌هایی است که به رغم برخورداری از سابقه‌ای نسبتاً طولانی، طی دهه‌های گذشته در قلمرو نظام‌های آموزشی و به‌ویژه آموزش‌های مهارتی و حرفه‌ای مورد توجه قرار گرفته است. این دیدگاه که به‌لحاظ نظری اختلاف بین دست و ذهن، نظریه و عمل، و در پی آن، آموزش حرفه‌ای و عمومی را نادیده می‌گیرد؛ از جهت گیری‌های متفاوتی که مبتنی بر معرفت‌شناختی خاصی هستند، برخوردار است. در آموزش مبتنی بر جزء‌گرایی یا رفتارگرایی که شایستگی را موارد جزئی و بنیادی رفتار در نظر می‌گیرد، اهداف رفتاری قابل مشاهده و اندازه‌گیری، اساس برنامه‌ریزی درسی و ارزشیابی را شکل می‌دهد. اما در آموزش مبتنی بر کل‌گرایی یا ارتباطی که امروزه بیشتر مورد تأکید واقع

شده است، شایستگی تنها رفتاری که باید آموزش داده شود، تلقی نمی‌شود، بلکه آن را تلفیقی از دانش، مهارت‌ها و نگرش‌ها می‌دانند. این مبنا یادگیری را از منظر ساختن گرای اجتماعی مورد توجه قرار می‌دهد. به این معنا که هر فرد دانش خاص خود را به‌گونه‌ای فعال می‌سازد. بدیهی است حرکت در این مسیر تغییر نقش سنتی معلم، دانش‌آموز و شیوه ارزشیابی را به دنبال خواهد داشت. البته هر یک از این رویکردها از نقاط قوت و ضعفی نیز برخوردارند که در برنامه‌ریزی‌ها نباید از نظر دور داشت.

به این ترتیب باید توجه داشت که گام نهادن در مسیر استقرار نظام مبتنی بر شایستگی در برنامه‌ریزی درسی، به‌ویژه در قلمرو تربیت حرفه‌ای و مهارت‌آموزی، مستلزم تمهید مقدمات یا پیش‌نیازهایی است که بدون آن‌ها برنامه‌ریزی امکان‌پذیر نیست. به عبارت دیگر، دست‌اندرکاران تدوین برنامه‌های درسی مبتنی بر شایستگی باید قبل از هر اقدامی، مبنای معرفت‌شناختی آن را با توجه به اهداف و فلسفه آموزشی حاکم بر جامعه خود مورد مذاقه قرار دهند و با عنایت به آن در پی پاسخ‌گویی به چند سؤال اساسی باشند؛ سؤال‌هایی مانند اینکه: چه شایستگی‌هایی باید ایجاد شوند؟ از کدام دانش باید گزینش کرد؟ فارغ‌التحصیلان به چه مهارت‌هایی باید تسلط یابند؟ آن‌ها چه نگرش‌هایی را باید پیدا کنند؟ و...

بدیهی است پاسخ به این سؤال‌ها، چگونگی انتخاب رویکرد شایستگی را با توجه به مبنای معرفتی آن و نیز جهت‌گیری نظام تربیت حرفه‌ای مشخص می‌سازد.

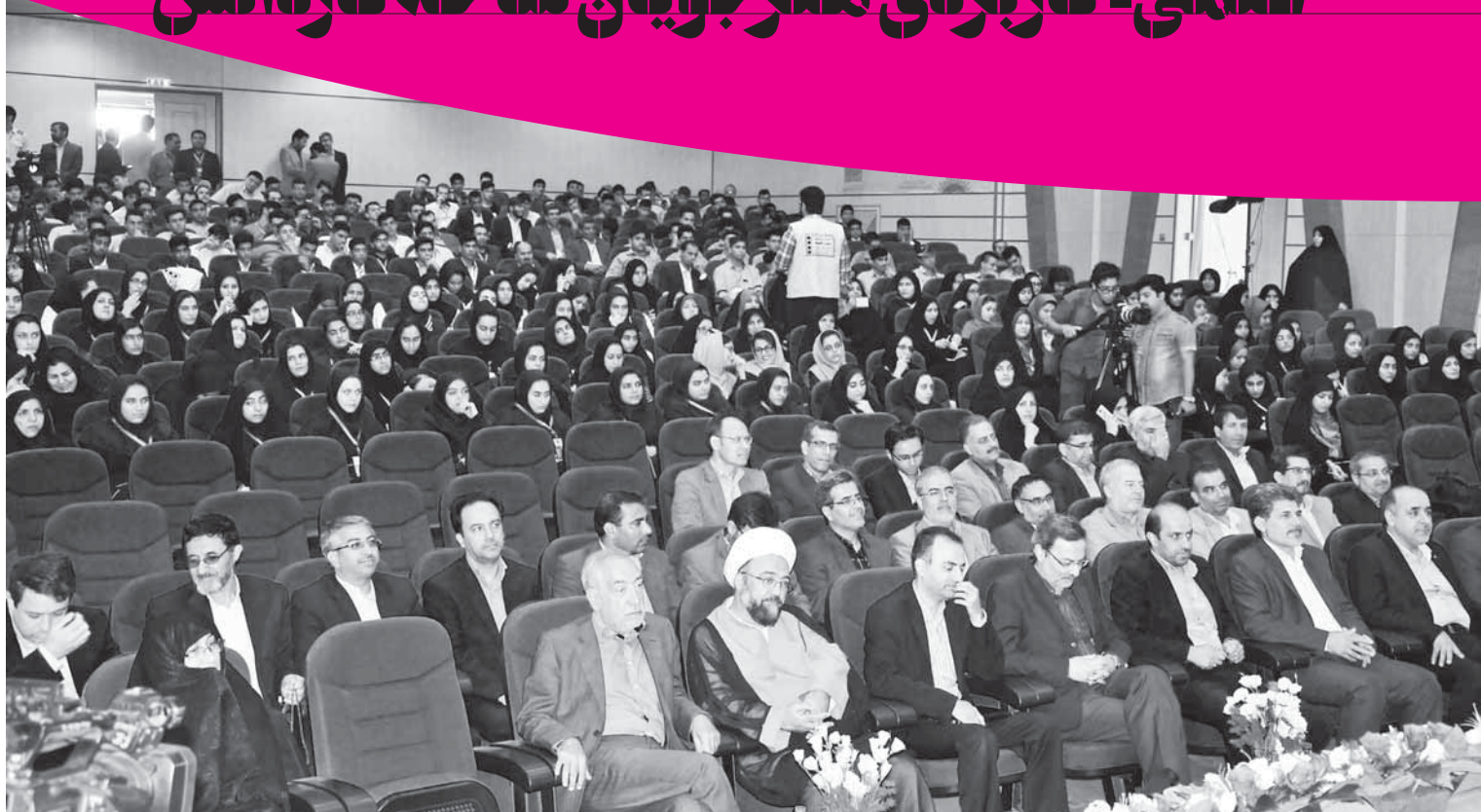
* پی‌نوشت‌ها

1. Spencer
2. Kochanski
3. Cooper & Palt
4. Illeris
5. Jorgensen
6. CresTed
7. Competency Based Curriculum
8. Victor Della Vos
9. Hay Mc Ber
10. McClelland
11. Job Competency Assessment Method
12. National Vocational Qualification System
13. National Qualification Framework
14. National Training Board
15. Secretary,s Commission on Achieving Necessary Skill
16. Schwarts
17. Thorndike
18. Watson
19. Skinner
20. Taylor
21. Social Constructivist
22. Tampson
23. Brooks and Brooks
24. Piaget
25. Vygotsky
26. Bruner
27. Bartlet
28. Fenstermacher
29. Proce??ral
30. Propositicral
31. Moon
32. tillma
33. Sudsomboon
34. Pedagogy
35. Andragogy

* منابع

۱. دیبانتی، محمد و عرفانی، مریم (۱۳۸۸). «شایستگی، مفاهیم و کاربردها». تدبیر، شماره ۲۰۶.
 ۲. مرجانی، بهناز (۱۳۸۱). «بررسی و نقد مبانی معرفت‌شناسی تربیت حرفه‌ای در ایران و مقایسه آن با معرفت‌شناسی حرفه‌گرایی جدید». پایان‌نامه دکترا. رشته فلسفه تعلیم و تربیت. دانشگاه تهران.
 ۳. مؤمنی مهمونی، حسین (۱۳۸۶). «برنامه‌ریزی درسی مبتنی بر شایستگی در آموزش عالی؛ گامی در جهت اشتغال فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌ها». فصل‌نامه روش. شماره ۱۹.
 ۴. یادگارزاده، غلامرضا؛ پرند، کورورش؛ بهرامی، آرش (۱۳۸۷). «تأملی بر کاربرد نظریه یادگیری ساختن‌گرایی در آموزش عالی». ماه‌نامه مهندسی فرهنگی. سال سوم. شماره ۲۳ و ۲۴.
- منابع انگلیسی زبان در آرشو دفتر مجله موجود می‌باشد.

بزرگ‌ترین سرمایه، نیروی انسانی متخصص است گزارشی از چهاردهمین دوره مسابقات علمی- کاربردی هنرجویان شاخه کاردانش

عکاس: رضا معتمدی

دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه در شاخه‌های کاردانش و فنی‌وحرفه‌ای مشغول به تحصیل هستند که معتقدیم، با توجه به نیازهای جامعه، این رقم باید افزایش یابد تا فرصت‌های اشتغال و کارآفرینی زیاده‌تر شوند.

وی افزود: «۶۴ هزار هنرجو در هنرستان‌های خراسان رضوی در ۱۶۶ رشته کاردانش و ۳۱ رشته فنی‌وحرفه‌ای مشغول آموزش هستند که این تعداد، ۸/۶ درصد کل هنرجویان کشور است.»

مهندس سید مصطفی آذرکیش، مدیرکل دفتر آموزش دوره دوم متوسطه کاردانش، سخنران بعدی این مراسم بود. وی ضمن تشکر از حسن میزبانی آموزش و پرورش استان خراسان رضوی،

نفرات برتر چهاردهمین دوره مسابقات علمی- کاربردی هنرجویان شاخه کاردانش طی مراسم باشکوهی در شهر مقدس با حضور جمعی از مقامات وزارتخانه‌های آموزش و پرورش، صنعت، معدن و تجارت، جهاد کشاورزی و... معرفی شدند.

در این مراسم، ابتدا دکتر سیدجواد حسینی، مدیرکل آموزش و پرورش استان خراسان رضوی، به‌عنوان مسئول برگزارکننده چهاردهمین دوره مسابقات علمی- کاربردی هنرجویان شاخه کاردانش در سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴، ضمن عرض خیر مقدم به میهمانان شرکت‌کننده در این مراسم، گفت: «در استان خراسان رضوی ۴۱/۸۹ درصد

هنرستان‌ها جلوه‌گاه تحقق پرورش نخبگان مهارتی هستند؛ کسانی که در کنار ذهن‌های خلاق پنجه‌های توانمند دارند

چنین نیازهایی توجه بیشتری داشته باشد.»
وی در پایان گفت: «ما باید به نیازهای بازار کار
بیشتر توجه کنیم و مزیت‌های نسبی کشور را در
هر حوزه در نظر بگیریم. نیروی انسانی که ما تربیت
می‌کنیم، باید هم پاسخ‌گوی نیازهای داخلی باشد و
هم پاسخ‌گوی نیازهای جهانی. بنابراین ما نیازمند
توسعه مشارکت درون‌سازمانی و بیرون‌سازمانی
هستیم.»

مهندس علی زرافشان، معاون آموزش متوسطه
وزارت آموزش و پرورش، در ادامه این مراسم گفت:
«بزرگ‌ترین سرمایه هر کشور، نیروی انسانی
متخصص، کارآمد، شایسته و ماهر است. شایستگی
به این معنی که هم دانش داشته باشد و هم مهارت
چنین نیرویی قطعاً می‌تواند سرمایه تولید کند.»
وی افزود: «آموزش و پرورش وظیفه خطیری
برای دستیابی به اهداف توسعه کشور برعهده
دارد. هنرستان‌ها جلوه‌گاه تحقق پرورش نخبگان
مهارتی هستند؛ کسانی که در کنار ذهن‌های خلاق
پنجه‌های توانمند دارند.»

معاون وزیر آموزش و پرورش، با بیان این نکته که
شاخه کاردانش پیوند بسیار نزدیکی بین آموزش
و دنیای کار ایجاد کرده است، خاطرنشان ساخت:
«اولین گروه فارغ‌التحصیلان آموزش و پرورش که
مستقیماً وارد بازار کار می‌شوند، فارغ‌التحصیلان
شاخه کاردانش‌اند.»

وی در ادامه افزود: «امیدواریم برگزاری این
مسابقات که با حمایت دستگاه‌های اجرایی صورت
گرفته است، روز به روز بهتر و برتر شود. این
حمایت‌ها موجب دلگرمی ما و ایجاد شور و نشاط
بین هنرجویان سراسر کشور می‌شود تا بتوانند نقش
مثبت خود را در توسعه پایدار کشور ایفا کنند.»
مهندس زرافشان در پایان گفت: «ما سال آینده
(۲۰۱۷ م) شاهد حضور هنرجویان جهان اسلام در
خراسان رضوی هستیم.»

در این مراسم همچنین تعداد دیگری از
مسئولان کشور، مانند دکتر **توفیق**، مشاور وزارت
صنعت، معدن و تجارت، دکتر **نورالله زاده**، مشاور
رئیس‌جمهور و مدیرعامل صندوق کارآفرینی امید،
دکتر **بصام**، یکی از مدیران وزارت جهاد کشاورزی،
و...

نیز طی سخنان، ضمن تأکید بر ضرورت
توسعه آموزش‌های کاردانش و فنی‌وحرفه‌ای در
آموزش و پرورش، اعلام کردند برای حمایت از

اهداف چهاردهمین دوره مسابقات علمی- کاربردی
هنرجویان شاخه کاردانش را به شرح زیر اعلام کرد:
۱ تشویق و ترغیب هنرجویان به نشان دادن
خلاقیت‌های علمی و عملی؛

۲ تقویت روحیه رقابت‌جویی و رقابت‌پذیری؛
۳ آشنایی جامعه با توانمندی‌های هنرجویان
شاخه کاردانش؛

۴ اشاعه فرهنگ کار و مهارت‌آموزی؛
۵ بهبود کیفیت آموزش‌های مهارتی.

مهندس آذرکیش در ادامه گزارشی از فرایند
برگزاری این دوره از مسابقات ارائه کرد و گفت:
«این مسابقات با صدور بخشنامه‌ای در آبان‌ماه سال
۱۳۹۴، در ۳۷ رشته کاردانش، شروع شد و در چند
مرحله ادامه یافت که امروز مرحله پایانی و کشوری
آن برگزار شد.»

وی افزود: «مرحل اولیه این مسابقات در روزهای
۲۶ بهمن‌ماه ۱۳۹۴، ۱۹ اسفندماه ۱۳۹۴ و ۲۴
فروردین‌ماه ۱۳۹۵ در سراسر کشور برگزار شد
که در مجموع ۳۲۲ هنرجو به مرحله پایانی این
مسابقات راه یافتند. آن‌ها در مرحله عملی و پایانی
که در روزهای ۲۱ تا ۲۳ تیرماه ۱۳۹۵ در مشهد
مقدس برگزار شد، شرکت کردند و سه نفر برتر هر
رشته تعیین شدند که امروز ضمن معرفی، جوایز
آن‌ها نیز اهدا می‌شود.»

سخنان رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

**حجت‌الاسلام و المسلمین دکتر بهرام
محمدیان،** معاون وزیر و رئیس سازمان پژوهش و
برنامه‌ریزی آموزشی، سخنران بعدی این مراسم بود.
وی با بیان این مطلب که ما در آستانه تحول
بنیادین در آموزش و پرورش هستیم، گفت: «یکی از
رویکردهای جدید و مهم در آموزش و پرورش، توجه
به کار و فناوری و مهارت‌آموزی دانش‌آموزان است.»
ایشان افزود: «همواره و همیشه این گلایه
از آموزش و پرورش می‌شده که حافظه‌پرور یا
حافظه‌محور است. اما با برنامه‌ریزی‌های تازه‌ای که
کرده‌ایم، از پایه اول ابتدایی تا پایان دوره متوسطه،
توجه به کار و فناوری، بسیار جدی شده است.»

دکتر محمدیان تأکید کرد: «آینده کشور به
دستان توانمندی نیاز دارد که مشکلات کار، فناوری
و اقتصادی کشور را حل کنند.
برنامه تحول در آموزش و پرورش می‌خواهد به

فارغ التحصیلان آموزش و پرورش در این شاخه‌ها آمادگی کامل دارند.

براساس این گزارش، وزارت جهاد سازندگی برای حل مشکل سربازی فارغ التحصیلان این رشته‌ها و پرداخت وام اشتغال‌زایی به آن‌ها اعلام آمادگی کرد. این مراسم با معرفی نفرات برتر این دوره از مسابقات علمی- کاربردی هنرجویان و اهدای جوایز آن‌ها به پایان رسید.

نفرات برتر چهاردهمین دوره مسابقات علمی- کاربردی هنرجویان

اسامی نفرات برتر چهاردهمین دوره مسابقات علمی- کاربردی هنرجویان شاخه کار دانش سراسر کشور در ۳۷ رشته مختلف به شرح زیر اعلام شد:

رشته الکترونیک صنعتی

۱. محمدجواد جمالی، رتبه اول از استان مرکزی
۲. محمدحسن خسروی، رتبه دوم از استان خراسان رضوی
۳. مصطفی مجدیان، رتبه سوم از استان خراسان جنوبی

رشته امور اداری

۱. سمیه عاطفی‌نژاد، رتبه اول از استان سمنان
۲. زهرا شریفی، رتبه دوم از استان کرمان
۳. فاطمه زکایی، رتبه سوم از استان قزوین

رشته باغبانی

۱. ناهید صالحی، رتبه اول از استان اصفهان
۲. علی آهنکاران، رتبه دوم از استان آذربایجان شرقی
۳. حجت اسمعیلی عباس‌آباد، رتبه سوم از شهرستان‌های تهران

رشته برق ساختمان

۱. کیارش خسروی، رتبه اول از استان کرمان
۲. پژمان دانایی کویک، رتبه دوم از استان کردستان
۳. دانیال نامداری برنجی، رتبه سوم از شهر تهران

رشته برق صنعتی

۱. علیرضا احمدی شاپورآبادی، رتبه اول از استان اصفهان

۲. مصطفی حسنی، رتبه دوم از شهر تهران
۳. محمدمهدی مرادی، رتبه سوم از استان یزد

پرورش عمومی دام

۱. امیر حمیدی، رتبه اول از استان خراسان رضوی
۲. وحید هوشیار، رتبه دوم از استان فارس
۳. علی آقابابایی دیدرانی، رتبه سوم از استان اصفهان

پرورش و تولیدات زنبور عسل

۱. فاطمه بهمنی مقدم داغیان، رتبه اول از استان خراسان رضوی
۲. امیر دهقانی، رتبه دوم از استان کردستان
۳. میلاد رستمی، رتبه سوم از استان کرمانشاه

تأسیسات برودتی

۱. امیرحسین بلوچ شهنابادی، رتبه اول از استان خراسان رضوی
۲. امین بهرامی‌فرد، رتبه دوم از استان قم
۳. سیاوش نادعلی هزاوه، رتبه سوم از استان مرکزی

تأسیسات بهداشتی

۱. اسماعیل رنجبر، رتبه اول از استان فارس
۲. امید امینی، رتبه دوم از استان کردستان
۳. ابوالفضل عیسی‌آبادی، رتبه سوم از استان قم

تأسیسات گرمایی

۱. مهدی سفیدگوش، رتبه اول از استان خراسان رضوی
۲. سید احمد روشنایی، رتبه دوم از استان مرکزی
۳. میلاد ابراهیمی، رتبه سوم از استان خراسان جنوبی

تراشکاری CNC

۱. علی وحیدخواه، رتبه اول از استان خراسان رضوی
۲. محمدجواد گلچهره، رتبه دوم از استان فارس
۳. فرحان حسینی، رتبه سوم از شهر تهران

تزئینات داخلی چوبی

۱. سینا رنجیری مرکید، رتبه اول از استان آذربایجان شرقی

۲. داریوش گل محمدی، رتبه دوم از استان همدان
۳. علیرضا جانی، رتبه سوم از استان خراسان جنوبی

تصویربرداری

۱. سیدمهدی مولایی، رتبه اول از استان فارس
۲. مهسا ایاسه، رتبه دوم از استان زنجان
۳. زینب حجت زاده، رتبه سوم از استان کرمان

تعمیر موتور تراکتور

۱. مهدی حسن پور، رتبه اول از استان خراسان شمالی
۲. سینا سلیمانی، رتبه دوم از استان بوشهر
۳. میثم صحراپور، رتبه سوم از استان گلستان

تعمیر موتور و برق خودرو

۱. رضا روزمهر، رتبه اول از استان گیلان
۲. ماهان راستگو، رتبه دوم از شهر تهران
۳. حسن روشندل، رتبه سوم از استان خراسان رضوی

تولید چند رسانه ای

۱. مریم هراتی، رتبه اول از استان خراسان رضوی
۲. سعید رشیدی نصرآبادی، رتبه دوم از شهرستان های تهران
۳. حمیرا گرگیچ، رتبه سوم از استان خراسان جنوبی

جوشکاری

۱. مقصود پورموسی، رتبه اول از استان گیلان
۲. بهنام وهاب پور، رتبه دوم از استان مرکزی
۳. امیرحسین صیدی، رتبه سوم از استان همدان

چهره سازی

۱. مهسا نیکجو، رتبه اول از شهرستان های تهران
۲. ماریه کوه کن، رتبه دوم از استان خراسان رضوی
۳. سمانه افشار، رتبه سوم از استان البرز

هنر فرش

۱. سارا صفاری روشنوند، رتبه اول از استان خراسان رضوی
۲. فاطمه خانی، رتبه دوم از شهر تهران
۳. فاطمه عرب اسدی، رتبه سوم از استان سمنان

حسابداری مالی

۱. منصوره یآوری نعیم آباد، رتبه اول از استان یزد
۲. زهرا سامه چالکسری، رتبه دوم از استان مرکزی
۳. مسلم جودی انرجان، رتبه سوم از استان آذربایجان شرقی

خیاطی

۱. زهرا کدخدا بلقور، رتبه اول از استان خراسان رضوی
۲. زینب موسیوند، رتبه دوم از استان البرز
۳. سارا قاسمی، رتبه سوم از استان فارس

اجرای موسیقی سنتی خراسان

دوخت‌های تزئینی

۱. زکيه طالبي، رتبه اول از استان فارس
۲. محبوبه مخلصي، رتبه دوم از استان هرمزگان
۳. فاطمه نوروzy، رتبه سوم از استان قزوین

زراعت

۱. ميشم قنبرپور، رتبه اول از استان اردبیل
۲. مهدی بزرگی تبه افشاری، رتبه دوم از استان کرمانشاه
۳. علی رجب‌زاده، رتبه سوم از استان خراسان رضوی

ساختمان‌سازی

۱. حسن ایزانلو، رتبه اول از استان خراسان رضوی
۲. علیرضا لطفی، رتبه دوم از استان اصفهان
۳. محمدرضا همایون‌فر، رتبه سوم از استان فارس

سیستم‌های صوتی و تصویری

۱. فاطمه زاهد اینچه سابلانغ، رتبه اول از شهر تهران
۲. ابوالفضل باقری، رتبه دوم از استان گلستان
۳. رسول خداوردی، رتبه سوم از استان سمنان

طراحی فرش دستباف

۱. یاسمن ذاکری، رتبه اول از استان خراسان رضوی
۲. اعظم مرید بازمانده، رتبه دوم از استان کرمان

۳. ساناز هدایتی جوان، رتبه سوم از شهر تهران

طراحی و توسعه صفحات وب

۱. زهرا وجدانی، رتبه اول از استان خراسان رضوی
۲. فاطمه گل شیري، رتبه دوم از استان اصفهان
۳. مهدیه فلاح اتانی، رتبه سوم از استان قزوین

طلا و جواهرسازی

۱. عرفان ضرغامی، رتبه اول از شهر تهران
۲. امید حمیدی‌نور، رتبه دوم از استان اردبیل
۳. دردانه اصغری‌پور هنده خاله، رتبه سوم از استان خراسان رضوی

عکاسی دیجیتال

۱. زهرا زینلیان زاده، رتبه اول از استان یزد
۲. سیما محمدیان بیدختی، رتبه دوم از استان خراسان رضوی
۳. مریم ساجدی، رتبه سوم از شهرستان‌های تهران

فرزکاری CNC

۱. محمد پورغفار گلدر، رتبه اول از استان آذربایجان شرقی
۲. علیرضا رضا‌زاده هلالی، رتبه دوم از استان مازندران
۳. علیرضا سلمانی‌ها، رتبه سوم از شهر تهران

کابینت‌سازی چوبی

۱. محمدمهدی مرادی، رتبه اول از استان همدان
۲. فرامرز زنگنه شهرکی، رتبه دوم از استان خراسان رضوی
۳. سالار مرادی، رتبه سوم از استان کردستان

گرافیک کامپیوتری

۱. مانده جعفری، رتبه اول از استان اصفهان
۲. معصومه صفائیان حمام قلعه، رتبه دوم از استان خراسان رضوی
۳. شهین غلامی، رتبه سوم از استان کهگیلویه و بویراحمد

مدیریت و برنامه‌ریزی امور خانواده

۱. مریم دشتیان، رتبه اول از استان کهگیلویه و بویراحمد
۲. مریم افخمی، رتبه دوم از استان خراسان رضوی
۳. فاطمه باقری فهرجی، رتبه سوم از استان یزد

مرغداری صنعتی

۱. علی ارژنگی، رتبه اول از استان خراسان رضوی
۲. محمدحسین علیزاده، رتبه دوم از استان کرمان
۳. سهند محمددخت، رتبه سوم از استان کردستان

نقشه‌کشی ساختمان

۱. ذکيه اعظم باغبانیان، رتبه اول از استان خراسان رضوی
۲. کوثر محمودی زیرآبی، رتبه دوم از استان سمنان
۳. زهرا کماني، رتبه سوم از استان آذربایجان شرقی

نقشه‌کشی صنعتی به کمک رایانه

۱. بلال زمانی زکریا، رتبه اول از استان آذربایجان شرقی
۲. مهدی آغباشلو، رتبه دوم از استان آذربایجان غربی
۳. میثم فرامرزی، رتبه سوم از استان مرکزی

نگارگری

۱. مبینا نجفی، رتبه اول از استان گلستان
۲. مبینا چوپان‌خو، رتبه دوم از استان خراسان رضوی
۳. خدیجه رضایی کینجی، رتبه سوم از استان مازندران

رفتار هوشمندانه در محیط آموزشی پیوند بین نظریه و عمل آموزشی

اشاره

همان‌طور که در شماره گذشته از نظرتان گذشت، از اقدام‌پژوهی تعاریف گوناگون و متفاوتی به عمل آمده است. اما تمامی آن‌ها بر حل مسئله به صورت عملی توسط افراد مختلف (به‌ویژه معلمان) از طریق اندیشه نقادانه تأکید دارند که به بهبود فعالیت‌های آموزشی منجر شود. بنابراین، بهره‌گیری از اقدام‌پژوهی در محیط‌های آموزشی توسط معلمان یا سایر افراد، نه تنها می‌تواند به اثربخشی مدرسه به عنوان سازمان یادگیرنده کمک کند، بلکه به رشد حرفه‌ای معلمان نیز منجر می‌شود. زیرا در این نوع از فعالیت‌های پژوهشی، بین نظریه و عمل آموزشی پیوندی جدایی‌ناپذیر برقرار می‌شود. در مقاله حاضر، این مفهوم اساسی مورد بحث قرار گرفته است.

کلیدواژه‌ها:

رفتار هوشمندانه، معلم هوشمند، معلم پژوهنده، رشد حرفه‌ای، بهبود آموزشی، اقدام‌پژوهی، پژوهش عملی، پیوند نظریه و عمل آموزشی

چگونه پروژه اقدام‌پژوهی را به پیش ببریم؟

به‌منظور نشان دادن نحوه پیشرفت پروژه اقدام‌پژوهی (از جمله جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها) یک نمونه در این مقاله مطرح شده است. هدف از طرح این نمونه‌ها، تمرکز روی برخی از مسائل کلی مربوط به انتخاب موضوع پژوهش، تدوین طرح پژوهش، و برقراری پیوند بین نظریه و عمل آموزشی، و محتوای کارگاه‌ها یا واحدهای درسی روش پژوهش است.

پیشبرد پروژه اقدام‌پژوهی

بر پایه تمرکز بر سؤال اصلی (چگونه پروژه اقدام‌پژوهی را به پیش ببریم؟) امکان دارد که در حال

حاضر، موضوع پژوهشی را در ذهن‌تان داشته باشید. در غیر این صورت، طیف گسترده‌ای از موضوعات بالقوه برای پژوهش وجود دارد که عبارت‌اند از:

● **چگونگی گذران وقت:** معلمان و دانش‌آموزان در کلاس درس چه می‌کنند و چگونه وقت خود را صرف می‌کنند؟

● **بحث‌های کلاس درس:** چه کسی با چه کسی درباره چه چیزی سخن می‌گوید؟

● **مدیریت کلاس درس:** قوانین کلاس درس چه هستند؟ منابع، زمان، مکان، رفتار دانش‌آموز و راهبردهای تدریستان چگونه مدیریت می‌شود؟

● **یادگیری دانش‌آموزان:** وظایفی که به‌عهده دانش‌آموزان گذاشته می‌شوند، کدام‌اند و میزان درگیری و درجه موفقیت آن‌ها در انجام وظایف محوله چه‌قدر است؟

● **دانش‌آموزان دارای نیازهای ویژه آموزشی:** تجربه آموزشی با دانش‌آموزان بسیار توانا و آن‌هایی که دارای مشکلات یادگیری هستند، ما را به چه حقایقی می‌رساند؟

● **رشد حرفه‌ای معلمان:** چگونه معلمان می‌توانند تدریستان را بهبود بخشند؟

● **نظارت و بررسی فعالیت‌ها و تکالیف دانش‌آموزان.**

● **کارگروهی:** فرایندها و نتایج آموزشی ناشی از فعالیت‌های دانش‌آموزان در گروه، ماهیت تکالیف محوله، روش‌های تصمیم‌گیری و میزان همکاری بین دانش‌آموزان چگونه است؟

هنگامی که موضوع یا زمینه مناسبی را برای پژوهش تعیین کردید، تنظیم طرح پژوهشی ضروری است. معمولاً قبل از اجرای طرح، طرح پژوهشی شما توسط کمیته‌ای از همکاران بررسی می‌شود. لذا ممکن است از شما خواسته شود (حتی در صورت عدم درخواست) تا خلاصه‌ای از طرح (کمتر از دو یا سه صفحه) را بنویسید که حاوی اطلاعات زیر باشد:

● اسمتان؛

● عنوان طرح؛

● هدف‌های طرح؛

● سؤالات پژوهشی؛

● مجموعه آموزشی یا محیطی که پروژه در آن انجام خواهد شد؛

● مدت زمانی که برای انجام پروژه به آن نیاز دارید؛

● روش پژوهشی که برای انجام پروژه در نظر

گرفته‌اید؛

● نتایج احتمالی که در انتها به آن دست خواهید یافت؛

● رئوس مطالب و منابع.

این اطلاعات زمینه را برای اولین ملاقات شما با کمیته مذکور یا مدیر مرکز آموزشی فراهم می‌کند. قرار دادن اطلاعات جمع‌آوری شده در کنار هم، شما را وارد فرایند پژوهش و تفکر مقدماتی درباره موضوع خواهد کرد. این بعدی اساسی از فرایند پژوهش و روش کاملی است که شما را به ایجاد پایه‌ای محکم برای انجام پروژه قادر خواهد کرد.

شما برای شروع نیازمند جست‌وجو در پیشینه مربوط به موضوع اقدام‌پژوهی (ادبیات پژوهش) هستید. هدف از این جست‌وجو، این است که مطمئن شوید: «آیا موضوع پژوهشی پیشنهادی‌تان قابلیت ارتقا دارد؟» اگر به میزان کافی به مطالعات انجام شده، هم برای تعمیق درک خودتان از زمینه پژوهشی انتخاب شده و هم برای تأیید پژوهشی که مسئولیت آن را پذیرفته‌اید، دسترسی ندارید، احتمالاً مدیر مرکز یا کمیته همکاران آموزشی پیشنهاد خواهد داد که موضوع مناسب‌تری را برای اقدام‌پژوهی انتخاب کنید.

پس از جست‌وجو در متون علمی، می‌توانید فرایند بررسی ادبیات پژوهش را آغاز کنید. این بررسی کاملاً ضرورت دارد؛ زیرا پروژه اقدام‌پژوهی‌تان نیازمند نشان دادن پیوند نظریه و عمل آموزشی است. این موضوع شامل بررسی نقادانه آنچه نویسندگان در مورد مسائل آموزشی می‌گویند و به کارگیری دلایل، شواهد، استدلال و نکات قابل اثباتی می‌شود که در زمینه عملی کلاس درس، مدرسه یا سایر محیط‌های آموزشی ارائه می‌دهند.

هدف معلم از مرور ادبیات پژوهش (کتاب‌ها، مقالات، منابع اینترنتی و ...) عبارت است از: کسب توانایی برای ارائه پاسخ به سؤالات کلیدی؛ مانند: چه اتفاقی خواهد افتاد؟ آیا این اتفاق با تجربه خودم منطبق است؟ اگر بله، چرا؟ اگر نه، چرا؟ در نتیجه این بررسی، آیا به ایجاد تغییرات مناسبی در کلاس درس نیاز دارم؟ اگر بله، چگونه می‌توانم این کار را انجام دهم؟

در اولین جلسه ملاقات، فرصت خواهید داشت در مورد پیشنهاد پژوهشی خود بحث کنید. نشان دهید که چرا فکر می‌کنید این موضوع برای پژوهش مهم است. به این منظور مطرح کردن هدف‌های کلیدی

پروژه
اقدام‌پژوهی‌تان
نیازمند نشان دادن
پیوند بین نظریه
و عمل آموزشی
است. این موضوع
شامل بررسی نقادانه
آنچه نویسندگان
در مورد مسائل
آموزشی می‌گویند
و به کارگیری دلایل،
شواهد، استدلال
و نکات قابل اثباتی
می‌شود که در زمینه
عملی کلاس درس،
مدرسه یا سایر
محیط‌های آموزشی
ارائه می‌دهند

غالباً افراد مبتدی از طرح مسائل مربوط به طرح پژوهشی خودشان دچار نگرانی می‌شوند و یا شاید بنا به دلایلی، تمایلی به این کار نداشته باشند

آن و متقاعد کردن مدیر مرکز یا کمیته همکاران در این زمینه، شرایط لازم را برای دسترسی به محیط آموزشی اجرای پروژه و دریافت کمک هزینه برایتان فراهم می‌کند. در این جلسه، امکان دارد اصلاحاتی به شما پیشنهاد شود یا از شما بخواهند بیشتر روی موضوع فکر کنید. در این مرحله است که ضرورت درک بیشتر موضوع برایتان مطرح می‌شود. ممکن است سؤالات یا ابهاماتی در مورد موضوع پژوهش و فرایند اجرایی آن داشته باشید که یک فرد مطلع بتواند به آن‌ها پاسخ دهد.

بنابراین، هرگز از پرسیدن سؤالات یا مطرح کردن ابهامات خودتان نترسید. زیرا غالباً افراد مبتدی از طرح مسائل مربوط به طرح پژوهشی خودشان دچار نگرانی می‌شوند و یا شاید بنا به دلایلی، تمایلی به این کار نداشته باشند. این امر نیز دلایل متعددی دارد که عبارت‌اند از:

۱. ممکن است مایل نباشید مدیر مرکز یا کمیته همکاران آموزشی‌تان بدانند که شما نیاز به راهنمایی و حمایت دارید.

۲. امکان دارد سؤالات متعددی داشته باشید و مایل نباشید آن‌ها را در مقابل همکاران یا هر فرد دیگری مطرح کنید.

۳. شاید در مطرح کردن سؤالات یا ابهامات خودتان دچار تردید و دودلی هستید.

دلیل چنین عدم تمایلی هر چه باشد، باید بتوانید خود را از این وضعیت رها سازید و هر گونه نگرانی، ابهام یا پرسشی را که دارید، بیان کنید. با انجام این کار، احتمال بسیار زیادی برای موفقیت در تکمیل پروژه به‌دست خواهید آورد. علاوه بر این، در بلند مدت ممکن است زمان زیادی را برای خود و همکارانتان صرفه‌جویی کنید. زیرا، بحث‌های منظم به کاهش اشتباهات یا تصورات غلط هنگام انجام یا گسترش پژوهش‌تان منجر می‌شود و برای به سرانجام رساندن پروژه بسیار مؤثر است.

از سوی دیگر، در مدت انجام پروژه، به افراد مختلفی برمی‌خورید که تمایل دارند از فرایند انجام اقدام پژوهشی و پیشرفت آن آگاه شوند. مطلع کردن آنان می‌تواند برایتان سودمند باشد، زیرا آنان با آگاه شدن از فعالیت پژوهشی شما: ۱. قادر خواهند بود تجارب خودشان را در اختیارتان قرار دهند. ۲. اظهار نظرهای سازنده‌ای را ارائه کنند.

۳. با تشویق شما، خستگی و کاهش انگیزه را از سر راهتان بردارند.

۴. به همکاری و حمایت از شما بپردازند. بنابراین، همیشه برای ارائه گزارش پیشرفت کار آمادگی داشته باشید و از آن استقبال کنید.

اهمیت مطالعه پیشینه پژوهش از نظر روش‌شناسی

مطالعه و بررسی گزارش‌های اقدام پژوهشی مرتبط با موضوع مورد پژوهش شما، یک تمرین ارزشمند تلقی می‌شود، از دلهره شما برای اجرای اقدام پژوهشی می‌کاهد و فرصتی را برای تفکر درباره سؤالات اساسی زیر برایتان فراهم می‌کند:

- قالب ارائه گزارش اقدام پژوهشی چگونه است؟
- گزارش اقدام پژوهشی شامل چه مطالبی می‌شود؟
- ساختار گزارش اقدام پژوهشی چگونه است؟
- چگونه گزارش اقدام پژوهشی نوشته می‌شود؟
- چگونه بخش‌های گوناگون اقدام پژوهشی به یکدیگر مرتبط می‌شوند؟
- سهم هر بخش از گزارش اقدام پژوهشی (بیان مسئله، ادبیات پژوهش، روش‌شناسی پژوهش، تجزیه و تحلیل اطلاعات، بحث و نتیجه‌گیری و ...) در گزارش چه قدر است؟
- چگونه خلاصه ادبیات پژوهش ارائه می‌شود؟
- چگونه روش‌شناسی پژوهش انتخاب می‌شود؟
- چگونه داده‌ها یا اطلاعات مورد نیاز پژوهش جمع‌آوری می‌شود؟
- چگونه داده‌های جمع‌آوری شده مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرند؟
- و ...

نمونه‌ای از پروژه اقدام پژوهشی

دقت در بررسی مسائل فوق در نمونه‌های زیر شما را قادر می‌سازد پایه محکمی برای پروژه اقدام پژوهشی خودتان فراهم کنید. نمونه‌های زیر با بهره‌گیری از الگوی اقدام پژوهشی مورد استفاده اسلومب (۱۹۹۸) تهیه شده است. همان‌طور که قبلاً نیز گفته شد، این الگو پنج مرحله را شامل می‌شود: ۱. فعالیت حرفه‌ای؛ ۲. اندیشه نقادانه؛ ۳. پژوهش؛ ۴. برنامه‌ریزی راهبردی؛ ۵. عمل. شکل زیر، یک نمونه خلاصه شده از آن را نشان می‌دهد:

**مطالعه و بررسی
گزارش‌های
اقدام‌پژوهی مرتبط
با موضوع مورد
پژوهش شما، یک
تمرین ارزشمند
تلقی می‌شود، از
دلهره شما برای
اجرای اقدام‌پژوهی
می‌کاهد و فرصتی
را برای تفکر درباره
سؤالات اساسی
برایتان فراهم
می‌کند**

حد امکان مشارکت دارند مورد بررسی قرار دهند. با توجه به هدف این مثال، ما فرض می‌کنیم نماینده معلمان یک دبیرستان (خانم الف)، کسی است که مایل به پذیرفتن مسئولیت پروژه است. او سه سال در این مقام بوده و در تمام جلسات هیئت امنای دبیرستان حضور داشته است (مرحله ۱: فعالیت حرفه‌ای). خانم الف که معمولاً به‌طور کامل درباره تمام موارد دستور جلسه صحبت می‌کند، متوجه شده است که برخی از اعضا به ندرت در بحث‌ها شرکت می‌کنند. علاوه بر این، در طول گفت‌وگوهای غیر رسمی خودش با هیئت امنای دریاخته است، بسیاری معتقدند جلسات بیش از حد طولانی‌اند و زمان بسیار زیادی به بحث درباره امور اداری اختصاص داده می‌شود. وقتی پرسیده شد: «چرا سطح مشارکتشان پایین است؟» اظهاراتی مانند موارد زیر ارائه کردند:

- هیچ‌گاه از من خواسته نشده است صحبت کنم (نماینده دانش‌آموزان).
- این جلسات را کسل‌کننده و خسته کننده می‌بینم (عضو هیئت امنای).
- در بسیاری از موضوعات اطلاعات کمی دارم (مدیر دبیرستان).
- معمولاً خانم ب از طرف همه ما صحبت می‌کند (نماینده اولیا).
- نقشم را به همان اندازه ارائه حمایت مورد نیاز می‌بینم (نماینده کادر اداری).

خانم الف، هم در مورد تجربه خودش از جلسات هیئت امنای و هم درباره بازخوردی که از اعضا دریافت می‌کند، نقادانه می‌اندیشد (مرحله دوم: اندیشه نقادانه). او تصمیم می‌گیرد برای شروع، پروژه اقدام‌پژوهی را با اهداف زیر آغاز کند:

۱. بررسی ماهیت و میزان مشارکت در جلسات هیئت امنای مدرسه؛
 ۲. پیگیری دیدگاه‌های اعضای هیئت امنای درباره مشارکتشان در جلسات؛
 ۳. پیگیری دیدگاه‌های اعضای هیئت امنای درباره چگونگی مؤثر شدن جلسات؛
 ۴. ایجاد تغییر مناسب بر پایه دیدگاه توسعه هیئت امنای مؤثر برای موفقیت دبیرستان.
- پس از مشورت با همکاران و برخی از مسئولان منطقه آموزشی خود، خانم الف توانست با قانع

۱. فعالیت حرفه‌ای
۲. اندیشه نقادانه
- (شناسایی مشکل یا ارزشیابی تغییرات)
۳. پژوهش
- (تحقیق دقیق و نظام‌دار)
۴. برنامه‌ریزی راهبردی
- (ترجمه یافته‌ها به برنامه عمل)
۵. عمل
- (وادار کردن به تغییر)

درواقع، الگوی مذکور با فعالیت حرفه‌ای و اندیشه نقادانه در مورد آن شروع می‌شود. چنین اندیشه‌ای می‌تواند به شناسایی مشکلات یا موضوعی که نیاز به پژوهش دارد، منجر شود. وقتی که این پژوهش به پایان برسد، یافته‌های پژوهش می‌توانند نقطه شروعی برای تدوین یک برنامه پژوهشی مجدد باشند. برنامه‌ریزی راهبردی ما را به تغییری (عملی) وادار می‌کند که با فعالیت حرفه‌ای در ارتباط است. پس چرخه دوباره شروع می‌شود و یک دور دیگر از اندیشه نقادانه، پژوهشگر (پژوهنده) را به ارزشیابی تغییرات ایجاد شده قادر می‌کند. در این مرحله ممکن است نتیجه‌گیری‌ها به ثمر برسند و در این صورت طرح به نقطه پایانش می‌رسد. هر چند ممکن است بعد از ارزشیابی ضرورت انجام پژوهش مجدد احساس شود. در این صورت، چرخه به سمت بازبینی مجدد با دقت و نظم بیشتری حرکت می‌کند.

نمونه ۱. توسعه هیئت امنای مؤثر برای موفقیت مدرسه

این پروژه اقدام‌پژوهی با این فرض که هیئت امنای مؤثر برای موفقیت آموزشی مدرسه ضروری است، آغاز می‌شود. علاوه بر این، سایر پژوهشگران می‌توانند مسائلی همچون: چگونه جلسات هیئت امنای اداره می‌شوند، موارد دستور جلسه که توسط اعضا مورد بحث قرار می‌گیرند، کدام‌اند، مدت زمانی که صرف بحث‌های شخصی یا فردی می‌شود، چه قدر است، سطح مشارکت اعضای هیئت امنای در ارتباط با وظایف یا موضوع‌های محوله تا چه حد است، آیا جلسات هیئت امنای مدرسه به خوبی مدیریت می‌شوند، و آیا اعضای هیئت امنای به‌طور کامل و در

می‌تواند از فرم مشاهده برای جمع‌آوری و ثبت اطلاعات مورد نیاز پژوهش (میزان مشارکت، موضوعات مورد بررسی و ...) استفاده کند (مرحله سوم پژوهش). یک نمونه از فرم مشاهده تکمیل شده توسط خانم الف در جدول شماره ۱ آمده است:

از آنجا که خانم الف می‌خواهد پروژه اقدام‌پژوهی به دقیق‌ترین شکل ممکن انجام شود، با استفاده از سه ابزار فرم مشاهده، پرسش‌نامه، و مصاحبه اطلاعات مورد نیاز پژوهش را جمع‌آوری خواهد کرد تا اعتبار مشاهداتش افزایش یابد.

کردن آن‌ها از کمک هزینه پژوهشی برخوردار شود. اگرچه از نظر پژوهش، نیازی به جست‌وجوی ادبیات پژوهش نداشت، اما مشتاقانه به دنبال کسب اطلاعات لازم در زمینه سابقه و مأموریت‌های هیئت امنای مدارس و روش پژوهش بود. بنابراین، او به پایگاه داده‌های کتابخانه یک مؤسسه آموزش عالی مراجعه کرد و با به‌کارگیری چند کلیدواژه (مانند رؤسای مدرسه، هیئت امنای مدرسه، مدارس اثربخش، رهبری مدرسه، مدیریت آموزشی و...) به منابع اطلاعاتی مفیدی دست یافت. خانم الف ضمن مطالعه منابع (به ویژه گزارش‌های اقدام‌پژوهی مرتبط با موضوع) متوجه می‌شود که

(جدول شماره ۱) ساعت و تاریخ مشاهده: ۱۲ اکتبر ۲۰۰۳ ساعت ۸/۳۰

درصد	مجموع خط و نشان	خط و نشان (هر خط نشان دهنده یک دقیقه)							سمت افراد
۲۷/۴	۴۱	۱	۱۱۱	۱۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	رئیس
۱۴	۲۱	۱۱۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱	۱۱۱۱	۱۱	منشی
۲۸/۷	۴۳	۱۱	۱۱۱۱	۱۱	۱۱	۱	۱۱	۱۱	نماینده معلمان
۹/۴	۱۴	۱۱	۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	مشاور آقای ...
۸/۷	۱۳	۱۱	۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	مشاور خانم...
۲/۶	۴	۱۱۱۱							نماینده والدین
۰	۰	۱							نماینده دانش‌آموزان
۶/۶	۱۰	۱۱	۱					۱۱۱۱	نماینده کادر اداری
۱۰۰	۱۵۰	۳۰	۱۵	۱۵	۱۰	۳۰	۲۰	۳۰	زمان به دقیقه
	سایر موارد	رشد حرفه‌ای	نظم و انضباط	امتحانات	روابط درون مدرسه	برنامه درسی	امور اداری	→ موضوعات	

* منابع

costello, Patrick j. m. (2007).
Action Research.
New York. Continuum.

در جست‌وجوی کشف استعدادها

گزارشی از هفدهمین جشنوارهٔ هنرهای تجسمی هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای کشور در استان سمنان

هنر یک موهبت الهی و یک حقیقت فاخر است. مقام معظم رهبری

اشاره

هر سال مسابقات علمی، عملی و کاربردی هنرجویان هنرستان‌های کشور در یکی از استان‌ها برگزار می‌شود و هنرجویان منتخب با یکدیگر برای ارائهٔ خلاقیت و ایده‌های نو در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای مسابقه می‌دهند که غالباً به کشف استعدادهای درخشان در رشته‌های گوناگون منجر می‌شود.

مهندس زرافشان، معاون آموزش متوسطه وزارت آموزش و پرورش درخصوص هفدهمین جشنوارهٔ هنرهای تجسمی گفت: «یکی از مهم‌ترین رسالت‌های آموزش و پرورش برای آنکه کشورمان به جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری به سطح منطقه در افق ۱۴۰۴ دست یابد، شناسایی، هدایت و پرورش استعدادهای نوجوانان و جوانان این مرز و بوم است.

دکتر سیدمحسن حسینی مقدم

مهندس علی زرافشان

رشد و کمال برای جوامع انسانی است. در قرآن کریم از آیات الهی می‌توان استنباط کرد که برای اصلاح نقاط منفی تربیت در انسان‌ها، تنها دفع آن‌ها کافی نیست، بلکه باید به ترویج نقاط مثبت نیز توجه شود. این امر از طریق آموزش و پرورش هنرهای اصیل و پویایی محقق می‌شود که افراد را به بام حقیقت رهنمون سازند.

در این راستا آموزش‌های فنی و حرفه‌ای مؤثرترین راه برای پرورش فنون و مهارت‌های عملی و هنری محسوب می‌شود. همه‌ساله با برگزاری جشنواره هنرهای تجسمی در این شاخه، نوجوانان و جوانان هنرمند، خلاق و نوآور در عرصه‌های هنری به چالش کشانده می‌شوند تا بهترین آثار خود را طی رقابت‌های سازنده معرفی کنند. بدین ترتیب زمینه حمایت و تکریم هنرمندان و مبتکران جوان فراهم می‌شود.

امسال برگزاری هفدهمین دوره جشنواره هنرهای تجسمی، همانند دوره‌های قبل، موجبات شناسایی، و ترغیب و تشویق هنرجویان و هنرآموزان برتر شاخه فنی و حرفه‌ای را فراهم می‌آورد تا بیش از گذشته در نیل به سایر اهداف جشنواره بکوشند؛ اهدافی مانند توسعه و تعالی رشته‌های هنری آموزش متوسطه فنی و حرفه‌ای، و آفرینش آثار هنری مطلوب در عرصه رقابت‌های هنری و عملی. ارزیابی کیفیت آموزش‌های هنری ارائه شده در رشته‌های هنری بر ایجاد فضای رقابت سازنده میان هنرآموزان و هنرجویان برای بروز خلاقیت و ایده‌های نو در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای یاری می‌رساند.

در این راستا همه ساله مسابقات و جشنواره‌های متعددی در سطح کشوری و منطقه‌ای برگزار می‌شوند که یکی از مهم‌ترین آن‌ها جشنواره کشوری هنرهای تجسمی در شاخه فنی و حرفه‌ای است. برگزاری هفدهمین دوره این جشنواره در سال جاری، علاوه بر آنکه زمینه‌ساز ترویج و توسعه هنر متعهد است، عرصه‌ای را برای هنرجویان و هنرآموزان مستعد و خلاق فراهم می‌آورد تا با گشودن پنجره‌ای تازه به دنیای هنر، در میدان رقابت‌های هنری قدم بگذارند.

آن‌ها در این عرصه، با ارائه آثار هنری خود، آن‌ها را در معرض ارزیابی و اعتبارسنجی هنری و مفهومی، از دریچه دید داورانی متخصص، باتجربه و متعهد قرار می‌دهند. بی‌تردید با ایجاد چنین زمینه‌های مساعدی، علاوه بر آنکه امکان شناسایی رویش‌ها و جوشش‌های تازه میسر می‌شود، هم‌چنین محکی برای سنجش اعتبار آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در حوزه هنرهای تجسمی به وجود خواهد آمد. چه بسیار هنرمندان بنامی که از رهگذر شرکت در چنین جشنواره‌هایی، قدر و شأنشان در جامعه هنری شناخته شده است. امید است با برگزاری چنین جشنواره‌هایی شاهد رشد و شکوفایی بیش از پیش آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در کشور باشیم.

دکتر سیدمحسن حسینی مقدم، مدیر کل دفتر آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، درخصوص هفدهمین جشنواره هنرهای تجسمی گفت: «امروز بر همگان روشن است که رسالت هنر تبیین و ایجاد زمینه

محمدرضا خباز، استاندار سمنان

محمدرضا جهان، مدیر کل آموزش و پرورش سمنان

مهندس محمد مهدی کاظمی، معاون دفتر فنی و حرفه‌ای وزارت آموزش و پرورش، گفت: «با توجه به اهمیت تجهیز هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای کشور، امسال در بودجه آموزش و پرورش ۳۴۰ میلیارد ریال اعتبار به تجهیز هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای اختصاص یافته است.»

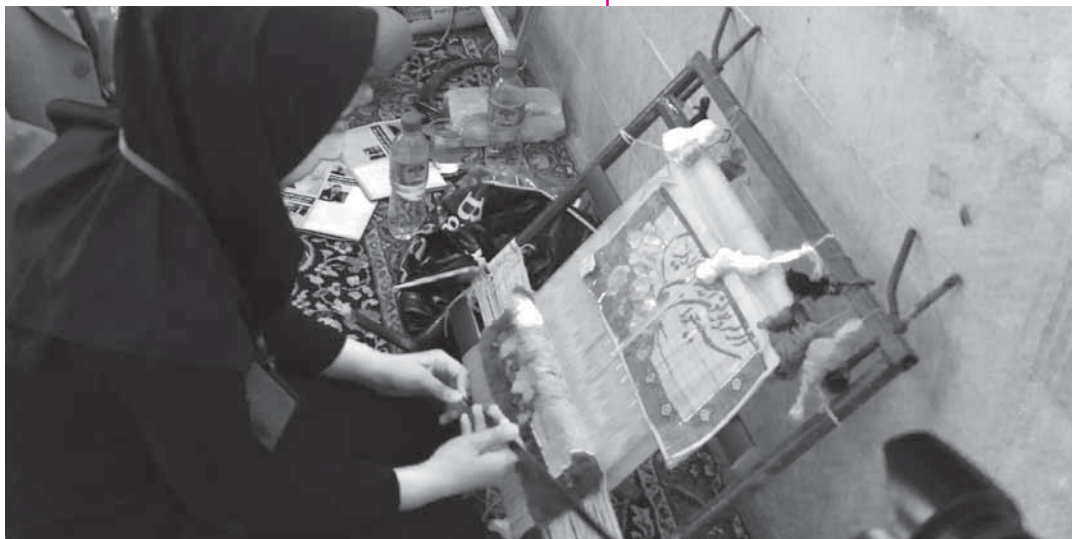
مهندس کاظمی در حاشیه افتتاح نمایشگاه هنرجویان و هنرآموزان هفدهمین جشنواره هنرهای تجسمی هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای کشور در «فرهنگ‌سرای کومش سمنان» اظهار داشت: «تعداد هنرستان‌های فعال در کشور حدود ۲۷۰۰ هنرستان فنی و حرفه‌ای است که در سال تحصیلی جاری که هنوز پایان نیافته است، ۳۰۰ هزار هنرجوی دانش‌آموز در این تعداد هنرستان مشغول تحصیل بوده‌اند.» مهندس کاظمی افزود: «سال تحصیلی آینده یک پایه تحصیلی به هنرستان‌های کشور اضافه می‌شود.»

محمدرضا خباز، استاندار محترم سمنان، به همراه مدیر کل آموزش و پرورش، محمدرضا جهان، و حسین فولادیان، معاون آموزش متوسطه استان بازدید از قسمت‌های گوناگون هفدهمین جشنواره هنرهای تجسمی بازدید کردند. آقای خباز در گفت‌وگو با هنرجویان اظهار داشت: «هنر معراجی است برای عبور از عالم ماده به عالم معنی و وسیله‌ای برای عروج از فرش به عرش. هنر عاطفه است، هنر زیبایی است، هنر عشق است، هنر خلاقیت است و هر چیز زیبایی دیگری. هنر آمیزه‌ای از عاطفه و خرد

است، اما اگر از مقوله خرد دور بماند، هیچ است. ایران از دیرباز مهد فرهنگ، تمدن و هنر و خواستگاه هنرمندان بزرگ در عرصه‌های گوناگون هنری بوده است. به‌طوری‌که امروز هنر و هنرمندی در جای جای این کره خاکی و ام‌دار ایرانیان است. بر ماست که این میراث گرانسنگ نیاکانمان را پاس بداریم و آن را به آیندگان تحویل دهیم. امید است هنر ایرانی که الهام گرفته از تعالیم حیات‌بخش اسلام عزیز است، برای همیشه بر تارک جهان بدرخشد.

برگزاری این جشنواره را در استان هنردوست سمنان به فال نیک می‌گیریم و برای تک تک شما عزیزان شرکت‌کننده در این جشنواره، سلامتی و توفیق روزافزون از درگاه خداوند خالق هنر مسئلت می‌نمایم. بی‌شک تولید علم و دستمایه‌های تلاشگران جوان و سخت‌کوش این مرز و بوم، در تحقق منویات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) و سیاست‌های راهبردی دولت تدبیر و امید در عرصه اقتصاد مقاومتی راهگشا خواهد بود و سهم به‌سزایی در توسعه میهن اسلامی ایفا خواهد کرد.»

مدیر کل آموزش و پرورش استان سمنان، درخصوص چگونگی برگزاری جشنواره کشوری هنرهای تجسمی در این استان گفت: «امسال ۱۹۶ نفر هنرجو و ۱۳ هنرآموز از هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای سراسر کشور در روزهای ۲۸ تا ۳۰ تیرماه در جشنواره در سمنان شرکت کردند. این جشنواره در هفت رشته گرافیک، نقشه‌کشی، معماری، طراحی دوخت، صنایع دستی، نقاشی، پویانمایی (انیمیشن) و سرامیک، چهار زمینه و ۶۰ گرایش برگزار شد.» ایشان خاطرنشان

رشته‌های هنری شاخه فنی و حرفه‌ای؛
● ایجاد فضای رقابت در میان هنرآموزان و هنرجویان
برای بروز خلاقیت و ایده‌های نو در آموزش‌های
فنی و حرفه‌ای.

با چند تن از هنرجویان و هنرآموزان در خصوص
کم و کیف برگزاری جشنواره هنرهای تجسمی به
گفت‌وگو نشستیم که نظر آن‌ها را در ادامه می‌خوانید:
گلاره مرادیان، هنرجوی استان فارس:

پیشنهاد می‌کنم رشته‌های صنایع دستی بیشتر
معرفی شوند. من در رشته سفالگری تحصیل می‌کنم
و می‌بینم که رشته سفالگری و در مجموع رشته‌های
صنایع دستی چندان شناخته شده نیستند. به
نظر من این گونه جشنواره‌ها سبب افزایش مهارت
هنرجویان می‌شوند.

پریسا عمادی، هنرجوی استان فارس:

سطح جشنواره هفدهم بالا بود. آموزش هنرهای
تجسمی در آموزشگاه‌های آزاد هرگز نمی‌تواند جای
آموزش هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای را بگیرد. ما در
هنرستان درس‌های تخصصی زیادی را فرا می‌گیریم
که در موفقیت ما تأثیر مستقیم دارند.

زیبا کریمی، هنرآموز شهرستان‌های تهران:
تفاوتی بین استعدادهای هنری در تهران و
شهرستان‌ها وجود ندارد. هنرآموزان ما گرچه سطح
فرهنگی و طبقاتی پایین‌تری دارند، ولی دارای
استعداد و نبوغی نیستند که حد آنان را در خلق آثار
هنری به اندازه دانشجویان بالا برده است. من باور

کرد: «هدف از برگزاری جشنواره هنرهای تجسمی
هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای معرفی توانمندی‌های
هنرجویان و هنرآموزان رشته‌های هنر به جامعه
است. ایجاد فضای رقابتی سازنده در میان هنرجویان
و هنرآموزان برای بروز خلاقیت و ایده‌های نو و
دستیابی به شیوه‌های اجرایی مناسب در آموزش
رشته‌های هنری هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای، از
اهداف برگزاری این جشنواره بوده است.»

مدیرکل آموزش و پرورش سمنان تصریح کرد:
«در مرحله هنرستانی و شهرستانی، از کل کشور
۸۳۵۴ اثر، در مرحله استانی، ۶۴۴۸ اثر، در مرحله
اول کشوری ۱۰۳۳ اثر، و در مرحله نهایی کشوری
۲۰۲ اثر به جشنواره راه پیدا کردند. مرحله عملی
این جشنواره در روز سه‌شنبه ۲۹ تیرماه ۱۳۹۵
در هنرستان‌های فامیلی، امیرکبیر و سعدالدین
مهدی‌شهر انجام شد. اصفهان و تهران دارای
بیشترین اثر شرکت‌کننده در این جشنواره بودند.»

**دکتر حسینی مقدم، مدیرکل دفتر فنی و حرفه‌ای
وزارت آموزش و پرورش، در جلسه اختتامیه اهداف
برگزاری جشنواره هنرهای تجسمی را چنین بیان
کرد:**

- توسعه و تعالی رشته‌های شاخه فنی و حرفه‌ای؛
- زمینه‌سازی برای پرورش استعدادها و خلاقیت‌های
هنرجویان و هنرآموزان؛
- افزایش آثار هنری مطلوب در عرصه رقابت‌های
هنری و عملی توسط هنرجویان و هنرآموزان؛
- معرفی توانمندی‌های هنرآموزان و هنرجویان

ثمره این گونه جشنواره‌ها است.

در هفدهمین جشنواره هنرهای تجسمی هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای کشور برای اولین بار رشته‌های سرامیک و «اسمپلاژ حجم مفتولی» شرکت داشتند. در رشته اسمپلاژ، هنرجویان از در دورریختنی‌ها، یک اثر مفهومی مثل یک روبات، یک گوزن یا یک پرند می‌سازند. همان گونه که **پیکاسو**، هنرمند معروف، از یک دوچرخه شکسته یک بز درست کرد.

در طبقه دوم «فرهنگ‌سرای کومش»، نمایشگاه عکسی با عکس‌هایی از سراسر کشور دایر بود. نمایشگاه ۸۰۰۰ عکس داشت که از بین آن‌ها ۱۹۱۶ اثر به مرحله انتخاب رسیدند و حدوداً ۱۵۰ اثر اول تا سوم شدند.

دارم که هر جا علاقه و پشتکار باشد، حتی در صورت نبود امکانات، هنرجویان می‌توانند استعدادهای خود را بروز دهند.

معین سیدی، هنرجوی استان کرمان:

امکانات رشته معماری در کرمان خوب است، اما این رشته به توجه بیشتری از سوی مسئولان نیاز دارد. در مجموع برگزاری چنین جشنواره‌هایی سبب تجربه‌افزایی هنرجویان می‌شود و این موضوع بزرگ‌ترین حسن آن است.

زهرا محسنی، هنرجوی استان کرمان:

متأسفانه تعداد دانشگاه‌های فنی و حرفه‌ای کم است. من در رشته نگارگری تحصیل می‌کنم و برای شرکت در این جشنواره، برای تولید اثر خود سه ماه وقت گذاشتم. این جشنواره سبب خلق آثار بیشتری می‌شود و هنرجویان در تعامل با یکدیگر قرار می‌گیرند. تبادل تجربه و دانش‌افزایی مهم‌ترین

ریشه‌های اضطراب در هنرستان

بررسی علل و عوامل اضطراب
هنرجویان رشته‌های شاخه
فنی و حرفه‌ای

مقدمه

تا امروز بررسی‌های زیادی در مورد علل و عوامل افت تحصیلی و کند شدن حرکت هنرجویان در مسیر تحصیل توسط محققان صورت گرفته که غالباً حاکی از آن است که این عوامل هر سال خسارت‌هایی را مستقیم یا غیرمستقیم بر بخش‌های اقتصادی و اجتماعی جامعه، خانواده‌ها، معلمان و هنرآموزان و خود هنرجویان وارد می‌سازد و در مجموع کارایی درونی و نیرویی نظام آموزشی را با کاستی‌ها و صرف هزینه‌های گزافی روبه‌رو می‌کند. در همین راستا در این پژوهش کوشیده‌ایم که علل و عوامل اضطراب هنرجویان دوره متوسطه شاخه فنی و حرفه‌ای را بررسی کنیم و پیشنهادهایی را با توجه به تجربیات موجود در کلاس‌ها و کارگاه‌های آموزشی مطرح سازیم.

بیان مسئله

یکی از هدف‌های نظام آموزش متوسطه موفقیت در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای است. درگیر شدن دانش‌آموزان با دو مفهوم امتحان نظری و پروژه‌های عملی از یک طرف، و بی‌تجربگی و ناتوانی دانش‌آموزان در اجرای پروژه‌های عملی، حجم بالای کارها و زمان محدود تحویل پروژه از طرف دیگر، بیشتر هنرآموزان را دچار تشویش و نگرانی بسیار می‌کند و در نهایت باعث کاستی‌هایی در اجرای

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی علل و عوامل اضطراب در یکی از هنرستان‌های دخترانه شهرستان گلپایگان بود و در آن عوامل ایجادکننده اضطراب در دانش‌آموزان هنگام امتحانات نظری و پروژه‌های عملی بررسی شد. روش اجرای این پژوهش توصیفی - پیمایشی بود و جامعه آماری پژوهش را هنرآموزان دختر هنرستان‌های سطح شهرستان تشکیل می‌دادند که از بین آن‌ها تعدادی به شیوه طبقه‌ای تصادفی به‌عنوان نمونه انتخاب شدند.

برای گردآوری داده‌ها از پرسش‌نامه محقق ساخته استفاده شد و پرسش‌نامه‌ها در راستای سؤالات پژوهش، طبق «پرسش‌نامه اضطراب ساراسون» در اختیار گروه‌های رشته‌های متنوع در سطح هنرستان قرار داده شد. سپس از بین گروه‌ها، اعضای که بیشتر دارای عدم کنترل هیجان، دلشوره، نگرانی و... بودند، انتخاب شدند. در مرحله دوم پرسش‌نامه استرس BAI به‌صورت علائم و سطح بروز آن‌ها (ابتداً، خفیف، متوسط و شدید) در اختیار دانش‌آموزان گذاشته شد. برای تعیین روایی پرسش‌نامه از پزشک متخصص اعصاب و روان دعوت به همکاری شد. ضمن بررسی یافته‌های پژوهش دریافتیم که عوامل اضطراب در هنرآموزان این هنرستان عوامل آموزشی، اجتماعی، خانوادگی و فردی محسوب می‌شوند و نظرها و پیشنهادهایی در این راستا ارائه شد.

کلیدواژه‌ها:

آموزش فنی و حرفه‌ای،
اضطراب هنرجویان،
شهرستان گلپایگان،
عوامل اضطراب.

پروژه و ناکامی اشخاص در یادگیری‌های عمیق و اصولی می‌شود. لذا این پژوهش از یک طرف درصدد یافتن بهترین نوع عملکرد در اجرای کارهای عملی و یادگیری بهینه مدیریت زمان در هنرستان‌های دخترانه، و از طرف دیگر شناخت روش‌های برتر برای مهار کردن اضطراب است.

اهمیت و ضرورت تحقیق

امروزه بیشتر دانش‌آموزان تا پایان دوران دبیرستان با دنیای کار عملی غریبه‌اند. در کلاس‌های هنرستان‌ها غالباً به این مشکل برمی‌خوریم که به‌خاطر حجم بالای پروژه‌ها و امتحانات تئوری و استرس شدید در هنرجویان، تعداد زیادی از کارها ناتمام می‌مانند یا با شکل و هدفی پر از کاستی و نقص اجرا می‌شوند. عدم مدیریت زمان، کاهش فرایند یادگیری و در نتیجه نداشتن عملکردی مناسب، عمده مشکلات را تشکیل می‌دهد. مسئله حائز اهمیت این است که ریشه‌های اصلی مشکل مزبور را بینیم و با روش‌های درمانی اصولی راه درست را به هنرجویان بنماییم.

سوالات

۱. اضطراب چیست و چه عللی در هنرجویان دارد؟
۲. عوامل آموزشی، خانوادگی و اجتماعی چه تأثیری در روند افزایش استرس در هنرجویان خواهند داشت؟
۳. چه راهکارهایی در کاهش میزان اضطراب در هنرجویان مؤثر بوده‌اند؟

تعریف اضطراب

اضطراب یک احساس منتشر ناخوشایند و مبهم یا هراس و دلواپسی با منشأهای متفاوت و پاسخ بدن به رویدادهای تهدیدکننده و یک بخش بهنجار در زندگی است. بسیاری از رویدادهایی که اطراف ما رخ می‌دهند، مانند رویدادهای محل کار و شرایط اجتماعی، و نیز مسائل مالی، می‌توانند موجب اضطراب شوند. البته برخی از اضطراب‌ها مفیدند و ما را هوشیار و برای جلوگیری از خطر آماده می‌کنند. اما زیاد آن‌ها خطرناک است و وقتی ادامه پیدا کنند و حل و فصل نشوند، به فشار روانی می‌انجامند. فشار روانی تعادل درونی بدن را مختل می‌کند و ناراحتی‌های جسمی مانند سردرد، ناراحتی معده، بالا رفتن فشار خون، درد قفسه سینه و مشکلات

خواب را در پی دارد. در نتیجه آن، مشکلات هیجانی (مانند افسردگی و دیگر اشکال اضطراب و نگرانی) نیز به وجود می‌آید.

تحقیقات نشان داده‌اند که اضطراب می‌تواند علائم بیماری را نیز تشدید کند. وقتی سطح استرس افزایش یابد، سیستم عصبی سمپاتیک تحریک می‌شود و هورمون‌های استرس آزاد می‌شوند. این هورمون‌ها انرژی مضاعفی به ما می‌دهند و باعث می‌شوند فرد عصبی‌تر، ضربان قلب او تندتر و تنفسش مشکل‌تر شود. توانایی کنترل اضطراب رفتاری قابل یادگیری است و با تغییر رفتارهای ناسالم می‌توان به شیوه‌ای مؤثر مدیریت شود.

نقش عوامل آموزشی، خانوادگی و اجتماعی در روند افزایش اضطراب

افراد اضطراب را به شیوه‌های متفاوتی تجربه می‌کنند. عمومی‌ترین عوامل افزایش اضطراب متأثر از خود دانش‌آموز، مرتبط با خانواده، جامعه محلی و جامعه زیست‌محیطی است و بقیه به مدرسه مربوط می‌شود؛ مانند بی‌توجهی به فرایند تدریس و یادگیری، ناکافی بودن منابع، و نبود جاذبه کافی در برنامه درسی.

در بررسی مشاهده شد، بین دانش‌آموزان هنرستانی، میزان اضطراب با عوامل آموزشی در حد متوسط بالایی ارتباط دارد و عوامل خانوادگی و اجتماعی، نظیر شرایط امنیتی محیط خانواده، شرایط اجتماعی اقتصادی، تحصیلات و سطح فرهنگ خانواده‌ها، تعداد اعضای خانواده، اشتغال مادران، ارتباط بین اولیا و مربیان در حد کمتری در اضطراب دانش‌آموزان نقش دارند.

برای تشخیص منشأ اضطراب دانش‌آموزان و عوامل درون‌مدرسه‌ای پرسش‌نامه‌هایی در اختیار دانش‌آموزانی که داوطلب بودند قرار داده شد. اولین پرسش‌نامه، پرسش‌نامه اضطراب ساراسون بود که به شکل عبارت‌های صحیح و غلط در اختیار دانش‌آموزان قرار گرفت. این عبارات در مورد برخورد دانش‌آموز با امتحان و مشکلات جسمی و روحی حاصل از اضطراب بودند و با توجه به پاسخ دانش‌آموزان و همکاری پزشک متخصص، افرادی که اضطرابشان در حد بالاتر از عادی بود، شناخته و به جلسات درمانی یا درمان دارویی هدایت شدند. پرسش‌نامه دیگر، پرسش‌نامه استرس BAI بود که به‌طور تخصصی‌تر افراد مبتلا به اضطراب همیشگی

بین دانش‌آموزان
هنرستانی، میزان
اضطراب با عوامل
آموزشی در حد
متوسط بالایی
ارتباط دارد و
عوامل خانوادگی
و اجتماعی در حد
کمتری در اضطراب
دانش‌آموزان نقش
دارند

جدول ۱. تعیین شدت اضطراب در پرسش‌نامه BAI

شدت اضطراب	نمره کلی
حداقل	۰ - ۷
خفیف	۸ - ۱۵
متوسط	۱۶ - ۲۵
شدید	۲۶ - ۳۶

را با علائمی نظیر کرختی یا احساس مور مور شدن، احساس گرما، لرزش، ناآرامی، وحشت‌زدگی، خفگی، ترس از دست دادن کنترل، دشواری نفس کشیدن و... مورد ارزیابی قرار داد و هر یک از علائم را نمره‌گذاری کرد. شدت اضطراب نیز توسط پزشک پشتیبان مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت.

به این طریق دانش‌آموزان به دو گروه تقسیم شدند: عده‌ای که با گرفتن راهکارهای صحیح بتوانند اضطراب خویش را مدیریت کنند و عده‌ای که با دارو درمانی عوامل وجود اضطراب را در خود به حداقل برسانند.

جدول ۲. پرسش‌نامه استرس BAI

پرسش‌نامه استرس BAI

نام و نام خانوادگی: _____ پایه تحصیلی: _____ رشته تحصیلی: _____

فهرستی از علائم متداول اضطراب در اینجا ذکر شده است. لطفاً هر مورد را با دقت بخوانید و سپس با گذاشتن یک علامت (×) در یکی از خانه‌های مقابل هر مورد را مشخص کنید که هر یک از این علائم در طول هفته گذشته تا به امروز تا چه اندازه شما را ناراحت کرده‌اند.

علائم	ابتداً	خفیف (طوری که زیاد آزارم نداده)	متوسط (طوری که خیلی ناخوشایند بود اما می‌توانستم تحمل کنم)	شدید (طوری که به زحمت می‌توانستم تحمل کنم)
۱ کرختی یا احساس مور مور				
۲ احساس گرما یا داغ شدن				
۳ سست و لرزان بودن پاها				
۴ عدم توانایی در آرام بودن				
۵ ترس از اینکه بدترین چیزها اتفاق بیفتد				
۶ گیجی یا سرگیجه				
۷ تپش قلب یا اضطراب				
۸ متزلزل و لرزان بودن				
۹ وحشت‌زدگی				
۱۰ عصبی بودن				
۱۱ احساس خفگی				
۱۲ لرزش دست‌ها				
۱۳ لرزش				
۱۴ ترس از دست دادن کنترل				
۱۵ دشواری در نفس کشیدن				
۱۶ ترس از مردن				
۱۷ ترسیدگی				
۱۸ سوءهاضمه یا ناراحتی گوارشی				
۱۹ غش کردن				
۲۰ سوختگی و برافروختگی چهره				
۲۱ عرق کردن که ناشی از گرما نباشد				

راهکارهای ارائه شده به دانش‌آموزان هنرستان برای بهبود معضل اضطراب

۱. منبع اضطراب را بشناسید. بررسی کنید چه عاملی موجب اضطراب شده است. چه رویداد یا موقعیت‌هایی به وجود آورنده احساسات استرس‌زا هستند و به شما ارتباط دارند؟ (در این رابطه پرسش‌نامه ساراسون به افراد کمک کرد تا دلیل اضطراب خود را بدانند).

۲. علائم استرس را بشناسید. در این مورد پرسش‌نامه BAI بسیار راهگشا بود. علائم استرس عبارت بودند از: شکایات جسمانی شامل سردرد، حالت تهوع، درد قفسه سینه، درد معده، سوزش و لرزش دست و پاها، رفتار پرخاشگرانه بی‌ارتباط به موقعیت، تغییر در رفتار مثل گریه بی‌دلیل و عصبی شدن، بد عملکردی الگوهای خواب مثل کابوس‌های شبانه، خواب کم و حتی پرخوابی.

۳. راجع به اضطراب‌تان صحبت کنید. اگر سطح استرس شما بالاست، با یک دوست، یکی از اعضای خانواده، دبیر یا درمانگر صحبت کنید. در میان گذاشتن احساسات با یک فرد بدون اینکه درباره آن‌ها قضاوت شود، مؤثر است.

۴. روزانه تمرین‌های ورزشی انجام دهید. ورزش و تمرین ترشح هورمون اندروفین را افزایش می‌دهد و ماده‌ای را در مغز تولید می‌کند که موجب احساس آرامش می‌شود و تنش را از بین می‌برد.

۵. اهداف خود را بشناسید و برای رسیدن به آن‌ها برنامه‌ریزی کنید. هر کاری را در زمان خود انجام دهید. دانش‌آموزانی که در هنرستان تحصیل می‌کنند، با مقوله‌ای به نام تحویل پروژه در ارتباط‌اند که شاید با توجه به شرایط سنی و زمان محدود آن‌ها، مدیریت و زمان‌بندی انجام این پروژه‌ها کمی مشکل به نظر برسد. طبق بررسی‌هایی که انجام شد به این نکته پی بردیم که برنامه‌ریزی و زمان‌بندی هنرجویان برای تحویل پروژه اصولی و مطمئن نیست.

۶. عادت‌ها را تغییر دهید. شاید آرزو دارید تغییرات مهمی در زندگی‌تان به وجود آید؛ مانند گذراندن زمان بیشتر با خانواده یا دوستان. همچنین

شاید مسئولیت‌های زیادی به گردن شماست که انجام همه آن‌ها در یک زمان استرس‌زا است. تغییر رفتارها معمولاً زمان‌بر است. همین که رفتاری را تغییر دهید، برای تغییرات بیشتر و زندگی سالم‌تر آمادگی و انگیزه پیدا می‌کنید. پس رویدادهای استرس‌زا و دردهای روزانه را مدیریت کنید. موارد استرس‌زای خود را فهرست و اولویت‌بندی کنید. ابتدا با آن‌هایی آغاز کنید که مهم‌ترند و کم‌کم به کم‌اهمیت‌ها برسید.

۷. کارهایتان را به تعویق نیندازید. کار امروز را به فردا نیندازید. به تعویق انداختن کارها باعث می‌شود دائم به آن‌ها فکر کنیم و همواره به‌عنوان مسئله‌ای حل نشده در ذهنتان باقی بمانند.

۸. اهداف واقع‌گرایانه داشته باشید. محدودیت‌های خود را بشناسید و براساس آن‌ها اهداف خود را تعیین کنید تا بتوانید به آن‌ها برسید.

۹. پروژه‌های خود را تقسیم‌بندی کنید و در زمان‌های تعیین شده به انجام برسانید.

خلاصه تحقیق

جامعه آماری این پژوهش را هنرجویان «هنرستان فنی‌وحرفه‌ای بانو فائدی» شهرستان گلپایگان تشکیل دادند که تعدادشان بالغ بر ۱۶۰ نفر بود. چون مطالعه کل جامعه آماری از نظر زمان به وقت زیادی نیاز داشت و از نظر هزینه مقرون به صرفه نبود، از بین اعضای این جامعه به روش علمی نمونه‌ای در نظر گرفته شد.

پیشنهاده‌ها

- استفاده از دبیران و هنرجویان تخصصی و حرفه‌ای و جذب و نگهداری آن‌ها؛
- توجه به شرایط زیست‌محیطی آموزش دانش‌آموزان و تجهیز بودن به تجهیزات آموزشی؛
- استفاده از کارهای تیمی و گروهی با در نظر گرفتن استعدادهای هنرجویان؛
- توجه به جو دوستانه و پرآرامش در هر کلاس؛
- استفاده از قوانین انضباطی صحیح در هنرستان.

* منابع

۱. افروز، غلامعلی. روان‌شناسی تربیتی. چاپ سوم.
۲. شریعتمداری، علی. روان‌شناسی تربیتی. انتشارات امیرکبیر. تهران. چاپ چهارم.
۳. راهنمای مبتلایان به اختلال استرس - دکتر آسلی ب. هارت - نشر پارس
۴. مدیریت فعالیت گروهی در کار و آموزش - فصل‌نامه مدیریت در آموزش و پرورش دوره ۶ - تابستان
۵. مارنات، گری گرات (۱۹۹۴). شریفی و محمدرضا نیکخو
6. Kaplan & Sadock's - SYNOPSIS OF PSYCHIATRY - Benjamin James Sadock, M.D, Virginia Alcott Sadock, M.D - Pedro Ruiz, M.D

سریه محمدنژاد

به دانش آموزان هنر تجارت و خرید و فروش بیاموزیم! گزارشی از دهمین دوره جشنواره مهارت‌های هنری هنرستان‌های کار دانش

اردبیل تشکر کرد. وی گفت: «در سال‌های اخیر، آموزش‌های فنی و مهارتی در هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای و کار دانش با توجه به انعطاف‌پذیری، پویایی و به‌روز بودن و همچنین انطباق با نیاز بازار کار و تقویت روحیه کارآفرینی و استقلال فکری و خوداتکایی، دارای ارزش دوچندان شده است.»
ناصری افزود: «آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار دانش، با تربیت نیروی انسانی ماهر و مورد نیاز بازار کار، نقش مهمی را در تأمین نیروی انسانی کشور برعهده دارد.» وی اظهار امیدواری کرد که این جشنواره‌ها در سال‌های آتی نیز در استان اردبیل برگزار شوند.

مراسم اختتامیه دهمین دوره جشنواره مهارت‌های هنری هنرستان‌های کار دانش سراسر کشور، با معرفی برگزیدگان و اهدای جوایز آن‌ها، در حضور جمعی از مسئولان کشوری و تعداد زیادی از هنرآموزان و هنرجویان، مردادماه امسال در «مجتمع فرهنگی فدک» شهر اردبیل برگزار شد.
به گزارش گزارشگر فصل‌نامه «رشد آموزش فنی و حرفه‌ای و کار دانش»، در ابتدای این مراسم، ابتدا احمد ناصری، مدیر کل آموزش و پرورش استان اردبیل، ضمن عرض خیرمقدم به حاضرین در این نشست، از برگزاری این مراسم در استان

استاندار اردبیل: هنرجویان را با بازار و فروش کالا آشنا کنید

دکتر خدابخش، استاندار استان اردبیل، سخنران بعدی این مراسم بود. وی گفت: «بسیار خوش حالم که امروز با توسعه رشته‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش در هنرستان‌های کشور، تا حدودی دانش‌آموزان از آموزش مطالب حفظی و محفوظات فاصله گرفته‌اند و در فکر کار و اشتغال هستند. بنابراین ما باید برای جوانانمان فرصت کار و اشتغال فراهم کنیم، نه اینکه آن‌ها را به سمتی ببریم که دکترا بگیرند و بعد دنبال کار بگردند. ما برای اشتغال جوانان به توسعه آموزش‌های حرفه‌ای و مهارتی نیاز داریم. در کشورهای بزرگ، بیش از ۵۰ درصد دانش‌آموزان در هنرستان‌ها مشغول تحصیل هستند.»

ایشان در ادامه خاطرنشان کرد: «اگر ما می‌خواهیم تولید را در کشور گسترش دهیم و اقتصاد مقاومتی را عملی کنیم، باید آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش را در کشور توسعه دهیم. خوش‌بختانه رشته‌های خوبی برای هنرستان‌ها انتخاب شده‌اند و مسئولان آموزش و پرورش در سال‌های اخیر، برای توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و مهارتی تلاش‌های زیادی انجام داده‌اند.»

دکتر خدابخش با بیان این مطلب که ضروری است

هنرجویان هنرستان‌ها را با بازار کار و تجارت هم آشنا کنیم، گفت: «الان عده‌ای محصول تولید می‌کنند، ولی نمی‌دانند که چگونه آن‌ها را بفروشند. بنابراین لازم است که به دانش‌آموزان هنر فروش و تجارت را هم یاد بدهیم. امروز می‌توان با استفاده از فضای مجازی برای فروش محصولات اقدامات خوبی کرد. از جمله، DG کالا» ۲۰ میلیون مشتری دارد و از این طریق، نقش بزرگی در فروش تولیدات گوناگون ایفا می‌کند.»

وی در پایان بر ضرورت ادغام فکر، مهارت، هنر و تجارت تأکید کرد.

بهبود و توسعه آموزشی همراه با تولید در هنرستان‌ها

سخنران بعدی این مراسم، **مهندس سیدمصطفی**

آذرکیش، مدیر کل دفتر آموزشی کاردانش وزارت آموزش و پرورش بود که گزارشی از روند برگزاری دهمین دوره جشنواره مهارت‌های هنری هنرستان‌های کاردانش کشور ارائه کرد و گفت: «تشویق و ترغیب هنرجویان به نشان دادن خلاقیت علمی، تقویت روحیه رقابت‌جویی و رقابت‌پذیری، آشنایی جامعه با توانمندی‌های هنرجویان کاردانش، اشاعه فرهنگ کار و مهارت‌آموزی، و بهبود کیفیت آموزش‌های مهارتی، مهم‌ترین اهداف برگزاری این جشنواره است.»

وی افزود: «یکی از برنامه‌های برگزاری این جشنواره، کیفیت‌بخشی مهارتی در دفتر کاردانش و در کنار آن بهبود و توسعه آموزشی همراه با تولید در هنرستان‌هاست.»

مهندس آذرکیش در ادامه گفت: «این جشنواره در سه مرحله منطقه‌ای، استانی و کشوری در ۱۱ گرایش: فلز، عکاسی، گرافیک، نقاشی، چوب، سفالگری، فرش، طراحی، طراحی نقوش و ختایی و اسلیمی، طراحی طلا و جواهرسازی و تراش سنگ‌های قیمتی برگزار شده است. در مرحله آثار منطقه‌ای، ۱۱ هزار و ۳۵۷ اثر بررسی شد که تعداد ۸ هزار و ۲۱۳ اثر به مرحله استانی راه پیدا کرد. در مرحله استانی نیز ۳۸۷ اثر به مرحله کشوری راه یافتند و در مرحله کشوری ۱۲۴ اثر پذیرفته شدند که ۱۱۴ اثر مربوط به دختران و ۷ اثر مربوط به پسران است.»

مهندس آذرکیش در ادامه گفت: «بیشترین آثار مرحله کشوری مربوط به استان‌های تهران، خراسان رضوی، شهرستان‌های استان تهران، کهگیلویه و بویراحمد و اصفهان بوده است.»

مدیرکل دفتر آموزش کاردانش در پایان این خبر را هم داد: «در سال تحصیلی جدید، ۱۵۰ رشته مهارتی در شاخه کاردانش در کشور تدارک دیده شده است.»

مذاکره با DG کالا برای معرفی تولیدات هنرستان‌ها

مهندس علی زرافشان، معاون آموزش متوسطه

**دکتر خدابخش،
استاندار اردبیل:
اگر ما می‌خواهیم
اقتصاد مقاومتی
را عملی کنیم،
باید آموزش‌های
فنی و حرفه‌ای و
کاردانش را در کشور
توسعه دهیم**

با بیان این مطلب که هنرجویان هنری از سواد بصری بیش از دیگران برخوردارند، گفت: «همه افراد یک پدیده یا اثر را می‌بینند، ولی همه آن‌ها به زیبایی‌های این پدیده یا اثر توجه ندارند. هنرجویان هنری نسبت به دیگران مزیت سواد بصری دارند. مزیت دیگر هنرجویان هنری آن است که دست به خلق و آفرینش هنری هم می‌زنند.

مزیت سوم هنرجویان هنری این است که نیازمند پیدا کردن کار نیستند، چون آن‌ها خود کارآفرین‌اند و دیگران را هم به کار مشغول می‌کنند.

ایشان سپس به سخنان استاندار اردبیل درباره ضرورت پیوند آموزشی و بازار کار اشاره کرد و خاطرنشان ساخت: «آموزش و پرورش زمینه آشنا کردن هنرجویان را با بازار کار و فروش محصولات و تولیدات هنرستان‌ها فراهم کرده است. برای این کار دو بازار تعریف شده‌اند: یکی بازار سنتی و دیگری بازار دیجیتال و مجازی. در حال حاضر ما با DG کالا مذاکره کرده‌ایم تا تولیدات و محصولات هنرستان‌ها را روی سایت خود قرار دهند. اقدام دیگری که انجام شده، فروش تولیدات هنرستان‌ها در فروشگاه‌های تولیدات هنری است.»

وزارت آموزش و پرورش نیز در این مراسم با بیان این نکته که بدون حمایت تیم برگزارکننده استان اردبیل، این جشنواره به خوبی برگزار نمی‌شد، گفت: «جا دارد در اینجا از همه همکارانمان در اداره کل آموزش و پرورش استان اردبیل، به خاطر اجرای خوب این جشنواره تشکر کنم. همچنین تشکر کنم از استاندار محترم اردبیل به خاطر سخنان خوبی که در این مراسم بیان داشتند و چشم‌اندازی خوبی که برای هنرجویان ترسیم کردند.»

وی سپس سخنان خود را این گونه ادامه داد: «در هنرستان دو ساحت وجود دارد: یکی حرفه‌ای و دیگری هنری. ساحت هنری به دنبال آن است که ما را در شناخت زیبایی‌ها توانمند کند و شناخت زیبایی‌ها نیاز به ابزاری دارد که خداوند در اختیار ما قرار داده و آن چشم، گوش و مانند آن است.»

مهندس زرافشان افزود: «در سال‌های اخیر در آموزش و پرورش، در کنار تعریف قدیمی که از سواد وجود داشت، سوادهای گوناگونی تعریف شده‌اند که یکی از آن‌ها **سواد بصری** است تا چشم بتواند توانمند شود و زیبایی‌ها را ببیند، بفهمد و تحلیل کند.»

معاون آموزشی متوسطه وزارت آموزش و پرورش،

**سیدمصطفی
آذرکیش، مدیرکل
دفتر آموزش
کاردانش، تشویق و
ترغیب هنرجویان
به نشان دادن
خلاقیت علمی،
آشنایی جامعه
با توانمندی‌های
هنرجویان و
اشاعه فرهنگ کار
و مهارت‌آموزی، از
مهم‌ترین اهداف
برگزاری جشنواره
مهارت‌های هنری
هنرستان‌های
کاردانش است**

هنر بهترین وسیله برای گسترش فرهنگ و تمدن اسلامی است

مجتبی مطهری، فرزند شهید مطهری، آخرین سخنران این مراسم بود که طی سخنانش گفت: «هنر بهترین راه و وسیله برای گسترش فرهنگ و تمدن اسلامی است. هنر، عرفان و ادبیات، علوم ذوقی‌اند و بیشتر افرادی که به دنبال این‌ها می‌روند، روحی لطیف و اهل ذوق و زیبایی دارند.» وی افزود: «یکی از آثاری که در این جشنواره مورد توجه من قرار گرفت، اثری بود که به بعد هنری مرحوم پدرم (استاد شهید مطهری) توجه کرده بود. در آثار مرحوم پدرم که در زمینه‌های شعر، تمثیلات، عرفان، ادبیات، قصص و هنر است، ذوق هنری ایشان به خوبی دیده می‌شود. مرحوم پدرم، علاوه بر اینکه خط زیبایی داشت، ذوق شعر هم داشت. ایشان معمولاً بعد از نماز، شعر حافظ و مولانا را با صدای

خوش می‌خواند.»

مجتبی مطهری در ادامه، با تأکید بر این نکته که هنر از فرهنگ، علم و حکمت جدا نیست، گفت: «هنر ماهیت جمال و زیبایی دارد، ولی از کمال هم جدا نیست. در غرب به زیبایی فقط از نظر حسی توجه شده، اما در فرهنگ ما، علاوه بر جنبه حسی، به مراتب بالای زیبایی، یعنی جمال و کمال هم توجه شده است. هنر واقعی آن است که همه مراتب زیبایی را نشان دهد. در فرهنگ اسلامی ما، روایات متعددی درباره زیبایی وجود دارد.»

بر اساس همین گزارش، در پایان این مراسم، ضمن اعلام اسامی برگزیدگان این جشنواره، جوایز آن‌ها نیز اهدا شد. اسامی برگزیدگان دهمین جشنواره مهارت‌های هنری هنرجویان کار دانش کشور به شرح زیر است:

برگزیدگان دهمین دوره جشنواره مهارت‌های هنری هنرستان‌های کار دانش کشور

اسامی رتبه‌های اول

۱	ساناز ایلاتی	از استان آذربایجان غربی	در رشته بافت فرش
۲	زهرآزادی	از استان کرمانشاه	در رشته تذهیب و تشعیر
۳	فاطمه توانایی‌نیا	از استان هرمزگان	در رشته چهره‌سازی
۴	فاطمه زارع	از استان فارس	در رشته خاتم‌کاری
۵	فاطمه بازیار	شهرستان‌های تهران	در رشته سفالگری
۶	ریحانه قاسمی‌وچین	شهرستان‌های تهران	در رشته سفالگری
۷	زهرآسادات ارقند	از استان خراسان رضوی	در رشته صفحه‌آرایی
۸	ریحانه مشایخی	از استان تهران	در رشته طراحی بسته‌بندی
۹	آیدا رحمتی	از استان تهران	در رشته طراحی سنتی
۱۰	پریسا برات‌زاده	از استان خراسان شمالی	در رشته طراحی طلا و جواهر
۱۱	سمیرا جعفری کروکائی	از استان هرمزگان	در رشته طراحی عمومی
۱۲	محبوبه دورانی‌زاده	از استان کرمان	در رشته طراحی نقشه فرش
۱۳	مهدیه مهدی‌زاده	از استان خراسان رضوی	در رشته طلا و جواهرسازی
۱۴	سوزان رسولی	از استان تهران	در رشته عکاسی
۱۵	غزاله نجفی‌فرزانه	از استان قم	در رشته عکاسی
۱۶	اکرم خان‌چوپانی	از استان خراسان رضوی	در رشته قلم‌زنی
۱۷	زهرآبادنوروز	از استان خراسان رضوی	در رشته قلم‌زنی
۱۸	زهرآداری	از استان تهران	در رشته کاشی هفت‌رنگ
۱۹	زهره سالاری سالارزاده	از استان هرمزگان	در رشته گرافیک
۲۰	بهاره تقی‌زاده	از استان البرز	در رشته معرق‌کاری
۲۱	زینب محمدی	از استان البرز	در رشته نگارگری

مهندس زرافشان، معاون آموزشی متوسطه وزارت آموزش و پرورش؛ زمینه آشنا کردن هنرجویان را با بازار کار و فروش تولیدات هنرستان‌ها فراهم کرده است

اسامی رتبه‌های دوم

۱	سولماز عباسی	از استان تهران	در رشته بافت فرش
۲	زهرا نوروزی فاقلو	از استان آذربایجان غربی	در رشته تذهیب و تشعیر
۳	مبینا نجفی	از استان گلستان	در رشته تذهیب و تشعیر
۴	مائده نورایی	از استان تهران	در رشته چهره‌سازی
۵	فاطمه حیدری	از استان فارس	در رشته خاتم‌کاری
۶	الهه فرجی	از استان تهران	در رشته سفالگری
۷	فاطمه شهرابی فراهانی	از استان تهران	در رشته سفالگری
۸	فائزه خرام	از استان کهگیلویه و بویراحمد	در رشته صفحه‌آرایی
۹	پروین کیماسی	از استان اصفهان	در رشته طراحی بسته‌بندی
۱۰	رقیه حکیمی	از استان خراسان رضوی	در رشته طراحی سنتی
۱۱	عاطفه نوروزی	از استان خراسان رضوی	در رشته طراحی طلا و جواهر
۱۲	پریسا حق‌شناس	شهرستان‌های تهران	در رشته طراحی عمومی
۱۳	یاسمن ذاکری	از استان خراسان رضوی	در رشته طراحی نقشه فرش
۱۴	فاطمه قاسمی‌زاده	از استان اصفهان	در رشته طلا و جواهرسازی
۱۵	فائزه محمدی	از استان تهران	در رشته عکاسی
۱۶	مینا صدقی	از استان آذربایجان شرقی	در رشته قلم‌زنی
۱۷	سیدکیمیا جزایری	از استان تهران	در رشته کاشی هفت‌رنگ
۱۸	زینب نوظهور	از استان آذربایجان شرقی	در رشته گرافیک
۱۹	ماندانا قباد	از استان البرز	در رشته معرق‌کاری
۲۰	مریم نیای محمدی	شهرستان‌های تهران	در رشته نگارگری
۲۱	محدثه کوهکن	از استان گلستان	در رشته نگارگری

**مجتبی مطهری،
فرزند استاد شهید
مطهری: در غرب به
زیبایی فقط از نظر
حسی توجه شده،
اما در فرهنگ ما،
علاوه بر جنبه حسی،
به مراتب با لای
زیبایی، یعنی جمال
و کمال هم توجه
شده است**

اسامی رتبه‌های سوم

۱	فاطمه پاینده	از استان خراسان رضوی	در رشته بافت فرش
۲	مرضیه سلمانی‌پور	از استان اصفهان	در رشته تذهیب و تشعیر
۳	بهاره دوستی	از استان خراسان رضوی	در رشته تذهیب و تشعیر
۴	زهره بیات	از استان فارس	در رشته چهره‌سازی
۵	شادی توسلی	از استان اصفهان	در رشته صفحه‌آرایی
۶	ملیحه شهبازی	از استان البرز	در رشته طراحی سنتی
۷	زهره رضایی عمه	از استان فارس	در رشته طراحی سنتی
۸	الهام موانس	از استان تهران	در رشته طراحی طلا و جواهر
۹	حدیث کریم‌سلمانی	از استان کرمان	در رشته طراحی طلا و جواهر
۱۰	مهدیه احمدی	از استان مرکزی	در رشته طراحی عمومی
۱۱	معصومه سلیمی	از استان تهران	در رشته طراحی نقشه فرش
۱۲	مهدی عسگری	از استان همدان	در رشته طلا و جواهرسازی
۱۳	زهره خجسته‌مهر	شهرستان‌های تهران	در رشته قلم‌زنی
۱۴	یاسمن احمدیان	از استان کرمانشاه	در رشته گرافیک
۱۵	فاطمه اشکوردلیلی	از استان مازندران	در رشته گرافیک
۱۶	نسترن تقی‌زاده رازیقی	از استان تهران	در رشته معرق‌کاری
۱۷	شقایق معینی کربکندی	از استان اصفهان	در رشته نگارگری
۱۸	فاطمه پرویزنژاد	از استان خراسان رضوی	در رشته نگارگری

از آثار هنرجویان در شهر اردبیل برپا شد که مورد استقبال گرم مردم این شهر قرار گرفت.

این جشنواره در روزهای ۱۰ تا ۱۲ مردادماه ۱۳۹۵ برگزار شد و در حاشیه آن نیز، نمایشگاهی

طب سنتی چه می‌گوید؟

سلامت و تغذیه مادر و کودک در طب سنتی

اشاره

دوران بارداری، تغذیه مادر، تولد کودک، غذای سالم، تدابیر ماه نهم و شیر مادر از موارد مهمی است که در این مقاله درباره آن‌ها بحث و بررسی شده است.

مقدمه

بررسی دوران کودکی و توجه به کودک از محدود موضوعاتی است که دانشمندان، پزشکان و رهبران با گرایش‌ها و فلسفه‌های گوناگونشان، چه در گذشته و چه در حال، بر آن اتفاق نظر داشته و دارند و به آن تأکید می‌کنند. زیرا کودکی ستون محکمی بوده و هست که آینده دور و نزدیک فرد بر روی آن بنا

نهاده می‌شود.

بنابراین هر امتی که می‌خواهد جایگاه رفیعی داشته باشد، لازم است کودکان خود را صحیح و سالم بار آورد و آنان را از سنین پایین به‌طور شایسته پرورش دهد تا در آینده زندگی مطلوبی داشته باشند و سعی کنند در چارچوبی از اخلاق کریمانه و ارزش‌های والا با پیشرفت تمدن همگام شوند. به همین منظور، این مقاله به سه گفتار و هر گفتار به چند بخش تقسیم شده است. در گفتار نخست تدابیر مادر باردار و جنین، در گفتار دوم تدبیر مولود بعد از ولادت و گفتار سوم تدبیر مادر بعد از زایمان مورد بررسی قرار گرفته است.

کلیدواژه‌ها:

دوران بارداری، تغذیه مادر، ماه نهم، شیر مادر

۱. تدابیر مادر بارداری و جنین

- روش کاهش فضولات بدن در دوره بارداری:

برای کاهش فضولاتی که به دلیل قطع عادت ماهانه در بارداری پیش می‌آید، زن باردار از غذای سهل‌الهضم، که محتوای مواد غذایی کثیر در حجم قلیل باشد، به مدت ۴۵ روز (به خصوص در ابتدای حمل) استفاده کند. همچنین برای ایجاد اسهال طبیعی در بدن با خوردن غذاهای معتدل (اگر قوای زن ضعیف بود) روزانه از گوشت، تخم‌مرغ و گوشت‌های برشته بیشتر استفاده کند.

در زنان با قوت زیاد یا دارای وزن زیاد، غذاهای نباتی (حبوبات) و سبزیجات برای کاهش امتلا مناسب‌تر است. روزانه، حرکت و ورزش معتدل انجام شود. هر دو روز یک بار استحمام کنند. توصیه‌های دیگر عبارت‌اند از: کاهش مصرف غذا و نوشیدنی و دوری از پرخوری، لینت طبع با خوردن آلو، ترنجبین، آمیوه‌های ملین و مصرف غذاهای ملینه، جرعه جرعه نوشیدن آب گرم گوارا و مصرف گوشت پرندگان و گوشت جوجه، همراه آبغوره، آب سیب و آب انار.

- تدابیر دوران بارداری

در چهل روز اول بارداری، مادر باید از کارهایی که در حفظ علوق (باردارشدن) ایجاد اختلال می‌نماید پرهیز کند، از جمله:

- در روزهای اول، مایعات و غذا کمتر مصرف کند.
- از ادویه بسیار تند مانند فلفل و زنجبیل و نیز از سرکه پرهیز شود.

- از چیزهایی که باعث مُدّرات عادت ماهانه و بول می‌شود (مانند لوبیا، سداب، پونه و کرفس) پرهیز نماید.

- مدت زمان استحمام را کاهش دهد (در حد دوش گرفتن باشد).

- لهو، لعب، خواب و غذا را کاهش دهد.

- قسمت تحتانی بدن دچار ضربه نشود.

- اجسام سنگین بر ندارد.

- اسب‌سواری نکند.

- بدن را روغن مالی نکند.

- نشستن بر روی دو پا (چمپاتمه) ممنوع است و همچنین ایستادن به مدت طولانی مضر است.

- نگاه داشتن بول و مدفوع ممنوع است.

- پس از علوق لباس فراخ بپوشد.

- به اشیای کره المنظر نگاه نکند.
- میوه‌های خوشبو را (مانند سیب و به و گلابی و انار) بو کند و بخورد.

- به حکایت‌هایی که موجب اندوه و حزن می‌شود گوش ندهد و همه وقت خوشحال باشد.

- غذاهای خشک، شب مانده و فاسد نخورد.

- از اخباری که موجب نقصان حمل (عقب ماندگی جنین) می‌شود دوری کند (خصوصاً یک‌ماه اول).

- با صدای بلند صحبت نکند و سخنان درشت نگوید.

- بیداری شب و اندوه برای وی مضر است.

- از هر چه به حرکت درآورنده و محرک جنین است دوری کند، خصوصاً در دو ماه ابتدای حمل و از ماه هشتم به بعد.

- افراط در خوردن آب برای حامله مضر است.

- خوردن گل بنفشه و ختمی در زمان بارداری مطلقاً ممنوع است. زیرا بنفشه باعث غصه بیشتر و خوردن آن موجب سقط جنین می‌شود. ختمی نیز چون مدر حیض است و هر چه بازکننده رحم باشد باعث سقط می‌شود.

- به منظور پاک‌سازی معده و از بین رفتن میل به گل خوردن، گل قند و سکنجبین ساده مصرف کند.
- محل خوابیدن وی وسیع و دارای هوای تازه باشد.

- جویدن مصطکی (نوعی سقز و جویدنی) جهت تقویت معده و تحلیل مواد مناسب است.

- زن باردار باید از عطسه کردن و چیزهایی که موجب آن می‌شود پرهیز کند.

- قی و غثیان

در این بخش به عوارضی که ممکن است در یک بارداری پیش آید و به درمان‌های آن پرداخته می‌شود، از جمله:

تهوع، استفراغ، تنگی نفس، افزایش بزاق دهان، درد سَرِدَل، تمایل به خوردن بعضی غذاها و آشامیدنی‌ها به دلیل کثرت فضول و انصباب (ریختن) مواد به معده این حالات در افراد با مزاج‌های متفاوت و به حسب جنسیت می‌تواند موجب اختلال در بارداری گردد، ولی در اغلب موارد ناچیز است و نیازی به درمان ندارد و خودبه‌خود مرتفع می‌شود.

قی در لغت به معنای استفراغ کردن، بیرون ریختن محتویات معده از راه دهان است. قی محرک قسوی جمیع بدن، به خصوص معده و قسمت‌های

ترمس

کبر

علاقه دارند. علت این امر فاسد شدن اخلاط بدنشان است که به معده‌شان سرازیر می‌شود و شدت فساد و بدی آن اخلاط به‌ویژه از ماه دوم و تا پایان ماه چهارم و پنجم است.

در پایان این دو ماه و یار برخی از زنان فرو می‌نشیند و در برخی دیگر کم می‌شود. علت این فروکش کردن این است که برخی از این کیموس‌ها و اخلاط بد که در معده‌شان محبوس شده، به‌وسیله‌ی قی خالی می‌شود و برخی در معده می‌ماند و در طول زمان قابل هضم می‌شود.

درمان و یار به این صورت است که باید به زنان باردار دستور دهند که بدن خود را به آرامی ورزش دهند. به این صورت که رفت‌وآمد کنند و در حد اعتدال راه بروند. همچنین باید به آنان آب داغ حاوی شوید و عسل پخته بدهند. گاه به آنان سکنجبین خالص به همراه آب داغ بنوشانند.

برخی اوقات مفید است پس از خوردن غذا انار ترش و به بخورند. اگر میل آن‌ها به گِل خوردن است نیکوترین اشیا برای آنان نشاسته خشک است.

داروی دیگری که و یار گِل خوردن را از بین می‌برد زیره کرمانی و زنیان است که باید آن‌ها را به مقدار مساوی پودر کنند و ناشتا بجوند.

ماه نهم

بهتر است حامله در این ماه تدابیری را به کار بندد که موجب تسهیل امر زایمان شود. از شروع ماه نهم هر روز بر حسب تحمل مزاج، نوشیدن شیر گاو موجب تسهیل ولادت می‌شود. هر روز صبح ناشتا یا پس از صبحانه ۱۵ گرم روغن بادام شیرین بخورد

پایین بدن است. می‌توان آن را زلزله بدن نامید و اگر شدت یابد، موجب انفتاح (بازشدن) رحم و تحریک و انزلاق (چسبیدگی) علقه و جنین می‌گردد.

علاج، تقویت معده و هضم به‌گونه‌ای که کمترین فضول را دریافت نماید.

- استخراج فضول ردیئه (پست) از بدن با خوردن ادویه‌ای مانند جوشانده شوید به تنهایی یا همراه نیم گرم انگبین مصفا و سپس تقویت معده از خارج با مالیدن ضماداتی از مصطکی، گل سرخ و مالیدن روغن‌های مقوی روی معده مانند مورد و نارگیل.

- تقویت معده از داخل با خوردن غذاهای خوش طعم مقوی مانند مویز و دانه‌های انار. بعد از غذا گل قند با عود و مصطکی، خوشبو کردن غذاها، ماساژ دست و پاها، راه رفتن در مکان‌های خوش‌منظره همراه با استنشاق هوای تازه و نگاه داشتن برگ نعنا در دهان. - پرهیز از مصرف غذاهایی که رطوبت زیاد دارند و می‌توانند باعث سستی و ضعف معده و اشتها شوند. مثل: پرهیز از خوردن چیزهای بسیار شیرین و چرب و نوشیدن آب سرد و خیلی سرد.

ویار

اشتهای شدید زن باردار به غذاهای بد، عجیب و متفاوت «ویار» نام دارد. گاهی در بیشتر زنان حالتی عارض می‌شود که میل و اشتیاق‌شان به غذاهای بد و انواع متفاوتی از غذاها (غذاهای ترش و گس) افزایش می‌یابد.

گاه به غذاهای تند، تلخ و شور اشتیاق پیدا می‌کنند. گاه به خوردن گِل، زغال، گچ و مانند آن‌ها

مورد

مصطکی

و یا از لعاب به دانه همراه با لعاب بذرکتان بنوشد. در این ماه از ادویه و غذاهای قابض، ترش و غلیظ دوری کند. هر روز حمام کند. از غذاهای چرب با روغن بادام استفاده کند. بدن را با روغن‌های خوشبو (مانند شویید، بابونه و کنجد) ماساژ دهد، خصوصاً افرادی که بدن خشک دارند.

۲. تدبیر مولود بعد از ولادت

از بدو ولادت تا برخاستن

هرگاه طفل متولد شود، باید تن او را از خشکی و هوا حفظ کنند. بعد از قطع بند ناف او بهتر است که بر تمام بدن طفل نمک سوده بپاشند و لحظه‌ای او را بپیچند و نگاهدارند تا تن وی نمک خورده شود و عفونات را کمتر قبول کند.

بعد در ظرفی گشاده او را غسل دهند و وقت غسل احتیاط کنند که آب در گوش وی نرود. یا اول به آب نمک بشویند، بعد به آب شیرین نیم‌گرم. موقع شستن به آب نمک، احتیاط کنند که آب در دهان و بینی و چشم نیز نرسد.

بعد از غسل با پارچه‌ای نرم او را خشک کنند. در چشم او روغن زیتون بریزند تا سبب پاک‌سازی چشم شود. ناخن او را کوتاه کنند تا صورت و بینی خود را نخراشد. بهتر است روزی دو یا سه بار، مثانه او را به نرمی فشار دهند تا بول او کاملاً خارج شود. فشار دادن برای آن است که قوه دافعه او نیز کمی ضعیف است و مجاری در غایت نرمی است و بول طفل قلیل‌الحد است و احساس به آن نیز کمتر است. اگر او را به نرمی فشار ندهند ممکن است بول در مثانه بماند به او آزار رساند.

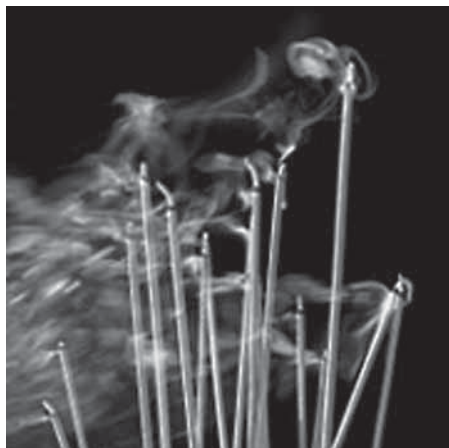
بعد لازم است سه یا چهار ماه او را قنداق کنند و بعد از چهار ماه مختارند. فایده‌اش محافظت اشکال اعضاست تا در برداشتن و جنبانیدن آسیبی به او نرسد. همچنین باید سر طفل را پوشانید تا از سرماخوردگی و نزله مصون بماند و تا چهل روز، یک روز یا دو روز در میان او را غسل دهند. بعد از چهل روز هفته‌ای یک بار کافی است. بهترین اوقات غسل بعد از خواب طویل و پس از کامل شدن هضم است. بعد از غسل او را روغن مالی کنند. اگر پسر است تا چهار ماه و دختر را تا دو ماه روغن بمالند. پس از این مدت، یک هفته در میان کافی است. بهترین روغن‌ها برای پسر، روغن گاو و روغن دنبه و پیه تازه و برای دختر روغن بنفشه یا بادام است. همچنین طفل را پس از سه روز از ولادتش در گهواره بگذارند و برایش با لحن خوش ترنم کنند. باید موقع خواباندن طفل، او را طوری قرار دهند که سر او بلند باشد تا از ورود فضولات بدنی مصون بماند.

سازگارترین غذا برای کودک

بهترین غذا برای نوزادان، شیر مادرانشان است. حتی به تجربه رسیده است که اگر طفل سینه مادر را، بی‌آنکه شیر داشته باشد، تنها بمکد اکثر اذیت از وی دفع می‌شود.

جنین تا زمانی که در رحم است از غذایی تغذیه می‌کند، که سازگارترین و نزدیک‌ترین غذا به آن چیزی است که وی به آن عادت کرده است و طبیعت در اینکه این غذا را برای جنین آماده سازد، کوتاهی نکرده است.

عود

اندک بودن شیر و اصلاحات آن

هر گاه شیر مادر کم و اندک باشد توصیه می‌شود، حریره‌هایی بخورد که در آن‌ها آرد گندم و جو، نان خشک شده، ماست و شکر حاوی اندکی تخم رازیانه به کار رفته باشد.

غذای مهم زن شیرده نیز باید از ابتدای شیردهی نان تنوره‌ای باشد که خمیر آن خوب به عمل آمده باشد. در غذایی که برای مادر پخته می‌شود مقداری گردو به کار رود، زیرا گردو به پاک‌سازی کمک می‌کند.

اصلاح شیر در صورتی که غلیظ باشد

هر گاه شیر از حالت مطلوب غلیظ تر گردد و یا پنی‌ری شکل شود، خوب است بدن را به وسیله داروهای اسهال آور بلغم، تخلیه و به‌ویژه از راه قی پاک‌سازی کند، از جمله با سکنجبین یا آب گرم یا آبی که در آن شوید و عسل جوشانده باشند.

اصلاح شیر در صورتی که رقیق باشد

هر گاه شیر رقیق باشد، باید زن از حرکت‌های خسته‌کننده و حمام کردن زیاد خودداری کند. باید پیوسته بنشیند و بخوابد و از غذاهای غلیظ و چرب استفاده کند.

علائم شیر سالم

شیر سالم هفت نشانه دارد:

۱. معتدل القوام است. برای امتحان آن باید بر ناخن قطره‌ای بچکانند، اگر روان شد رقیق است و

زنیان

در سازگاری شیر مادر با نوزاد فایده‌ای برای نوزاد و فایده‌ای برای مادر وجود دارد و باعث حفظ تندرستی نوزاد و مادر می‌شود. زیرا کودک با تولدش از مادر جدا نمی‌شود و خروج شیر از راه شیردهی برای مادر مفید است و بدنش را سبک می‌کند.

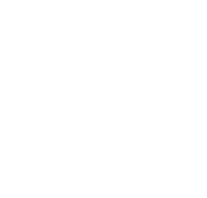
در این خصوص حضرت علی (ع) می‌فرمایند: هیچ شیری با برکت‌تر و مناسب‌تر از شیر مادرش نیست. شیر خوارگی کامل دو سال است و می‌توان تا سه ماه آن را کاهش داد. باید شیر دادن از هر دو سینه باشد، که برای کودک یکی از آن‌ها حکم غذا و دیگری حکم آب را دارد.

شیر و شیرخوار و کیفیت شیردادن

بهتر است که از وقت ولادت تا بیست و چهار ساعت، شیر به طفل داده نشود تا او به حرکت درآید و گریه کند. اگر تا این مدت ممکن نبود (به سبب گریه زیاد)، هر چند از وقت تولد برای شیر دادن بگذرد مناسب است.

قبل از شیر دادن به او نخست قدری عسل با انگشت سبابه بر کام طفل نیکو بمالند و آن‌گاه شیر دهند تا سبب پاک‌سازی و جلای معده شود و برای هضم شیر مهیا گردد. باید ابتدا شیر را به کودک، اندک و به تدریج زیاد دهند. وقت شیر دادن آن وقت است که طفل بگرید. چرا که گریه طفل قبل از شیر سودمند است. تا یک هفته لازم است که به کودک در تمام روز بیشتر از دو یا سه بار شیر ندهند و معده او را پر نسازند. مادر، در وقت صبح برای شیردادن، باید اول دو یا سه بار شیر خود را بدوشد و بعد سینه را در دهان طفل قرار دهد.

شکر تیغال

بابا آدم

- آش برنج مصرف نماید.
- بادام، پسته، فندق، خرما، نارگیل، کشمش و مویز بخورد.

توصیه

سزاوار است زن شیرده، از هر گونه بوی بد پرهیز کند. بدترین سبزیجات برای زن شیرده کرفس، خردل و سیر است، زیرا کرفس برای معده سنگین است.

ماهی‌هایی که در دریاچه‌ها و مرداب‌ها و آب‌های کثیف رشد کرده‌اند مناسب نیستند. بدترین گوشت‌ها، گوشت گاو، بز و قوچ است و از خوردن حبوباتی مانند باقلا، عدس و لوبیا نیز خودداری شود.

نتیجه‌گیری

می‌توان ادعا کرد که بارداری از مهم‌ترین اتفاقات زندگی هر زنی است. عوارض بارداری، بایدها و نبایدها، تغذیه و ... از جمله مسائلی هستند که مورد سؤال و نیاز زنان در جامعه است. در تمام کتب طب سنتی تدابیر و علاجه‌هایی در این زمینه مشاهده می‌شود که می‌تواند بسیاری از عوارض دوران حاملگی را کاهش دهد. با به کار بستن این دستورات نسلی سالم‌تر و صالح‌تر به وجود می‌آید.

* منابع

۱. الموجز فی الطب، تألیف ابن نفیس
۲. مفزح القلوب، جلد ۳، تألیف حکیم محمد اکبر شاه ارزانی
۳. تدابیر دوران بارداری در طب سنتی، تألیف سودابه بیوس
۴. کتاب قانون، تألیف بوعلی سینا

اگر ثابت ماند غلیظ است. اگر مایل به روان شد و متوقف ماند معتدل است.

۲. معتدل المقدار است زیرا که افراط در قلت و افراط در کثرت دلیل بر خشکی مزاج و زیادی رطوبت است.

۳. سفید رنگ است. زیرا سفیدی آن دلیلی بر کمال احالة سینه است.

۴. خوشبوست.

۵. طعم آن شیرین است.

۶. متشابه الاجزاست.

۷. کف ندارد. زیرا کف نشانه زیادی نفخ است.

۳. تدبیر تغذیه مادر بعد از زایمان

الف. اگر زن قوی البنیة باشد؟

- بهتر است زن تا سه روز اول به او نشاسته و زنجبیل بریان شده در روغن حیوانی و با نبات آمیخته بخوراند.

- آبگوشت‌هایی تهیه شده از گوشت‌های سبک پرندگان، همچنین شوربا‌های ساده میل کند.

- سبزیجات و کاهو بخورد.

- پسته و فندق و شیر بادام بخورد.

- تا هنگام بروز شیر، خوراکش منحصر به آبگوشت بی‌چربی و آش ساده و به جای آب، دم کرده گل زیرفون یا بابونه باشد.

ب. اگر زن ضعیف‌الجثه باشد؛

- از روز اول پس از زایمان آبگوشت مرغ یا کبوتر بخورد.

- روزی دو عدد زرده تخم‌مرغ عسلی با نان دو آتشه بخورد.

- کباب و گوجه‌فرنگی میل کند.

آموزش همراه با تولید و فروش

گزارشی از افتتاح اولین مرکز رشد کارآفرینی ویژه هنرجویان و فارغ التحصیلان فنی و حرفه‌ای و کاردانش با

اشاره

اولین مرکز رشد کارآفرینی ویژه هنرجویان و فارغ التحصیلان فنی و حرفه‌ای و کاردانش با حضور مهندس علی زرافشان، معاون آموزشی متوسطه وزارت آموزش و پرورش، دکتر سید جواد حسینی، مدیر کل آموزش و پرورش خراسان رضوی، دکتر باستانی، سخنگوی کمیسیون صنایع مجلس شورای اسلامی، و تعدادی از کارآفرینان در تابستان امسال در هنرستان کشاورزی شهید یوسفی شهر مشهد مقدس افتتاح شد.

دکتر سید جواد حسینی در مراسم افتتاح این مرکز گفت: «اولین مرکز رشد کارآفرینی ویژه هنرجویان و فارغ التحصیلان فنی و حرفه‌ای و کاردانش، امروز در یکی از ساختمان‌های «هنرستان کشاورزی شهید یوسفی» به‌عنوان محل موقت افتتاح می‌شود و هم‌زمان با افتتاح این مرکز، کلنگ

ساختمان اصلی این مرکز رشد کارآفرینی به زمین زده خواهد شد. بنابراین فعالیت این مرکز از امروز با مدیریت سرکار خانم شکیباییان آغاز می‌شود.» وی افزود: «ساختمان اصلی مرکز رشد کارآفرینی هنرجویان توسط یکی از خیرین بزرگ مدرسه‌ساز استان خراسان رضوی، مهندس مستشاری ساخته خواهد شد. ایشان متعهد شده‌اند که این ساختمان را در زمینی که آموزش و پرورش در اختیارشان قرار می‌دهد، بسازند و ما امروز کلنگ این ساختمان را در هنرستان کشاورزی شهید یوسفی که دارای ۵۰ هکتار زمین است، به زمین خواهیم زد.»

مدیر کل آموزش و پرورش خراسان رضوی در ادامه گزارشی از وضعیت آموزش و پرورش این استان ارائه کرد و اظهار داشت: «استان خراسان رضوی ۸/۷ درصد کل دانش‌آموزان کشور و ۹ درصد دانش‌آموزان روستایی کشور را به خود اختصاص داده است. این در شرایطی است که دارای ۷/۶ درصد معلمان کشور و ۶/۵ درصد کادر اداری آموزش و پرورش

کشور است. ما ۱۰۶ طرح نو در راستای تحقق سند تحول بنیادین آموزش و پرورش طراحی کرده و به اجرا گذاشته‌ایم و ۸۶ عنوان اول کشوری را در دولت تدبیر و امید داریم.»

دکتر حسینی خاطرنشان کرد: «در حال حاضر، ۱/۸ درصد دانش‌آموزان دوره متوسطه استان خراسان رضوی در شاخه فنی و حرفه‌ای و کاردانش مشغول به تحصیل هستند که این رقم از میانگین کشوری بیشتر است.

تدارک یک برنامه جامع برای کارآفرینی در آموزش و پرورش

مهندس علی زرافشان، معاون آموزش متوسطه وزارت آموزش و پرورش، سخنران بعدی این مراسم بود که با اشاره به اهداف تعلیم و تربیت در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش اظهار داشت: «در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، هدف اساسی تعلیم و تربیت حیات طیبه یا خوب زیستن قلمداد شده و همهٔ ساحت‌های شش‌گانه تعلیم و تربیت در خدمت انسان است.»

وی افزود: «یکی از این ساحت‌ها، ساحت اقتصادی و حرفه‌ای است که مستلزم کسب شایستگی‌های حرفه‌ای و شایستگی کارآفرینی است. به همین دلیل، در وزارت آموزش و پرورش برنامه جامعی را برای کارآفرینی تدارک دیده‌ایم و راه‌اندازی و افتتاح مرکز رشد کارآفرینی هنرجویان و فارغ‌التحصیلان فنی و حرفه‌ای و کاردانش در استان خراسان رضوی بخشی از این برنامه است.»

معاون آموزش متوسطه وزارت آموزش و پرورش در ادامه گفت: «جهت‌گیری ساحت تربیت اقتصادی و حرفه‌ای جهت‌گیری کل‌نگر و تلفیقی است و برخی از اصول آن عبارت‌اند از:

۱. توجه به کارآفرینی؛
۲. ایجاد فرصت‌های برابر تربیت رسمی و عمومی در ساحت تربیت اقتصادی و حرفه‌ای برای همهٔ متربیان؛
۳. کسب شایستگی‌های مناسب توسط متربیان به منظور حل مسائل فردی و گروهی آن‌ها در ارتباط با خانواده، جامعه و محیط کار؛
۴. استفاده مطلوب از فناوری اطلاعات و ارتباطات در تربیت اقتصادی و حرفه‌ای.»

مهندس زرافشان در پایان تأکید کرد: «برنامه‌های درسی باید تا حد امکان بتوانند متربیان را کارآفرین و توانمند تربیت کنند. به نحوی که

راه‌های آشنایی و پاسخ‌گویی به نیازهای متنوع جامعه و بازار کار را فراگیرند و بتوانند برای خود و دیگران کار تولید کنند.»

خانم شکیبایان، مدیر اولین مرکز رشد کارآفرینی ویژهٔ هنرجویان و فارغ‌التحصیلان فنی و حرفه‌ای و کاردانش نیز در این مراسم ضمن معرفی خود گفت: «من از سال ۱۳۸۰ تدریس کارآفرینی را در آموزش و پرورش شروع کرده‌ام که همچنان ادامه دارد.»

وی افزود: «ما کارآفرینان زیادی در آموزش و پرورش داریم که امیدواریم شرایطی فراهم شود که طرح‌های آن‌ها اجرایی شوند.»

خانم شکیبایان در ادامه به معرفی مرکز رشد و تبیین اهداف، فعالیت‌ها و خدمات آن به شرح زیر پرداخت:

مرکز رشد

منظور از مرکز رشد در این طرح، مرکزی است مستقر در هنرستان (هنرستان‌های دارای شرایط مناسب) که به اجرایی شدن ایده‌های دانش‌آموزی و همچنین فارغ‌التحصیلان دیپلمه رشته‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش کمک کند و از طریق جلب مشارکت‌های برون‌سازمانی و به‌کارگیری شیوه‌های عملی آموزش، مانند آموزش همراه با تولید و... حمایت‌های لازم را برای کسب تجربه و رشد کسب و کارهای آنان به‌عمل آورد.

اهداف

- ایجاد زمینه توسعه کارآفرینی و حمایت از نوآوری و خلاقیت هنرجویان و فارغ‌التحصیلان؛
- بسترسازی به منظور ایجاد فرصت‌های شغلی مناسب برای هنرجویان و فارغ‌التحصیلان؛
- تشویق و ترغیب دانش‌آموزان به ادامه تحصیل در شاخه‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش؛
- تشویق و ترغیب فارغ‌التحصیلان به راه‌اندازی کسب و کارهای خلاق؛
- افزایش ریسک‌پذیری در هنرجویان و فارغ‌التحصیلان؛
- تعمیق آموزش‌های کارآفرینی از طریق به کارگیری روش «یادگیری با انجام» (Learning by doing)؛
- ایجاد فضای لازم برای گسترش و رشد واحدهای نوپا.
- تولید محصولات قابل عرضه به بازار؛

مدیرکل

آموزش و پرورش

خراسان رضوی: در

حال حاضر، ۴۱/۸

درصد دانش‌آموزان

دوره متوسطه استان

خراسان رضوی در

شاخه فنی و حرفه‌ای

و کاردانش مشغول به

تحصیل هستند که

از میانگین کشوری

بیشتر است

**خانم شکیباییان،
مدیر اولین مرکز
رشد کار آفرینی
هنرجویان و
فارغ التحصیلان
فنی و حرفه‌ای
و کار دانش؛
کار آفرینان زیادی
در آموزش و پرورش
هستند که
امیدواریم شرایطی
فراهم شود که
طرح‌های آن‌ها
اجرایی شود**

فعالیت‌ها و خدمات الف) خدمات مشاوره

ع مشاوره فنی و تخصصی در موضوع طرح ارائه شده (کشاورزی، صنعت، خدمات)؛
ع مشاوره تخصصی در زمینه طرح کسب و کار نویسی (حقوقی، مالی، بازاریابی).

ب) خدمات عمومی و دفتری

پذیرفته شدگان مستقر در مرکز رشد می‌توانند از فضای اداری مناسب، اتاق جلسات و خدماتی مانند رایانه، تلفن، اینترنت، فاکس، کپی و... به‌طور مشترک برخوردار شوند.

ت) خدمات پشتیبانی

ع استقرار در مرکز رشد: دانش‌آموزان و فارغ‌التحصیلان دارای ایده که پس از طی فرایند پذیرش (تأیید شورای تخصصی مرکز) در مرکز رشد

پذیرش شوند، متناسب با نوع کسب و کار خود از امکانات فیزیکی مرکز بهره‌مند خواهند شد.

ع مالی: تلاش برای کمک به تأمین سرمایه (وام‌های کم‌بهره، جذب سرمایه‌گذار و...) کاهش هزینه‌ها (مالیات، اجاره‌بها و...).

ع حقوقی: تسهیل امور ثبت شرکت، ثبت اختراع، اخذ مجوزهای لازم برای فعالیت.

ع بازاریابی: ایجاد امکانات فروش محصولات از طریق عقد قراردادهای فروش، راه‌اندازی بازارچه‌های فروش، و برگزاری نمایشگاه‌های دائمی و مقطعی.

ع تجهیزاتی و فضای کار: ارائه فضای کار و خدمات و منابع آزمایشگاهی و کارگاهی در قالب قوانین و مقررات.

نیازسنجی، برنامه‌ریزی اجرای دوره‌های آموزشی
مورد نیاز صاحبان ایده، مانند مدیریت تولید،
بازاریابی، فنون مذاکره، اصول برگزاری نمایشگاه،
شیوه‌ها و فنون فروش و ...

ایجاد وبگاه به منظور اطلاع رسانی و ارتباط دو سویه با مراجعان، انجام فعالیتهای متفاوت برای توسعه فرهنگ کار آفرینی، مانند برگزاری جشنوارهها به منظور شناسایی جوانان صاحب ایده و الگوسازی کارآفرینان جوان موفق و...

براساس همین گزارش، دکتر **باستانی**، نماینده مجلس شورای اسلامی و سخن‌گوی کمیسیون صنایع مجلس، طی سخنانی اظهار امیدواری کرد: «مجلس شورای اسلامی بتواند با تصویب طرح‌ها و لوایح لازم از مراکز رشد کارآفرینی در آموزش و پرورش حمایت لازم را به عمل آورد.»

شایان ذکر است در ادامه این مراسم، کلنگ احداث ساختمان دائمی اولین مرکز رشد کارآفرینی هنرجویان و فارغ‌التحصیلان فنی‌وحرفه‌ای و کاردانش توسط معاون آموزش متوسطه وزارت آموزش و پرورش به زمین زده شد.

مهندس زرافشان
معاون آموزش
متوسطه وزارت
آموزش و پرورش:
در آموزش و پرورش
برنامه‌ی جامعی برای
کارآفرینی تدارک
دیدهایم

حسین رادانیا
هنرآموز هنرستان پاکدشت

آکواپونیک

(آب کشت)، انقلابی در کاهش مصرف آب و افزایش تولید

کلیدواژه‌ها:

آکواپونیک، پرورش ماهی،
پرورش گیاهان.

اشاره

تصورش را بکنید؛ اگر شما از راز روش جدیدی در
پرورش توأم ماهی و گیاهان آگاه شوید که هم آسان تر،
هم سالم تر و هم کم هزینه تر است و با این روش کشت
ارگانیک دارای محصولاتی بدون مصرف سم و کود
شیمیایی خواهید شد، شگفت انگیز نخواهد بود؟ با
توجه به اینکه تقریباً هیچ کس شما را در حین کار در
مزرعه یا حیاط پشت خانه تان نمی بیند.
با چنین روشی رشد گیاهان شما دو برابر خواهد شد

و تا ده برابر مقدار روش های همسایگان و کشاورزان
عادی از واحد سطح محصول برداشت می کنید. یعنی
اگر در مساحت ده متر مربع کاهو کاشته اید... با روش
شما به اندازه صد متر مربع کاهو برداشت می شود.
شاید بگویید این یک رؤیاست، اما بدانید که
هم اکنون این گونه مزارع و باغات در دنیا به صورت
خانگی یا در سطح وسیع وجود دارند... و شما هم
می توانید این کار را بکنید.

آکواپونیک چیست؟

آکواپونیک^۱ ترکیبی است از دو کلمه «آکواکالچر»^۲ (پرورش ماهی و سایر آبزیان) و «هیدروپونیک»^۳ (کشت گیاهان در آب). هر دوی این روش‌ها اشکالاتی دارند: هیدروپونیک برای تغذیه گیاهان به مواد غذایی نیاز دارد و نیز لازم است در فواصل زمانی معین، سیستم تخلیه و شسته شود، که در اثر این کار ضایعاتی تولید می‌گردد. در آکواکالچر نیز برقراری مجدد چرخه تولید به اتلاف مواد غذایی بیشتری می‌انجامد. طبیعتاً در این کار آب و انرژی بیشتری هم هدر می‌رود و در نتیجه باید آب تازه‌ای جایگزین شود.

وقتی به ترکیب این دو سیستم نظر بیندازیم، ملاحظه می‌کنیم که نکات منفی برقراری مجدد چرخه تولید در سیستم‌های مذکور با ترکیب تولید ماهی و سبزی یا سایر گیاهان به نکات مثبت و به عملیات بسیار اثربخش و کارآمد تبدیل می‌شود.

آکواپونیک می‌تواند به صورت یک سیستم ساده یا پیچیده ساخته شود. شکل ساده آن، که در تصویر هم مشاهده می‌کنید، از یک مخزن پرورش ماهی در پایین و یک بستر کشت بالاتر از سطح مخزن پرورش ماهی، که از سنگ‌ریزه یا از انواع دیگری از مواد بستر پر شده است، تشکیل می‌شود. آب توسط یک پمپ از مخزن پرورش ماهی به بستر کشت گیاهان انتقال می‌یابد. در بستر کشت، آب پس از عبور از میان ریشه گیاهان، دوباره به طرف مخزن پرورش ماهی ریخته می‌شود. گیاهان، آب و مواد غذایی مورد نیاز را برای رشد خود جذب و آب را جهت پرورش ماهی تصفیه می‌کنند.

فواید آکواپونیک

در یک سیستم آکواپونیک بهره‌وری به‌طور باورنکردنی زیاد است. در عرض شش ماه می‌توان در سطحی معادل یک پارکینگ اتومبیل؛ یعنی حدود ۸×۴ متر، مقدار پنجاه کیلوگرم ماهی و صدها کیلوگرم سبزی ارگانیک تولید نمود. در این روش به خم شدن کارگر برای کار کردن، وجین و کود دادن نیاز نیست و مصرف برق آن فقط به اندازه یک جفت لامپ روشنایی است.

این روش را می‌توان در سطح کم، حتی در حیاط خانه، ایجاد و به راحتی سبزی و ماهی تازه مورد نیاز خانواده را تولید نمود. ضمناً در صورت لزوم می‌توان آن را به صورت گسترده و در سطح وسیع، به صورت کاملاً اقتصادی و تجاری اجرا کرد.

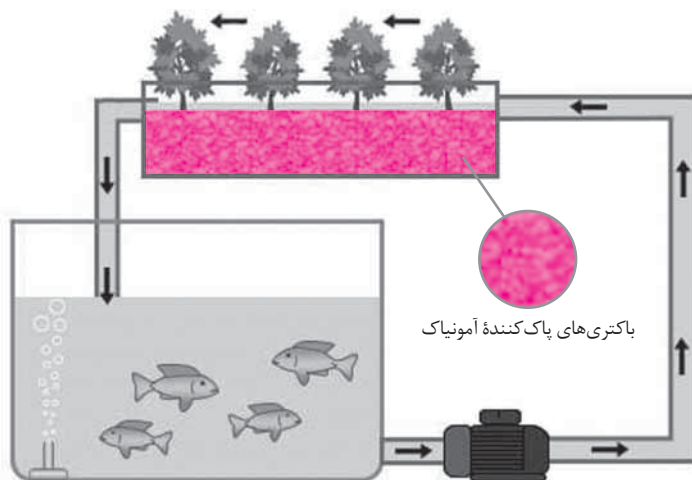
محاسن این روش در مقایسه با سایر روش‌های تولید عبارت است از:

● **ده برابر شدن محصول:** با آکواپونیک، گیاهان نزدیک به هم در بالای یک سیستم شناور در آب کشت می‌شوند. بنابراین در یک فضای مساوی، محصول ده برابر بیشتر برداشت می‌شود. ریشه گیاهان همیشه در آب غنی از مواد غذایی قرار دارد و هیچ گونه انبوهی بیش از حد در کشت وجود نخواهد داشت.

● **دو برابر شدن سرعت تولید:** به دلیل دسترسی دائمی گیاهان به مواد غذایی، آن‌ها هرگز گرسنه نمی‌مانند. باور نمی‌کنید که چگونه آن‌ها با سرعت رشد می‌کنند و محصول آن‌ها چقدر خوشمزه می‌شود!

● **تولید محصول ارگانیک:** محصول تولیدی در آکواپونیک، ارگانیک است؛ یعنی در آن از مواد مصنوعی شیمیایی، مانند سم و کود شیمیایی استفاده نمی‌شود و می‌توان برای آن‌ها گواهی ارگانیک اخذ نمود.

● **مصرف آب بسیار کمتر:** آکواپونیک فقط به اندازه ۲ درصد مزارع معمولی آب مصرف می‌کند؛ زیرا آب مرتباً در چرخش است و دوباره برمی‌گردد و هیچ مقدار

آکواپونیک
ترکیبی است از دو
کلمه «آکواکالچر»
(پرورش ماهی و
سایر آبزیان) و
«هیدروپونیک»
(کشت گیاهان در
آب)

در یک سیستم
آکواپونیک بهره‌وری
به‌طور باورنکردنی
زیاد است. در عرض
شش ماه می‌توان در
سطحی معادل یک
پارکینگ اتومبیل؛
یعنی حدود ۸×۴
متر، مقدار پنجاه
کیلوگرم ماهی و
صدها کیلوگرم
سبزی ارگانیک تولید
نمود

آمونیاک (NH_3) تولید می‌کنند، که یک گاز بی‌رنگ با بوی تند مخصوص است. گاز آمونیاک از هوا سبک‌تر است و به سهولت به مایع تبدیل می‌شود. آمونیاک در دریاچه یا اقیانوس‌ها ماده خوبی‌ست، چون حجم زیاد آب آن را رقیق می‌سازد؛ اما اگر ماهی در مخزنی نگهداری می‌شود، باید توجه داشت که آمونیاک برای ماهی ماده‌ای خیلی

سمی‌ست و نیاز به مدیریت دارد. از تجزیه غذاها نیز آمونیاک تولید می‌شود. برخی از آثار آمونیاک زیاد، به شرح زیر است:

- زیان فراوان به بافت‌ها؛ مخصوصاً به کلیه‌ها و آبشش‌ها؛
- کاهش رشد؛
- کاهش مقاومت به بیماری‌ها؛
- مرگ.

خوشبختانه در طبیعت باکتری‌های مفید «گونه نیتروزوموناس»^۵ از آمونیاک تغذیه و آن را به نیتريت‌های مختلف تبدیل می‌کنند. نیتريت‌ها کمتر از آمونیاک برای ماهی‌ها مضرند؛ ولی به هیچ‌وجه ماده خوبی نیستند. نیتريت‌ها مانع جذب اکسیژن می‌شوند. آن‌ها نیز در طبیعت توسط باکتری‌های دیگری به نام «گونه نیتروباکتر»^۶ کنترل می‌شوند. این گونه باکتری‌های مفید، نیتريت‌ها را می‌خورند و آن‌ها را به نیترات‌ها تبدیل می‌کنند. نیترات‌ها مواد غذایی مناسبی برای گیاهان محسوب می‌شوند. ضمناً ماهی‌ها این ماده را در مقایسه با آمونیاک و نیتريت‌ها به میزان بیشتری تحمل می‌کنند. در پایان باید اشاره کنیم که مواردی نظیر کیفیت آب، نوع گیاهان و ماهی‌های پرورشی در میزان موفقیت این کار تولیدی بسیار مؤثرند.

آبی جذب خاک نمی‌شود، زیرا ریشه گیاهان همواره در آب غنی از مواد غذایی فرو رفته است. پس هرگز نگران آبیاری گیاهان خود نخواهید بود.

- مصرف ۶۰- ۷۰ درصد انرژی کمتر: تنها انرژی لازم در این سیستم، انرژی الکتریکی مورد نیاز برای به چرخش درآوردن آب است. بنابراین هزینه تولید به حداقل می‌رسد.
- نیاز نداشتن

به وجین و خاک‌ورزی: در این سیستم به وجین، عملیات خاک‌ورزی و کود دادن هم نیازی نیست و تمام این کارهای سخت کنار گذاشته می‌شود و همه‌چیز به‌طور خودکار انجام می‌پذیرد و دیگر از کمردرد حاصل از کارهای سخت کشت و داشت در آن خبری نیست.

● کاهش ضایعات: در سیستم آکواپونیک ضایعات محصول بسیار ناچیز است و در نتیجه آلودگی محیط زیست نیز بسیار اندک است.

● کاهش آفات و بیماری‌ها: مقدار آفات و بیماری‌ها در این روش بسیار محدود است.

● استفاده نکردن از خاک: در این روش از خاک استفاده نمی‌شود و به‌جای آن از مواد دیگری مانند پرلیت یا شن و امثال آن‌ها به‌منظور بستر کشت استفاده می‌شود. بنابراین آلودگی محصول با خاک نیز در این سیستم منتفی‌ست.

چرخه نیتروژن^۴

یکی از مهم‌ترین جنبه‌های مثبت آکواپونیک، که ما به کار و وظیفه آن‌ها متکی هستیم، باکتری‌های خاص هوازی‌ست. در دیدگاه مردم عادی باکتری موجود مضر است، اما در واقع این نوع باکتری‌ها موجوداتی بسیار مفیدند و زندگی بدون وجود آن‌ها امکان‌پذیر نیست. ماهی‌هایی که در مخزن پرورش می‌یابند، ماده

مواردی نظیر کیفیت آب، نوع گیاهان و ماهی‌های پرورشی در میزان موفقیت این کار تولیدی بسیار مؤثرند

* پی‌نوشت‌ها

1. Aquaponic
2. Aquaculture
3. Hydroponics
4. Nitrogen cycle
5. Nitrosomonas sp.
6. Nitrobacter sp.

* منابع در دفتر مجله موجود است.

انگوه‌های تدریس و یادگیری در آموزش فنی و حرفه‌ای

مقدمه

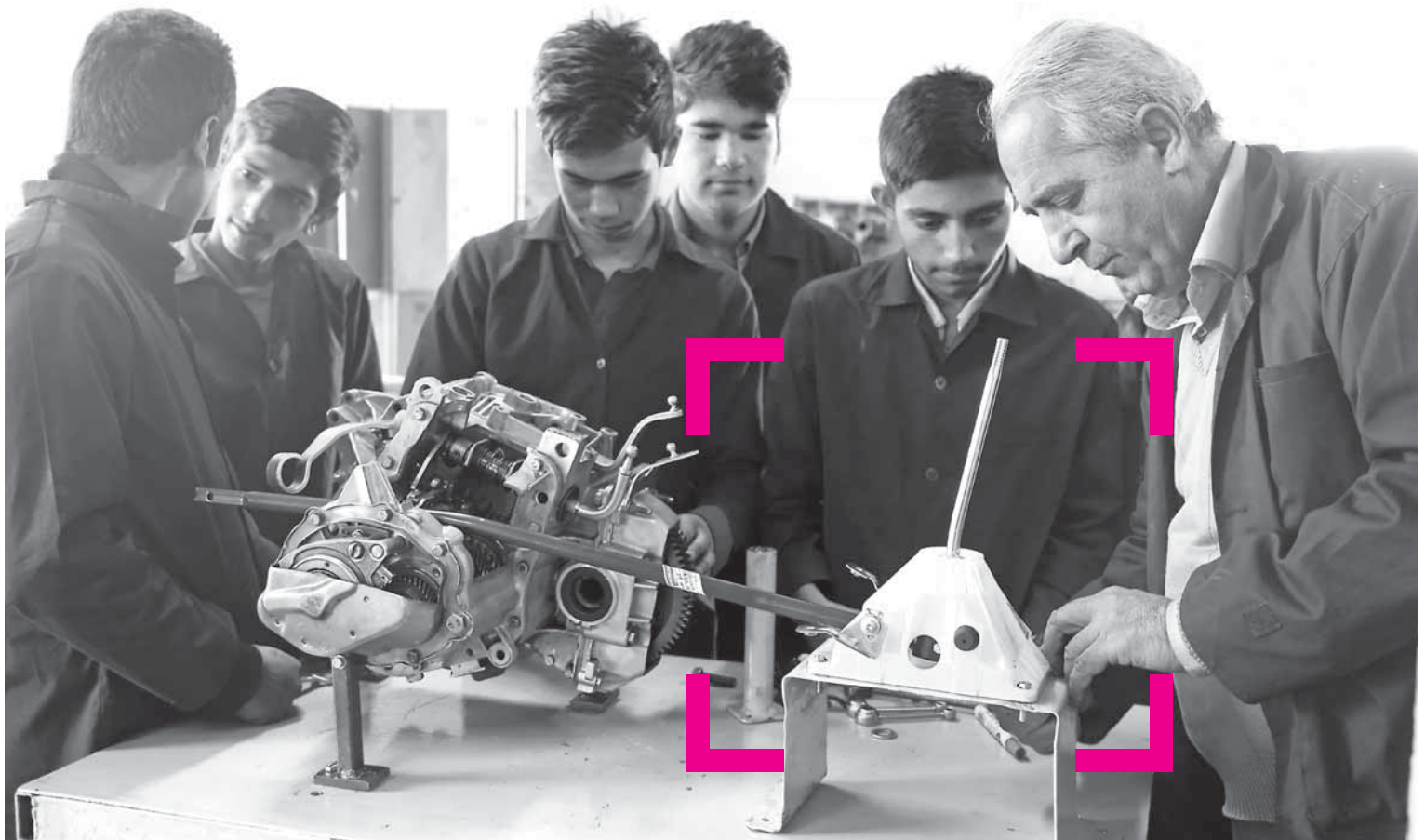
الگوهای تدریس و یادگیری که در جریان آموزش، فعالیت‌های تدریس و یادگیری را شکل می‌دهند و نقش معلم و دانش‌آموز یا هنرجو را در جریان آموزش و یادگیری مشخص می‌کنند، از عناصر مهم برنامه‌ریزی برای رسیدن به اهداف برنامه محسوب می‌شوند. بنابراین وظیفه برنامه‌ریز بررسی و پیشنهاد الگوها و روش‌های تدریس و یادگیری مناسب برای اهداف معین است. این مقاله روش‌های کاربردی برای آموزش فنی و حرفه‌ای را معرفی می‌کند و بر این مهم تأکید دارد که همیشه بهترین و مناسب‌ترین روش‌ها و راهکارها را دست‌اندرکاران آموزش و یادگیری، یعنی معلمان و مربیان، با تلاش و خلاقیت خود و ترکیب شیوه‌های گوناگون به وجود می‌آورند و به کار می‌گیرند.

آموزش انفرادی

انفرادی کردن آموزش سال‌ها مورد توجه مربیان تعلیم و تربیت بوده است. این رویکرد شاید با اندیشه فلاسفه اولیه تعلیم و تربیت، مانند افلاطون و ارسطو، آغاز شده است. این اندیشمندان و اندیشمندان دیگری مانند روسو، فروبل و دیگران در نوشته‌های خود، توجه به نیازهای فردی را به عنوان یک موضوع عمومی در فرایند آموزش گوشزد کرده‌اند. آموزش فنی و حرفه‌ای ماهیتاً بر یادگیری در متن واقعیت تأکید دارد، به نحوی که هر دانش‌آموز بتواند متناسب با سرعت یادگیری خودش کار کند و یاد بگیرد و به صورت فردی مورد توجه قرار گیرد. در آموزش‌های سنتی و نظام استاد - شاگردی نیز آموزش انفرادی از روش‌های معمول

کلیدواژه‌ها:

آموزش فنی و حرفه‌ای،
الگوهای تدریس،
یادگیری، CBE.

معیار مربوط به هر شایستگی باید منعکس کننده دو موضوع باشد: یکی سطح قابل قبول عملکرد دیگری شرایط مربوط به این عملکرد

بوده است و هنوز هم در کارگاه‌های کوچک مورد استفاده قرار می‌گیرند. امروزه آموزش انفرادی، علاوه بر استاد - شاگردی، در شکل‌های متنوعی و به‌عنوان یک روش آموزشی مورد تأیید و کاربرد نظام‌های آموزشی، به‌ویژه در آموزش فنی و حرفه‌ای و آموزش کودکان استثنایی است.

آموزش پودمانی (مدولار)

در سال‌های اخیر، در کنار توسعه روش‌های سنتی آموزشی در مراکز آموزشی و گسترش آموزش‌های از راه دور و خودآموز، آموزش‌های الکترونیکی، تعاملی و «بازخوردمحور»، با هدف فراهم کردن تسهیلات و انعطاف‌پذیری بیشتر در آموزش، مدنظر قرار گرفته‌اند. از جمله شیوه‌های آموزشی که به‌دنبال تحقق چنین اهدافی است، آموزش پودمانی است که در علوم تربیتی پیمان‌ه کردن، بخش کردن، واحد کردن یا آموزش گام به گام معنی می‌شود.

پس از جنگ جهانی دوم تقریباً بیش از نیمی از صنایع و کارخانجات اروپا از بین رفت و نیروهای انسانی کارآمد و آموزش‌دیده مناسبی نیز برای بازسازی و احیای آن‌ها وجود نداشت. چنین شرایطی مسئولان را بر آن داشت که با استفاده از یک رویکرد آموزش مناسب‌تر نیروهای انسانی زیادی را با وقت و هزینه پایین و کارآمدی بالا تربیت کنند. به عبارت دیگر، تعدادی از مشاغل برای سرعت و شتاب بخشیدن به جریان تولید به هدایت دقیق کارکنان و ارائه دانش فنی و تخصصی نیاز داشتند. همه این عوامل باعث گسترش نظام پودمانی شد.

پایه و اساس رویکرد پودمانی «آموزش برنامه‌ای» بود که توسط اسکینر در دهه ۱۹۵۰ مطرح شد. در آموزش برنامه‌ای، مفاهیم آموزش به گام‌های کوچک تقسیم می‌شدند. با این کار فراگیرندگان به‌صورت فعالانه در جریان یادگیری حضور می‌یافتند و با دریافت بازخورد فوری، انگیزه پیشرفت در آن‌ها برای طی گام‌های بعدی تقویت می‌شد. با پیشرفت صنعت و فناوری از این موارد برای آموزش‌های مهارتی استفاده شد.

در آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۵۰ قانون برنامه سوم توسعه مصوب هیئت وزیران، «پودمان آموزشی» چنین تعریف شده است:

مجموعه‌ای از دانش، معلومات و مهارت‌هایی است که با استفاده از آن‌ها اجرای یک مرحله مفید از کار یا انجام بخشی از وظایف شغل به‌طور مستقل

امکان‌پذیر می‌شود» (تصویب‌نامه هیئت وزیران به شماره ۳۱۳۳۷/ت ۲۳۵۱۱ ه و تاریخ ۱۳۷۹/۷/۱۹). اما مرز مشترک همه تعاریف این است که پودمان (مدول) واحدی مستقل و مجزاست. عملکرد این واحد در چارچوب خود، کامل و دارای شخصیت است و به عوامل و عناصر بیرون از خود نیاز ندارد. نظام یا سیستم پودمانی متشکل از واحدها و یا ابعاد استاندارد است که قابلیت انعطاف و سازگاری دارند. در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، پودمان عبارت است از مجموعه‌ای از معلومات و مهارت‌هایی که به مدد آن‌ها اجرای یک مرحله مفید از کار به‌طور مستقل ممکن شود.

از آنجا که داشتن شرایط ویژه برای انتخاب ورودی‌ها در شیوه پودمانی الزامی نیست و ورودی‌های با سطوح سواد متفاوت و سنین مختلف، پس از گذراندن یک دوره نسبتاً کوتاه‌مدت در یک یا چند مهارت مورد نیاز، از توانمندی لازم برخوردار می‌شوند، لذا آماده‌سازی نیروی انسانی از طریق شیوه پودمانی برای صاحبان صنایع از محدودیت کمتری برخوردار است و به‌عنوان یک مزیت تلقی می‌شود.

اصول و ویژگی‌های پودمان

برخلاف طراحی سنتی برنامه درسی، رویکرد پودمانی از پودمان به‌عنوان یک مجموعه اصلی ساختمان آموزشی به جای تنظیم محتوا براساس یک موضوع، واحد یا درس استفاده می‌کند. در واقع، پودمان آموزشی طراحی یک بسته آموزشی شامل مجموعه‌ای از تجارب یادگیری برنامه‌ریزی شده است که به فراگیرندگان در تسلط بر هدف‌های یادگیری کمک می‌کند. از مهم‌ترین اصول آموزش پودمانی می‌توان این موارد را نام برد:

۱. استقلال: طبق این اصل، پودمان‌های آموزشی مربوط به یک شغل، هیچ‌گونه ارتباط تقدم و تأخری با هم ندارند و آموزش‌هایی که در یک پودمان مطرح می‌شوند، هیچ پیوندی با دیگر آموزش‌ها ندارند. اصل استقلال باعث می‌شود که فراگیرندگان بتوانند با توجه به نیازهای شغلی - آموزشی خود هر یک از پودمان‌های مورد نیاز را طی کنند.

۲. خودآموز بودن: پودمان‌ها بیشتر به‌صورت خودآموز طراحی و اجرا می‌شوند. یعنی محتوای

آموزشی طوری تنظیم می‌شود که فراگیرنده بتواند بدون راهنمایی معلم و با تکیه بر فعالیت شخص خود مهارت مورد نیاز را فرا گیرد.

۳. ارتباط تنگاتنگ با نیازهای مهارتی شغل:

در آموزش پودمانی، مشاغل تا سطح مهارت‌های مورد نیاز هر فعالیت در یک شغل ویژه، تجزیه و تحلیل می‌شوند و پودمان‌ها براساس مهارت‌های مورد نیاز هر فعالیت به‌صورت کاملاً مستقل و مرتبط تهیه و تدوین می‌شوند.

۴. توجه به تفاوت‌های فردی: منظور از

تفاوت‌های فردی تفاوت‌های شخصیتی نیست، بلکه تفاوت‌های شغلی و مهارتی است که افراد شاغل ممکن است با هم داشته باشند. هر فرد شاغل با توجه به نیازهای مهارتی خود که براساس تکنیک‌های مختلف نیازسنجی شناسایی شده‌اند، آموزش‌های مربوطه را می‌گذراند. در آموزش پودمانی، اساساً به تفاوت‌های فردی توجه کافی به عمل می‌آید. جریان آموزش از بازخوردی قوی برخوردار است و پاسخ‌های مثبت فراگیرندگان به سرعت تقویت می‌شوند. به علاوه، فراگیرندگان در جریان آموزش، مشارکت فعال دارند.

۵. خودارزیابی: در هر پودمان سازوکاری برای

ارزیابی طراحی شده است که تعیین می‌کند، فراگیرنده تا چه اندازه به هدف‌های پودمان دست یافته است. این امر ارتباط بسیار نزدیکی با بازخورد و تسلط فراگیرنده دارد.

ویژگی‌های اساسی آموزش پودمانی

• به حداقل رساندن زمان ارائه آموزش؛
• به حداقل رساندن هزینه‌های آموزش؛
• ایجاد سازوکار دقیق و واقعی در برآورد نیازهای آموزش کارکنان؛
• پرهیز از زیادآموزی یا کم‌آموزی؛
• افزایش انگیزش برای یادگیری در کارکنان؛
• افزایش کارایی و اثربخشی در عملکرد شغلی کارکنان.

پودمان باید دارای راهنمای ساده و روشنی باشد که به فراگیرنده بگوید چه کاری باید انجام دهد، چگونه حرکت کند و از چه منابع و موادی بهره بگیرد. منابع مواد آموزشی معمولاً در داخل پودمان تعبیه شده‌اند یا به‌طور امانی در دسترس قرار می‌گیرند.

طراحی و تدوین پودمان‌های آموزشی

در تدوین هر پودمان تمهیداتی باید انجام شوند که به نیازهای فردی فراگیرندگان پاسخ داده شود. این تمهیدات به شرح زیرند:

• به هر فراگیرنده فرصت داده می‌شود که از مجموع پودمان‌ها یا هر تجربه یادگیری دیگری که داشته است، آزمون دهد.

• فراگیرنده از عملکرد خود در هر تجربه یادگیری و در پایان پودمان بازخورد دریافت می‌کند.

• برای تکمیل پودمان هیچ محدودیت زمانی خاصی به فراگیرنده تحمیل نمی‌شود. آموزش «خودسرعت» است (متناسب با سرعت یادگیری فرد است).

• درباره اینکه فراگیرنده چه باید انجام دهد تا نشان دهد که به وضعیت تسلط در پودمان رسیده است، هیچ پرسشی نمی‌شود.

در بعضی موارد، قسمت معینی از پودمان شامل بخش مدرسان یا راهنما می‌شود. اگر احساس شود که فراگیرندگان نباید از کلیدهای ارزشیابی استفاده کنند، کلیدها ممکن است در بخش راهنمای مدرس گنجانده شوند. همچنین، اگر یک آزمون عملکرد به‌کار رود، جزئیات آن برای اداره مربوطه تهیه خواهد شد.

به‌طور کلی تدوین یک پودمان آموزشی شامل مراحل زیر است:

مقدمه

در این بخش به فراگیرنده گفته می‌شود که چگونه پودمان به‌عنوان یک ابزار توسعه مهارت‌ها، دانش و نگرش معینی عمل کند. پیش‌نیازهای مشخص (اگر وجود داشته باشند) تشریح می‌شوند و راهنمای حرکت به سوی پودمان تهیه می‌شود. همچنین صفحه روی جلد و فهرست مطالب هم ارائه می‌شود.

هدف‌ها

هدف‌های تدوین شده بیان ویژه‌ای از عملکردی است که فراگیرنده باید بتواند در حین اجرای پودمان و هنگام تکمیل آن از خود نشان دهد. هدف‌های نهایی فعالیت‌هایی را که باید انجام شوند، شرایطی را که تحت آن‌ها فعالیت‌ها انجام می‌پذیرند و سطح قابل قبول عملکرد را تعیین می‌کنند.

پیش‌آزمون (ارزشیابی تشخیصی)

این قسمت برای تعیین عملکرد ورودی فراگیرنده و تهیه ابزار آزمون خروجی پودمان مفید است، به

از کارکنان آموزشی
خواسته می‌شود که
کار خود را بر ارزیابی
شایستگی در دنیای
واقعی متمرکز سازند

آموزش مبتنی بر
شایستگی با توجه
به تفاوت‌های فردی،
واحد پیشرفت افراد
را برای کسب مقدار
دانش و مهارت مورد
نیاز به‌منظور انجام
فعالیتی خاص
تعریف می‌کند

آموزش مبتنی بر شایستگی از نظر اهداف تفاوتی با سایر سبک‌های آموزشی ندارد، بلکه از نظر فرض‌ها و رویکردهایی که آن را از دیگر سبک‌ها متمایز می‌کند، یگانه است

در ارزیابی شایستگی، مدرس باید معیارهای ویژه‌ای داشته باشد که هر یک از شایستگی‌ها را تعریف کند

شرطی که فراگیرنده بتواند تسلط خودش را نشان دهد. فرم ارزشیابی و آموزش با معیارهای روشن در اینجا قرار می‌گیرد تا اطمینان حاصل شود که هیچ سؤالی درباره شرایط تسلط بر پودمان وجود ندارد.

تجارب یادگیری

در این قسمت تجربیات یادگیری و ارتباط آن‌ها با هر یک از هدف‌های تواناسازی به تفصیل شرح داده می‌شوند. این تجربیات به گونه‌ای طراحی می‌شوند که برای هر فراگیرنده بهترین ابزار تسلط بر هدف‌های پودمان را فراهم کنند. هر تجربه یادگیری شامل یک فعالیت یا بیشتر است که با ارزشیابی و بازخورد به فراگیرنده همراه می‌شود. تجربیات یادگیری ممکن است شامل منابع مواد آموزشی مانند رایانه، برگه‌های اطلاعاتی، مرجع‌ها، صفحه ویدیو و از این قبیل باشند که به ارتقای فرایند یادگیری و آموزش فردی کمک می‌کنند.

منبع مواد آموزشی

این قسمت به عنوان مرجعی برای همه منابع مواد آموزشی مورد استفاده در تجربیات آموزشی مختلف به کار می‌رود. بنابراین، هم مدرس و هم فراگیرنده می‌توانند به سرعت آن‌ها را در جای خود قرار دهند. فهرست منبع مواد آموزشی به مدرس در واگذاری آن به فراگیرندگان و اطمینان از اینکه همه مواد در موقع نیاز موجود هستند، کمک می‌کند.

پس‌آزمون (ارزشیابی پایانی)

این قسمت کاملاً شبیه پیش‌آزمون است و در اغلب موارد، ممکن است دقیقاً عین آن باشد. «پس‌آزمون» بر هدف‌های نهایی و فرم ارزشیابی تأکید دارد و برای تشخیص رسیدن یا نرسیدن به آن‌ها به کار می‌رود.

آموزش مبتنی بر شایستگی

یکی از رویکردهای مورد حمایت متخصصان تعلیم و تربیت، «آموزش مبتنی بر شایستگی»^۱ (CBE) است. همان‌طور که می‌دانید در آموزش سنتی، واحد گذر فرد از دوره تحصیلی زمان است. این امر با یافته‌های روان‌شناسی تربیتی و تفاوت‌های فردی سازگار نیست و مسائلی را به همراه دارد. زیرا همه افراد با سرعت یکسان یاد نمی‌گیرند و چون سطح متوسط جامعه برای برنامه‌ریزی در نظر گرفته می‌شود، گروه‌های بالا یا پایین حد متوسط تقریباً

نادیده گرفته می‌شوند. این موضوع برای آموزش نظری ممکن است با شیوه‌های متفاوت قابل جبران باشد، اما در آموزش فنی و حرفه‌ای تفاوت‌های فردی باید در نظر گرفته شوند و آموزش منطبق با استعداد و توان تک‌تک افراد ارائه شود.

آموزش مبتنی بر شایستگی با توجه به تفاوت‌های فردی، واحد پیشرفت افراد را برای کسب مقدار دانش و مهارت مورد نیاز به منظور انجام فعالیتی خاص تعریف می‌کند. بدین معنی که مجوز فرد برای گذر از یک واحد آموزش به واحد دیگر مهارت و دانش مشخص شده در اهداف آموزشی است که او را برای انجام فعالیتی خاص آماده می‌کند، یا دانش و مهارت پیش‌نیاز برای کسب دانش و مهارت جدید است. آموزش مبتنی بر شایستگی از نظر اهداف تفاوتی با سایر سبک‌های آموزشی ندارد، بلکه از نظر فرض‌ها و رویکردهایی که آن را از دیگر سبک‌ها متمایز می‌کند، یگانه است.

فرض‌های اساسی آموزش مبتنی بر شایستگی

در آموزش مبتنی بر شایستگی جنبه‌هایی وجود دارند که آن را از آموزش سنتی متمایز می‌سازند. با آنکه هر یک از این جنبه‌ها ممکن است به تنهایی در بعضی از برنامه‌های درسی متداول یافت شوند، اما به کارگیری مجموعه آن‌ها، یک برنامه مبتنی بر شایستگی را به وجود می‌آورد. CBE با تمرکز بر چند حوزه کلیدی به شکل‌های متفاوتی تبیین شده است. این حوزه‌ها شامل ماهیت شایستگی، معیارهای مورد استفاده برای ارزیابی شایستگی، راه‌هایی که فراگیرندگان شایسته ارزیابی می‌شوند، پیشرفت فراگیرنده در جریان برنامه و مقصد آموزشی برنامه است.

شایستگی: هسته اصلی CBE شایستگی است. شایستگی انعکاس‌دهنده توانایی برای انجام دادن کاری است، در برابر آنچه که در توانایی سنتی نشان دادن دانش است. به‌ویژه در آموزش فنی و حرفه‌ای، شایستگی شامل آن دسته از وظایف، مهارت‌ها، نگرش‌ها، ارزش‌ها و تقدیرهایی است که فرض می‌شود، برای موفقیت در زندگی و یا کسب درآمد برای زندگی کردن مهم هستند.

معیار:^۲ در ارزیابی شایستگی، مدرس باید

معیارهای ویژه‌ای در اختیار داشته باشد که هر یک از شایستگی‌ها را تعریف کند. برای مثال، هر فراگیرنده باید در یک برنامه درسی خاص بتواند یک فرم درخواست را تکمیل کند. برای داوری دقیق در مورد شایستگی فراگیرنده در این حوزه، مدرس باید بداند یک فرم تکمیل‌شده از چه استاندردی برخوردار است و در چارچوب آن چه شرایطی برای تکمیل کردن فرم وجود دارد. معیار مربوط به هر شایستگی باید منعکس‌کننده دو موضوع باشد: یکی سطح قابل قبول عملکرد و دیگری شرایط مربوط به این عملکرد. در ارتباط با شایستگی‌ها، معیارها در دسترس همه فراگیرندگان قرار می‌گیرند و بنابراین هیچ سؤالی باقی نمی‌ماند که چه چیزی مهارت کامل را تشکیل می‌دهد.

۳. ارزیابی فرد واجد شایستگی^۲: با وجود آنکه امکان ارزیابی عملکرد همه فراگیرندگان در محیط واقعی کار وجود ندارد، باید تا آنجا که ممکن است هر یک از فراگیرندگان به‌طور کاملاً عینی براساس واقعی‌ترین استانداردهای عملی موجود ارزیابی شوند. برخلاف برخی سبک‌های آموزشی سنتی، روش شایستگی فراگیرنده بدون نمره دادن، مدارک اولیه موفقیت را فراهم می‌کند. در نتیجه، از کارکنان آموزشی خواسته می‌شود که از اندازه‌گیری‌های سنتی دانش، مانند آزمون‌های چندگزینه‌ای و کتبی دوری کنند و کار خود را بر ارزیابی شایستگی در دنیای واقعی متمرکز سازند.

پیشرفت فراگیر^۴: واقعیت این است که همه فراگیرندگان همیشه در یک زمان مساوی به هدف‌های آموزشی دست پیدا نمی‌کنند. توانایی‌های فراگیرندگان در زمینه‌هایی مانند خواندن، ریاضیات و درک شفاهی متفاوت است و یک برنامه زمان‌محور نمی‌تواند این طیف وسیع را آن‌گونه که مطلوب مدرسان است، مورد توجه قرار دهد. برخلاف سبک زمان‌محور، آموزش مبتنی بر شایستگی، شایستگی‌های ثابت شده را به‌عنوان نشانه پیشرفت فراگیرندگان در تکمیل دوره مورد ملاحظه قرار می‌دهد. این شیوه فراگیرندگان را قادر می‌سازد، متناسب با توانایی‌های خاص خودشان در برنامه به پیش روند. اتکا به توانایی‌های فردی فراگیرندگان موجب تسلط بر یک شایستگی خاص در یک دوره زمانی کوتاه‌تر یا طولانی‌تر می‌شود.

تجارب آموزشی^۵: تجربه یادگیری در واقع فعالیت‌هایی است که یادگیرنده برای رسیدن به اهداف آموزشی انجام می‌دهد. روش آموزش مبتنی بر شایستگی دستیابی به شایستگی‌های مندرج در برنامه را آسان می‌کند. هر مدرس موظف است، تجربیات یادگیری متنوعی را فراهم کند تا فراگیرندگان بتوانند در فرصت‌های ایجاد شده برای تسلط یافتن بر حداقل مجموعه شایستگی تلاش کنند و مدرس نیز نسبت به موفقیت فراگیرنده متعهد می‌شود. اگر فراگیرندگان باید پیشینه‌ای را آماده سازند که از معیارهای خاص و معینی برخوردار باشد، مدرس نمی‌تواند فقط به تولید اطلاعات ساده‌ای در این حوزه بپردازد و تصور کند که همه یادگیرندگان قادرند وظایف معین‌شده را انجام دهند. مدرس موظف می‌شود که تجاربی را برای فراگیرنده فراهم کند که مهارت نوشتن پیشینه را برای وی آسان سازد. تجربیات یادگیری شامل بازی نقش و فعالیت‌های شبیه‌سازی و روش‌هایی است که به حفظ شایستگی فراگیرنده و ارتقای آن کمک می‌کند.

نتیجه‌گیری

انتخاب روش براساس نوع یادگیری مخاطب صورت می‌گیرد. خودآموز بودن یا آموزش به‌صورت پودمانی می‌تواند در جهت رسیدن به اهدافی که شخص یادگیرنده برای آینده شغلی خود در نظر گرفته است، مؤثر باشد. در این راستا، شاخص‌های ارزشیابی صحیح برای آزمودن ویژگی‌های شخص یادگیرنده باید مورد توجه کارشناسان آموزش فنی‌وحرفه‌ای قرار گیرد. محتوای آموزشی خوب در کنار برنامه‌ریزی منسجم به ایجاد الگویی خوب و قابل ارائه در محیط‌های آموزشی حوزه فنی‌وحرفه‌ای منجر می‌شود. آموزش با کمترین زمان یادگیری و با کمترین هزینه در جامعه امروز به‌عنوان یکی از روش‌های یادگیری در حوزه فنی‌وحرفه‌ای شناخته شده است. آموزشی که بتواند کار و کارآفرینی را به‌عنوان دانش مولد برای افراد جویای علم و دانش فراهم آورد، مطمئناً خواست همه علاقه‌مندان، صاحب‌نظران و کارشناسان حوزه علم و فناوری نیز خواهد بود.

* پی‌نوشت‌ها

1. Competency Based Education
2. Criteria
3. Assessment of the Competence
4. Student Progress
5. Instructional Intent

* منابع

۱. احدیان، محمد و آقازاده، محرم (۱۳۷۷). راهنمای برنامه‌ریزی درسی، نوپردازان - پیوند، تهران.
۲. خلاقی، علی‌اصغر (۱۳۸۲). «ویژگی‌های نظام آموزش فنی‌وحرفه‌ای استرالیا؛ درس‌هایی برای اصلاح آموزش فنی‌وحرفه‌ای ایران». فصل‌نامه علمی - پژوهشی نوآوری‌های آموزشی. سال دوم، شماره ۵.
۳. خلاقی، علی‌اصغر (۱۳۸۱). «الگوهای ارتباط بین مراکز آموزشی و محیط کار». فصل‌نامه علمی - پژوهشی نوآوری‌های آموزشی. سال اول، شماره ۲.
۴. خلاقی، علی‌اصغر (۱۳۶۹). بررسی میزان موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان هنرستان‌های جوار کارخانه‌ای در مقایسه با دانش‌آموزان هنرستان‌های متعارف در استان تهران. دانشکده علوم تربیتی دانشگاه تهران.
۵. رالف، و، تایلر (۱۳۷۶). اصول اساسی برنامه‌ریزی درسی و آموزشی. ترجمه دکتر علی‌اصغر تقی‌پور ظهیر. انتشارات آگاه، تهران.

حبیب‌الله عمارلو

هنرآموز آموزش و پرورش ناحیه ۲ زنجان

چگونه می‌توانیم کارگاه ایمنی داشته باشیم؟

مقدمه

مقاله حاضر نوشته مختصری به منظور آموزش ایمنی در کارگاه به مربیان محترم و دانش‌آموزان عزیز است که برای تألیف آن از تجارب پنج سال سرپرستی کارگاه، هفت سال مدیریت و معاونت، و تجربیات چندین ساله خود در زمینه آموزش امدادگری در مدارس و خارج از مدارس استفاده کرده‌ام. متأسفانه کارگاه‌های ما به علت غیر استاندارد بودن، برق‌گرفتگی ناشی از خرابی وسایل الکتریکی، آتش‌سوزی و ... در معرض حوادث

اشاره

این مقاله پژوهشی درباره حادثه، کارگاه و توصیه‌های ایمنی در کارگاه است که در آن ابتدا «کارگاه» و پس از آن «حادثه» را تعریف می‌کنیم و سپس به بیان توصیه‌ها و نکته‌ها و نکات ایمنی در کارگاه می‌پردازیم. هدف از تدوین مقاله حاضر آشنا ساختن دانش‌آموزان عزیز و همکاران محترم با حوادث، بیان اهمیت رعایت نکات ایمنی در کارگاه، ضرورت کاهش حوادث در محیط کارگاهی، بالابردن فرهنگ حفاظت و بهداشت و ارتقای سطح ایمنی در کارگاه است.

کلیدواژه‌ها:

ایمنی کارگاه، خطرهای کار با وسایل و تجهیزات، حفظ سلامتی در محیط کارگاه، خطرهای مواد شیمیایی، حادثه، خطرهای وسایل برقی.

ناگوار قرار دارند که هر کدام خسارت‌های جانی و اقتصادی جبران‌ناپذیری به جامعه و آموزش و پرورش وارد می‌کند. امروزه آشنا ساختن مربیان کارگاه و دانش‌آموزان با حوادث و راه‌های مقابله با آن‌ها ضروری است.

در واقع آموزش و بالا بردن سطح آگاهی معلمان، مربیان، سرپرستان، هنرجویان، هنرآموزان و دانش‌آموزان کارگاهی و ... می‌تواند در هنگام وقوع حوادث، جان بسیاری از مصدومان را از خطر مرگ نجات دهد.

هدف ما از بیان این نکات، بالا بردن سطح آگاهی دانش‌آموزان و یادآوری نکات ایمنی در کارگاه بوده است. به امید آنکه با بضاعت اندک خود کمکی به همکاران محترم و دانش‌آموزان عزیز کرده باشیم.

تعریف کارگاه

کارگاه در لغت به معنی جایی است که در آن کار کنند و چیزها را در آن بسازند. کارگاه در اصطلاح معانی متعددی دارد که برای پرهیز از اطناب کلام به ذکر چند مورد بسنده می‌کنیم.

کارگاه محلی است که چند دانش‌آموز یا هنرجو برای آموزش و انجام کار ساعت‌ها وقت خود را در آنجا می‌گذرانند تا تخصص‌های لازم را در رشته انتخابی خود به‌دست آورند. ساختمان و مشخصات کارگاه باید طوری باشد که علاوه بر شرایط بهداشتی، در دانش‌آموزان میل و رغبت به یادگیری ایجاد کند و برای افرادی که در مجاورت کارگاه زندگی می‌کنند، مزاحمتی به‌وجود نیاورد (در این مقاله تعریف مورد نظر همین است).

حادثه چیست؟

حادثه در لغت یعنی آنچه نپدید باشد، و نیز واقعه و اتفاق است و جمع آن «حوادث» می‌شود. دو معنی به شرح زیر می‌توان برای حادثه بیان کرد:

الف) اتفاق پیش‌بینی نشده‌ای که تحت تأثیر عامل یا عوامل خاصی بروز می‌کند و خسارات ناشی از آن به دو گروه تقسیم می‌شود:

گروه اول، خسارات مستقیم: به خساراتی اطلاق می‌شود که عوارض ناشی از آن‌ها قابل لمس‌اند و با ارزش مادی می‌توان آن‌ها را سنجش و ارزیابی کرد؛ مانند قطع عضو، مرگ، هدر رفتن منابع مالی و ...

گروه دوم، خسارات غیرمستقیم: به خساراتی

گفته می‌شود که گرچه به راحتی نمی‌توان با ارزش‌های مادی آن‌ها را مشخص کرد، اما وجود دارند؛ مانند پریشانی، آزدگی خاطر و ... به خاطر حادثه.

ب) واقعه یا رویداد برنامه‌ریزی نشده‌ای که انجام و پیشرفت یا ادامه طبیعی یک فعالیت (یک کار) را مختل می‌سازد و همواره در اثر یک عمل یا اقدام غیر ایمن، یا در اثر شرایط غیر ایمن، و یا در اثر ترکیبی از این دو به وقوع می‌پیوندد. حادثه ممکن است در اثر ناآشنایی یا ضعف در تشخیص یک خطر، یا در اثر بعضی نارسایی‌ها در سیستم کنترل خطر اتفاق بیفتد.

ایمن نبودن محیط کار و ابزار کار کارگاهی، رعایت نکردن دستورالعمل‌های حفاظتی و بهداشتی از یک طرف، و بی‌احتیاطی و بی‌دقتی بعضی از دانش‌آموزان از طرف دیگر باعث بروز حوادث در کارگاه‌ها می‌شود که همه ساله در سطوح متفاوت کارگاهی شاهد آن هستیم.

بدیهی است حوادثی را که در کارگاه‌ها رخ می‌دهند و به مرگ، قطع عضو و سایر صدمات جسمی و روحی به دانش‌آموزان می‌انجامند، می‌توان با ایمن کردن ابزار کار، محیط کارگاه، نصب حفاظ‌های مناسب روی قسمت‌های خطرناک دستگاه‌ها، رفع نقایص سیستم برق، از بین بردن صداها، ناهنجار، رفع مسمومیت‌ها و آموزش‌های لازم در زمینه مسائل حفاظتی و بهداشتی به دانش‌آموزان و مربیان، به نحو مؤثری کاهش داد.

نخستین گام برای انجام موفقیت‌آمیز هر کاری، داشتن آگاهی و دیدی روشن نسبت به آن کار و موضوع است. ابتدا باید از هدف کارگاه اطلاع داشته باشید و دستور کار کارگاه را حتماً پیش از ورود به آن بخوانید و یاد بگیرید و از مربی، معلم، سرپرست و دوستان خود در مورد چگونگی کار و اهداف آن آگاهی و اطلاعات به‌دست آورید تا بر میزان یادگیری شما تأثیرگذار باشد.

رعایت این نکات بر حفظ سلامت افراد در کارگاه و به‌دست آوردن نتیجه مطلوب از کار تأثیر بسزایی دارد: رغبت و علاقه‌مندی به کار، توجه به هدف و نتیجه کار، رعایت نظم و انضباط، احساس مسئولیت در امانت‌داری، وقت‌شناسی و استفاده از زمان برای یادگیری، دقت در استفاده بهینه از وسایل کارگاه، تمرکز حواس در کارگاه و دقت در سوار کردن دستگاه‌ها و کار کردن با وسایل کارگاهی و برقی.

در واقع آموزش و بالا بردن سطح آگاهی معلمان، مربیان، سرپرستان، هنرجویان، هنرآموزان و دانش‌آموزان کارگاهی و ... می‌تواند در هنگام وقوع حوادث، جان بسیاری از مصدومان را از خطر مرگ نجات دهد

نکات ایمنی و توصیه‌های کارگاهی

کار خود را با یاد و نام خدا آغاز کنید و از او استمداد بجوئید. اعتماد به نفس داشته باشید.

همیشه به یاد داشته باشید که کارگاه مکانی برای کارهای جدی و مسئولانه است و رعایت نظم هنگام کار، ایمنی شما را بالا خواهد برد. در صورت بروز هر حادثه یا اتفاق غیرعادی پیش آمده یا کوچک‌ترین آسیب رسیده، آن را فوراً به دبیر یا هنرآموز، سرپرستان و مسئولان کارگاه اطلاع دهید.

قبل از ورود به کارگاه همواره خود را برای درس کارگاهی آماده کنید. بکوشید شرح کار و دستورالعمل‌های آن را آگاهانه مدنظر داشته باشید و احتیاط لازم را به عمل آورید.

قبل از ورود به کارگاه، باید از احتمال خطرهایی که در آن کارگاه وجود دارد، به‌طور کامل و روشن آگاه باشیم.

در هر جلسه تنها فعالیتی را که در دستور کار آن جلسه آمده است، انجام دهید و از پرداختن به کارهای جلسات قبلی و ... بپرهیزید.

قبل از انجام هر کار کارگاهی باید با نام، روش کار و ابزار مربوط به آن کار آشنایی داشت. انجام بعضی از کارها با دریافت وسایل از انبار و سوار کردن آن در کارگاه ممکن می‌شود.

در انجام هر کاری تردید کنید، آن را با مربی، معلم یا سرپرست خود در میان بگذارید و در انجام آن عجله ننمایید.

در کارگاه عجله نکنید و بدون اجازه و اطلاع معلمان، هنرآموزان یا سرپرستان خود دستگاهی را روشن نکنید.

قبل از کار با هر دستگاهی روش کار با آن را یاد بگیرید. به برچسب‌های روی دستگاه توجه کنید و از خطرهای احتمالی آن آگاه شوید.

کارگاه را به جعبه کمک‌های اولیه با حداقل وسایل مورد نیاز، مانند چسب زخم، پنبه، گاز استریل،

بتادین و ... مجهز سازید.

رعایت کامل دستورالعمل‌های صادره از سوی ادارات آموزش و پرورش را سرلوحه کار خود قرار دهید.

محل کار را جدی بگیرید و هنگام کار در کارگاه از شوخی کردن، پرسه زدن، بازی کردن، دعوا و ... بپرهیزید.

از محل کلید برق اصلی کارگاه و چگونگی خاموش کردن آن آگاهی داشته باشید.

مراقب باشید، سیم ابزارهای کارگاهی مانند دریل، اره و ... سالم باشند و زدگی نداشته باشند. هرگز با دست مرطوب وسایلی را که با جریان ضعیف و قوی برق کار می‌کنند، لمس نکنید.

هنگام کار با وسایل برقی باید زیر پا اشیای عایق، مانند: چهارپایه چوبی، فرش لاستیکی و ... قرار دهید.

اشیای فلزی غیرضروری، مانند زنجیر، ساعت و ... را هنگام کار با تأسیسات برق‌دار به همراه نداشته باشید.

از فیوزهای حساس در سیم‌کشی کارگاه استفاده کنید، تا در صورت به‌وجود آمدن ولتاژ قوی در آن، جریان برق قطع شود.

به تابلوهای هشداردهنده و پوستره‌های ایمنی نصب شده در کارگاه توجه کنید. در کارگاه از دستگاه‌های ایمنی اینترلاک و وسایلی که خطر را کاهش می‌دهند، استفاده کنید.

در صورت برق‌گرفتگی، جریان برق را از مصدوم جدا سازید؛ یعنی برق را از منبع قطع کنید.

از باز کردن حفاظت‌های ثابت، تنظیم‌شونده و اینترلاک شده از روی محل‌های متحرک دستگاه‌ها که باعث حادثه می‌شوند و دستگاه‌های برش، پرس و ... بپرهیز کنید.

برای باز و بسته کردن پیچ‌های آچارخور، از آچار مناسب استفاده کنید.

از انتقال وسایل از انبار و از کنار میز معلم به میز خود، بدون اجازه مربی خودداری کنید.

در طول کار حتماً اصول بهداشت فردی و عمومی را رعایت کنید و از وسایل حفاظت فردی، مانند لباس مخصوص کار، کفش، دستکش و در صورت لزوم از ماسک، عینک و ... استفاده کنید.

از لباس کار جلوپسته یا دکمه‌دار و آستین‌بلند استفاده کنید و هنگام کار در کارگاه از شال‌گردن استفاده نکنید.

هنگام دریافت وسایل از انبار از سلامتی آنها مطمئن شوید. در صورتی که وسایل کارگاهی راهنمای روش استفاده داشته باشد، حتماً آن را مطالعه کنید.

از تعمیر و دستکاری وسایل کارگاه بدون اطلاع مربی بپرهیزید. در کارگاه‌ها از دستگاه‌های مکانیکی و ابزارهای استاندارد استفاده کنید.

از ارائه اموال تحویلی خود به دیگر دانش‌آموزان بدون اطلاع مربی خود بپرهیزید.

در صورت معیوب شدن وسایل دریافتی از انبار، نواقص آن را به مربی و انباردار اطلاع دهید.

هنگام کار با وسایل برقی از دست زدن یا گرفتن قسمت‌های سیار، متحرک و تیز خودداری کنید.

در صورت وجود بخارات و گرد و غبار از تنفس آن خودداری کنید. برای کاهش تراکم بخارات سمی و جابه‌جایی هوا از سیستم تهویه مؤثر استفاده کنید.

با استفاده از روش‌های جابه‌جایی، تعریق و ... میان بدن خود و محیط کار تبادل حرارتی به‌وجود آورید (تنظیم دمای محیط کار با توجه به دمای بدن ۳۷ درجه سلسیوس).

در صورت پاشیده شدن مواد شیمیایی یا مواد خارجی بر چشم، سریعاً چشم را با آب فراوان و تمیز شست‌وشو دهید.

زاویه دید اجسام در کارگاه را مناسب سازید، نظافت چشم را رعایت کنید و از تماس دست‌های آلوده، گرد و غبار، بخارات و گازها با چشم جلوگیری کنید.

از نگاه کردن ممتد به جوشکاری بپرهیزید و هنگام جوشکاری از عینک مخصوص استفاده کنید.

از چشم‌ها در برابر تشعشعات مادون قرمز، ماورای بنفش و لیزر محافظت کنید.

برای محل کار، نور و روشنایی کافی را از طریق نور طبیعی و مصنوعی فراهم سازید. نور ایجاد شده در صورت امکان به روشنایی روز نزدیک باشد و در جهت متفاوت پخش شود و ایجاد سایه نکند. برای سلامتی بینایی در کارگاه از روشنایی غیرمستقیم استفاده کنید.

به محض بروز حادثه، و اشکال و اختلال در عمل اعضای بدن، مانند چشم، گوش و ... به پزشک مراجعه کنید.

بهداشت محیط کار را رعایت کنید تا سلامتی شما به خطر نیفتد و عوامل ایجادکننده انواع بیماری‌ها به‌وجود نیاید.

آلاینده‌های فیزیکی مانند عوامل حرارتی، نوری و صوتی را که می‌توانند اختلالاتی در سلامتی دانش‌آموزان به‌وجود آورند، از بین ببرید.

با انتخاب ابزارهای کار مناسب و نصب صحیح آنها در محل کار، آلودگی صوتی را کاهش دهید.

از پاک کردن گوش با ابزارهای آلوده کارگاهی و نوک تیز بپرهیزید.

با استفاده از وسایل حفاظت فردی، مانند گوشی‌های حفاظتی، سلامتی دستگاه شنوایی خود را تضمین کنید.

در ساخت کارگاه‌ها، برای جذب صدا و جلوگیری از آلودگی صوتی، از مواد خاصی به نام جاذب صدا یا موانع صوتی یا عایق‌های صوتی بهره بگیرید.

به منظور جلوگیری از انتشار صداهای آزاردهنده محفظه‌های روی وسایل و تجهیزات در کارگاه نصب کنید.

برای گرم کردن کارگاه از وسایل گرمایشی غیراستاندارد استفاده نکنید و از ایجاد آتش در محل کار خودداری کنید.

در صورت احساس بوی گاز سوختنی در فضای کارگاه، نخست از روشن کردن کبریت و فندک یا دست زدن به کلید برق خودداری کنید. سپس همه شیرهای گاز را کنترل کنید و از بسته بودن آنها مطمئن شوید. آنگاه در و پنجره‌ها را باز کنید و مدتی صبر کنید تا گاز نشت کرده خارج شود. در صورت آتش‌سوزی در کارگاه فوراً شیر گاز را ببندید و عوامل آتش‌زا را از بین ببرید. آتش را با حوله، پتو یا لباس خیس خاموش کنید.

محل کپسول آتش‌نشانی و چگونگی کاربرد آن را بیاموزید و به خاطر بسپارید.

هنگام وقوع آتش‌سوزی در کارگاه، با حفظ خونسردی و بهره‌گیری از کپسول آتش‌نشانی، به اطفای آتش بپردازید.

هرگاه لباس شما آتش بگیرد، هرگز نباید دوید، بلکه باید به کمک دوش آب آن را خاموش کرد یا روی زمین خوابید و خود را در پوششی پیچید تا هوا به آتش نرسد. به محض مشاهده نخستین نشانه‌های آتش‌سوزی بی‌درنگ به سوی کپسول آتش‌نشانی کارگاه بشتابید.

برای خاموش کردن آتش‌سوزی‌هایی که از اتصال برق ناشی شده‌اند، از کپسول محتوای «پرن تتراکلرید کربن» (CL₄) استفاده کنید. در این مورد هرگز از آب استفاده نکنید.

همیشه به یاد داشته

باشید که کارگاه

مکانی برای کارهای

جدی و مسئولانه

است و رعایت نظم

هنگام کار، ایمنی

شما را بالا خواهد برد

برنده دقت کنید.

هنگام کار در کارگاه، پشت میز کار خود به شکل صحیح بنشینید و از حرکات غیرطبیعی خودداری کنید.

ارتفاع میز کار باید متناسب با دید کافی و وضعیت طبیعی بدن با توجه به نوع کار ایستاده یا نشسته انتخاب شود.

ارتفاع صندلی مورد استفاده در کارگاه باید قابل تنظیم باشد و این ارتفاع باید در حدود زانو باشد. سطح نشیمنگاه نباید از ۳۵ سانتی متر کمتر باشد. در حمل قطعات و ابزارهای سنگین از وسایل کار مانند چرخ، ارابه و... استفاده کنید و از قرار دادن دست در زیر آن‌ها خودداری کنید.

در جابه‌جایی و حمل اشیاء در کارگاه، تا حد امکان ستون مهره‌ها را راست نگه دارید و هنگام بلند کردن اشیاء با خم کردن زانو‌ها از پاها کمک بگیرید. در حمل اشیاء تا حد امکان اشیاء را به بدن نزدیک سازید. در کارگاه، هر چیز اضافی را که باعث سقوط افراد یا اشیاء می‌شود، از سر راه بردارید.

سطح کارگاه را عاری از مواد لغزنده، از قبیل روغن، گریس و ... کنید تا موجب لیز خوردن وسایل و خودتان نشود.

برای حفظ سلامتی خود، از نحوه قرار گرفتن در کنار میز کار و چگونگی کار با وسایل آگاهی داشته باشید و فاصله خود را با ابزار کار رعایت کنید.

با توجه به نیاز به هوشیاری و دقت در کارهای کارگاهی، پیش از رفتن به کارگاه یا هنگام کار در آنجا از داروهای خواب‌آور استفاده نکنید و پیش از رفتن به کارگاه تغذیه مناسب و صحیح داشته باشید. هنگام کار در کارگاه آرامش داشته باشید و دچار

در مورد آتش‌سوزی‌های ناشی از مواد آتش‌زا از قبیل نفت، بنزین و... نباید از آب استفاده کرد، بلکه از موادی مانند شن و ماسه یا «دی‌اکسید کربن» (CO_2) که مانع از رسیدن هوا می‌شود، استفاده کنید. چنانچه پوست شما در اثر سوختگی تاول زد و دچار سوختگی شدید، تاول‌ها را نترکانید و محل سوختگی را به مدت ده دقیقه زیر آب سرد تمیز بگیرید. با سرم فیزیولوژی محل سوختگی را شست‌وشو دهید و از پماد مخصوص استفاده کنید. روی محل سوختگی را با پارچه‌ای تمیز که پرز نمی‌دهد، یا با یک کیسه پلاستیکی ببوشانید و لباس را از اطراف ناحیه سوخته قیچی کنید.

فرد دچار حادثه را فوراً به بیمارستان برسانید. نزدیک‌ترین مرکز درمانی به کارگاه را شناسایی کنید.

شماره تلفن آتش‌نشانی، پلیس، اورژانس و نزدیک‌ترین مرکز درمانی را برای مواقع ضروری در کارگاه نصب کنید.

حداقل دو دستگاه کپسول آتش‌نشانی باید در کارگاه باشد که علاوه بر اطمینان از پر بودن آن‌ها، نحوه کار و استفاده از آن‌ها به شاغلان در کارگاه و دانش‌آموزان آموزش داده شود.

قفس‌های موجود در کارگاه را برای جلوگیری از سقوط هنگام وقوع زلزله، به دیوار محکم کنید. وسایل سنگین و مواد شیمیایی را هرگز در طبقات بالایی کمد و قفسه‌ها قرار ندهید.

نقطه امن کارگاه و نقشه آن را برای استفادهٔ مرییان و ... در زمان زلزله یا هر حادثه دیگر تهیه کنید. همواره از محل اصلی کنتور و شیر اصلی گاز، کنتور برق و آب، و... آگاه باشیم.

پس از بهره‌گیری از وسایل کارگاهی باید آن‌ها را به حالت اول برگردانید. بعد از پایان کار کارگاهی از خاموش بودن تمامی دستگاه‌ها اطمینان حاصل کنید.

میز کار و ابزار کار خود را تمیز نگه دارید. توجه کنید، چیزی به اطراف نریزد و اگر ریخت فوراً آن را تمیز کنید.

بعد از استفاده از لوازم و وسایل کارگاهی، در صورت نیاز به شست‌وشو، آن‌ها را بشویید و در صورت نیاز به روغن کاری آن‌ها را روغن کاری کنید و در مکان مخصوص قرار دهید.

نکات ایمنی بستن قطعه کار به گیره را رعایت کنید. در به‌کارگیری و حمل‌ونقل ابزارهای تیز و

* منابع

۱. آقامیری، سیدصمد و مسعود تقی‌نیا (۱۳۸۶). آموزش همگانی حوادث و راه‌های پیشگیری و مقابله با آن‌ها. آذرخش. تهران. چاپ اول.
۲. توفیقی نمین، فرشید (۱۳۸۱). کمک‌های اولیه و امداد. جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران. تهران. چاپ سوم.
۳. درکی، ابوالقاسم (۱۳۸۵). قانون کار. شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران (کد ۵۹۷/۴). تهران.
۴. رحیمی، الیزابت (۱۳۸۷). کمک‌های اولیه. افست. تهران.
۵. رثوف، کمال‌الدین (۱۳۷۲). اصول ایمنی در صنعت. استاد مشهد. چاپ دوم.
۶. رجبی، محمدابراهیم (۱۳۶۲). تأمین روشنایی صحیح و بهداشت در صنایع. تهران.
۷. شاه‌طاهری، سیدجمال‌الدین و همکاران (۱۳۸۶). بهداشت و ایمنی کار. شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران (کد ۵۹۸/۷). تهران.
۸. عرب، الهیار (۱۳۸۶). کلیات خدمات بهداشتی و ایمنی شغلی. گلپای. تهران. چاپ اول.
۹. معین، محمد (۱۳۷۱). فرهنگ فارسی (ج ۱)، سپهر. تهران. چاپ هشتم.
۱۰. مهاجرانی، نسرین (۱۳۸۳). کمک‌های اولیه برای کودک و نوجوان. پیدایش. تهران. چاپ پنجم.
۱۱. نشریات سازمان جوانان هلال احمر جمهوری اسلامی ایران.

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی

با مجله‌های رشد آشنا شوید

مجله‌های دانش‌آموزی

به صورت ماه‌نامه و نه شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شود:

- رشد کودک: برای دانش‌آموزان پیش‌دبستانی و پایه اول دوره آموزش ابتدایی
- رشد نوجوان: برای دانش‌آموزان پایه‌های دوم و سوم دوره آموزش ابتدایی
- رشد دانش‌آموز: برای دانش‌آموزان پایه‌های چهارم، پنجم و ششم دوره آموزش ابتدایی

مجله‌های دانش‌آموزی

به صورت ماه‌نامه و هشت شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شود:

- رشد نوجوان: برای دانش‌آموزان دوره آموزش متوسطه اول
- رشد بهار: برای دانش‌آموزان دوره آموزش متوسطه اول
- رشد جوان: برای دانش‌آموزان دوره آموزش متوسطه دوم
- رشد جوان: برای دانش‌آموزان دوره آموزش متوسطه دوم

مجله‌های بزرگسال عمومی

به صورت ماه‌نامه و هشت شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شود:

♦ رشد آموزش ابتدایی ♦ رشد تکنولوژی آموزشی ♦ رشد مدرسه فردا ♦ رشد معلم

مجله‌های بزرگسال و دانش‌آموزی تخصصی

به صورت فصل‌نامه و سه شماره در سال تحصیلی منتشر می‌شود:

♦ رشد آموزش قرآن و معارف اسلامی ♦ رشد آموزش زبان و ادب فارسی
♦ رشد آموزش هنر ♦ رشد آموزش مشاور مدرسه ♦ رشد آموزش تربیت بدنی
♦ رشد آموزش علوم اجتماعی ♦ رشد آموزش تاریخ ♦ رشد آموزش جغرافیا
♦ رشد آموزش زبان‌های خارجی ♦ رشد آموزش ریاضی ♦ رشد آموزش فیزیک
♦ رشد آموزش شیمی ♦ رشد آموزش زیست‌شناسی ♦ رشد مدیریت مدرسه
♦ رشد آموزش فنی و حرفه‌ای و کار دانش ♦ رشد آموزش پیش‌دبستانی

مجله‌های رشد عمومی و تخصصی برای معلمان، مدیران، مربیان، مشاوران و کارکنان اجرایی مدارس، دانش‌جویان دانشگاه فرهنگیان و کارشناسان گروه‌های آموزشی و ... تهیه و منتشر می‌شود.

• نشانی: تهران، خیابان ایرانشهر شمالی، ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش، پلاک ۲۶۶.

• تلفن و نمابر: ۸۸۳۰۱۴۷۸ - ۲۱

• وبگاه: www.roshdmag.ir

اضطراب و استرس نشوید. زیرا فشارهای عصبی روی قلب و عروق تأثیر مستقیم دارند و سلامت افراد را به خطر می‌اندازند.

۵ برچسب روی مواد شیمیایی موجود در کارگاه را به دقت مطالعه کنید و آن را در اختیار افراد غیرمسئول قرار ندهید.

۶ از مخلوط کردن مواد شیمیایی با دست بدون دستکش خودداری کنید، زیرا به اختلالات پوستی می‌انجامد.

۷ هنگام کار با مواد شیمیایی از ایجاد گردوغبار و خوردن و آشامیدن در محیط آلوده خودداری کنید. ۸ بعد از کار در کارگاه‌های آلوده حمام کنید و لباس‌های آلوده را عوض کنید.

۹ نسبت به میزان خطر ناشی از کار با مواد شیمیایی و ابزارهای موجود در کارگاه بینش و دانش کسب کنید.

۱۰ در انجام فعالیت‌های کارگاهی حد مجاز استفاده از مواد شیمیایی را با به کارگیری نکات ایمنی رعایت کنید.

۱۱ مواد شیمیایی و حلال‌های خطرناک را در ظرف‌های بسیار محکم و در بسته نگهداری کنید. ۱۲ از ایجاد خراش و اصطکاک روی پوست در کارگاه جلوگیری کنید.

۱۳ در صورت ایجاد زخم و خون‌ریزی دانش‌آموزی در کارگاه، بلافاصله با گاز یا پارچه تمیز یا دست‌های تمیز روی محل خون‌ریزی به‌طور مستقیم فشار دهید و روی زخم را محکم ببندید.

۱۴ اعتقاد به سرنوشت و قسمت در پیشامدها یکی از علل عدم رعایت مقررات ایمنی و بهداشتی است. این فکر با مبانی هیچ‌یک از ادیان، مخصوصاً دین مبین اسلام، جور در نمی‌آید.

۱۵ برای کارگاه دفتر ثبت فعالیت تهیه کنید. بعد از کار، گزارش کار خود را در این دفتر بنویسید و نتایج و مشاهدات خود را ثبت کنید.

نتیجه‌گیری

دانش‌آموزان، معلمان و مربیان کارگاهی باید با وظایف خود آشنا باشند و قبل از ورود به کارگاه، اهداف و برنامه آموزشی روزانه خود را مشخص سازند. پس از ورود به کارگاه نیز، آشنایی با دستگاه‌ها و ابزار کار و رعایت دقت و نکات ایمنی برنامه آموزشی ضروری است تا حوادث ناگوار سلامتی جسمی و روحی آن‌ها را به مخاطره نیندازد.

سخنی با مخاطبان

رعایت اجزا و عناصر ساختاری مقالات علمی، حرفه‌ای و پژوهشی شرایطی دارد که یک پژوهشگر و نویسنده آگاه آن‌ها را به کار می‌بندد. به عبارت دیگر موفقیت مؤلف در ارائه مقاله به بهره‌مندی او از این قواعد و تسلط بر مبنای نگارش و آگاهی از اصول مقاله‌نویسی و مهارت در امر نوشتن وابسته است. مجله رشد آموزش فنی و حرفه‌ای و کار دانش، نشریه‌ای آموزشی، تحلیلی و اطلاع‌رسانی در زمینه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای است که با توجه به اهداف آن، به صورت فصل‌نامه منتشر می‌شود. بر این اساس از پژوهشگران، متخصصان تعلیم و تربیت، به‌ویژه هنرآموزان، دبیران و مدرسان دعوت می‌شود تا با توجه به موارد ذیل:

۱. اصالت موضوع/۲. عنوان/۳. چکیده/۴. کلیدواژه/۵. مقدمه/۶. بیان مسئله/۷. تبیین هدف/۸. پرسش/۹. پیشینه پژوهش/۱۰. معرفی پروژه تحقیقاتی/۱۱. تشریح روش‌شناسی مورد استفاده و تبیین رویکرد مقاله/۱۲. ابزار گردآوری و تحلیل داده‌ها/۱۳. توصیف ویژگی‌های جامعه پژوهش/۱۴. تبیین محدوده و محدودیت‌های پژوهش/۱۵. ارائه یافته‌های توصیفی و تحلیلی/۱۶. بحث و نتیجه‌گیری/۱۷. پیشنهاد/۱۸. منابع مورد استفاده

حاصل پژوهش‌ها و مطالعات خود را در زمینه‌های زیر، جهت درج در مجله ارسال فرمایند.

- * مبانی نظری آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار دانش
- * آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در سایر کشورها (تجارب)
- * روش‌های آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار دانش
- * کارآفرینی، خوداشتغالی، ارزش‌آفرینی (تجارب)
- رویکردها و دیدگاه‌ها در برنامه‌ریزی درسی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای * برنامه‌ریزی درسی منطقه‌ای * پروژه محوری در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای * معرفی مؤسسات آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار دانش در ایران و سایر کشورها، معرفی پدیده‌های نو در حوزه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار دانش و معرفی کتاب‌ها و مجلات جدید در حوزه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای. * مقالات ارسالی مرتبط با موضوع مجله باشد و تاکنون در مجلات دیگری درج نشده باشد. * مطالب باید تایپ شده باشد. * شکل قرار گرفتن جدول‌ها نمودارها و تصاویر باید در مقاله مشخص باشد. * نثر مقاله باید روان و از نظر دستور زبان فارسی درست باشد و در انتخاب واژه‌های علمی و فنی دقت لازم مبذول شود. * مقاله‌های ترجمه‌شده باید با متن اصلی هم‌خوانی داشته باشد و متن اصلی نیز ضمیمه مقاله ارسال شود. * در متن‌های ارسالی باید تا حد امکان از معادل‌های فارسی واژه‌ها و اصطلاحات استفاده شود. * پی‌نوشت‌ها و منابع باید کامل و شامل نام نویسنده، سال انتشار، نام اثر، نام مترجم، محل نشر، ناشر و شماره صفحه مورد استفاده باشد. * مجله در رد، قبول، ویرایش و تلخیص مقالات رسیده مختار است. * آراء و نظرهای ارائه‌شده در مقالات، گزارش‌ها و مصاحبه‌ها لزوماً بیانگر دیدگاه‌های دفتر انتشارات کمک آموزشی نیست و مسئولیت پاسخ‌گویی به پرسش‌های خوانندگان با خود نویسنده یا مترجم است.

نشانی ارسال مقالات: تهران صندوق پستی ۶۵۸۵-۱۵۸۷۵
پیام‌نگار: faniherfeievakarodanesh@roshdmag.ir

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی

اقتصاد مقاومتی: اقدام و عمل

رشد دانش

نحوه اشتراک:

پس از واریز مبلغ اشتراک به شماره حساب ۳۹۶۶۲۰۰۰ بانک تجارت، شعبه سه‌راه آزمایش کد ۳۹۵ در وجه شرکت افست، به دو روش زیر، مشترک مجله شوید:

۱. مراجعه به وبگاه مجلات رشد به نشانی: www.roshdmag.ir و تکمیل برگه اشتراک به همراه ثبت مشخصات فیش واریزی؛
۲. ارسال اصل فیش بانکی به همراه برگ تکمیل شده اشتراک با پست سفارشی یا از طریق دورنگار به شماره ۰۲۳۳۳ ۸۸۴۹۰ لطفاً کپی فیش را نزد خود نگه دارید.

• عنوان مجلات در خواستی:

- نام و نام خانوادگی:
- تاریخ تولد: • میزان تحصیلات:
- تلفن:
- نشانی کامل پستی:
- استان: شهرستان:
- خیابان:
- پلاک: شماره پستی:
- شماره فیش بانکی:
- مبلغ پرداختی:
- اگر قبلاً مشترک مجله رشد بوده‌اید، شماره اشتراک خود را بنویسید:

امضا:

- نشانی: تهران، صندوق پستی امور مشترکین: ۱۱۱۵۵/۴۹۷۹
- تلفن بازگانی: ۰۲۱-۸۸۸۶۷۳۰۸
- Email: Eshterak@roshdmag.ir

- هزینه اشتراک سالانه مجلات عمومی (هشت شماره): ۳۵۰/۰۰۰ ریال
- هزینه اشتراک سالانه مجلات تخصصی (سه شماره): ۲۰۰/۰۰۰ ریال